

BIJLAGE 24

Nota van zienswijzen en wijzigingen ontwerpbestemmingsplan, ontwerp omgevingsvergunningen en milieueffectrapport Windmolenpark Elzenburg-De Geer

I. INLEIDING

Deze nota bevat de volgende onderdelen:

- een weergave van de gevolgde procedure
- een leeswijzer voor de zienswijzenbeoordeling
- een beoordeling van alle ingekomen zienswijzen, gerubriceerd per thema (de zienswijzen zijn per thema samengevat en beoordeeld)
- ons besluit over alle zienswijzen binnen ieder thema
- een beschrijving van de gevolgen van ons besluit over de zienswijzen (binnen ieder thema) voor de inhoud van het bestemmingsplan, de omgevingsvergunningen en het milieueffectrapport
- een overzicht van de wijzigingen c.q. aanvullingen die wij ambtshalve aanbrengen (dat wil zeggen: die niet het gevolg zijn van zienswijzen) in het bestemmingsplan, de omgevingsvergunningen en het MER.

Deze nota behoort bij:

- het voorstel van burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad, en bij het besluit van de gemeenteraad over de vaststelling van het bestemmingsplan.
- het voorgenomen besluit van burgemeester en wethouders (21 mei 2019) en het definitieve besluit (naar verwachting begin juli 2019) over het verlenen van de omgevingsvergunningen (definitieve besluit wordt in mandaat genomen).

Volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) mogen wij naw-gegevens (naam, adres en woonplaats) en enkele andere persoonsgegevens niet aanbieden. Een uitzondering geldt voor gegevens van:

- ondernemingen die behoren tot een rechtspersoon (zoals een B.V. of een v.o.f.)
- personen die beroepsmatig betrokken zijn bij de procedure, bijvoorbeeld advocaten en gemachtigden

Als het voor de uitoefening van een publieke taak moet, mogen wij persoonsgegevens wel digitaal aanbieden.

Wij bieden deze nota digitaal aan. Daarom noemen wij geen naw-gegevens, behalve waar de wet dat toelaat en dit van meerwaarde is voor de lezer van deze Nota.

II. PROCEDURE

Op 1 juni 2017 heeft de gemeenteraad een coördinatiebesluit genomen. Dit besluit betekent dat de procedure van het bestemmingsplan tegelijkertijd loopt met de procedure van de vergunningen.

Wij bereiden de besluiten tegelijk voor en maken de besluiten tegelijk bekend.

Iedereen kon het ontwerpbestemmingsplan, de ontwerp omgevingsvergunningen en het (aangevulde) milieueffectrapport met bijbehorende stukken van 7 maart 2019 tot en met 17 april 2019 in het gemeentehuis bekijken. Ook stonden alle stukken in deze periode op het internet. Dit hebben burgemeester en wethouders bekendgemaakt in Oss Actueel en de Staatscourant van 6 maart 2019 en op www.oss.nl.

Van 7 maart 2019 tot en met 17 april 2019 kon iedereen schriftelijk en mondeling op het ontwerpbestemmingsplan, de ontwerp omgevingsvergunningen en het (aangevulde) milieueffectrapport reageren. De gemeente heeft 18 reacties ('zienswijzen') ontvangen, waarvan 17 ontvankelijke zienswijzen. Alle indieners konden hun zienswijze mondeling toelichten bij de Hoorcommissie Bestemmingsplannen. Dit hebben 6 indieners gedaan.

Op 26 maart 2019 en op 2 april 2019 heeft de gemeente inloopbijeenkomsten gehouden over het ontwerpbestemmingsplan, de ontwerp omgevingsvergunningen en het MER. Iedereen kon daar informatie over de stukken krijgen. Het was niet mogelijk om op de bijeenkomsten een zienswijze in te dienen.

Advies dorpsraad

De dorpsraad Megen, Haren Macharen heeft een schriftelijk advies uitgebracht over het ontwerpbestemmingsplan, de ontwerp-omgevingsvergunningen en het MER. Wij gaan hier in deze Nota ook op in (hoofdstuk V). We geven in deze Nota aan hoe we met het advies van de dorpsraad omgaan en welke gevolgen dit heeft voor de besluitvorming.

Ontvankelijkheid zienswijzen

Wij vinden alle zienswijzen op één zienswijze na ontvankelijk. 'Ontvankelijk' betekent dat de indieners aan alle eisen hebben voldaan om een zienswijze in te dienen. Wij vinden zienswijze nr. 18 (zie tabel hierna) niet ontvankelijk, omdat indiener zijn zienswijze online heeft ingediend via de gemeentelijke website. Volgens de Algemene wet bestuursrecht mag een zienswijze alleen online worden ingediend, als het bevoegd gezag de elektronische weg openstelt in de desbetreffende procedure. Dat is in dit geval niet gedaan en dit is ook niet gebruikelijk. In de publicatietekst is omschreven op welke manieren men een zienswijze kon indienen. Wij hebben indiener direct gebeld na het ontvangen van zijn zienswijze en de situatie uitgelegd. Indiener heeft de mogelijkheid gekregen om zijn zienswijze alsnog per post op te sturen aan of af te geven bij de gemeente. Indiener heeft dit niet gedaan. Bij de griffie ligt een lijst ter inzage waarop de NAW-gegevens zijn gekoppeld aan de genummerde zienswijzen.

Voor de niet-ontvankelijke zienswijze geldt dat de inhoud gelijk is aan die van enkele andere zienswijzen. De indiener van deze zienswijze kan in deze Nota dus toch een inhoudelijke reactie lezen op de door hem ingebrachte zienswijze. We informeren de indiener van deze zienswijze in een aparte brief over de niet-ontvankelijkheid en de gevolgen hiervan.

Inhoudelijke beoordeling zienswijzen

Als wij vinden dat de indiener van een (ontvankelijke) zienswijze gelijk heeft, verklaren wij de zienswijze gegrond. Als wij vinden dat de indiener geen gelijk heeft, verklaren wij de zienswijze ongegrond. Wij kunnen een zienswijze ook gedeeltelijk gegrond en gedeeltelijk ongegrond verklaren.

III LEESWIJZER VOOR BEOORDELING ZIENSWIJZEN

Indieners geven bijna allemaal aan zich te richten tegen het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerp-omgevingsvergunningen, soms geven indieners aan zich ook te richten tegen het aangevulde milieueffectrapport. Vervolgens gaan indieners meestal per thema in op hun zienswijzen. Men behandelt bijvoorbeeld achtereenvolgens de thema's geluid, slagschaduw, gezondheid en landschap. Wij sluiten in deze zienswijzennota hier zo veel mogelijk op aan. Wij behandelen alle zienswijzen in deze Nota ook per thema. Per thema vatten we de ingekomen zienswijzen samen. Het kan zijn dat wij een deel van een zienswijze niet of niet helemaal beschrijven. Dan hebben wij bij de beoordeling toch rekening gehouden met dat deel.

We beoordelen alle zienswijzen binnen ieder thema en geven bij iedere beoordeling een toelichting. Voor alle zienswijzen binnen ieder thema geven we vervolgens aan welke zienswijzen we gegrond, ongegrond of deels gegrond en deels ongegrond achten. En wat de eventuele gevolgen zijn voor het bestemmingsplan, de omgevingsvergunningen en het MER.

We behandelen de zienswijzen in deze Nota niet individueel, omdat er veel overlappen zijn. Wij sturen de volledige zienswijzennota aan alle indieners van zienswijzen. In de individuele beantwoordingsbrieven aan indieners vermelden wij dat wij:

- de zienswijzen per thema behandelen
- welk nummer aan hun zienswijze is toegekend
- dat zij in onderstaande tabel met hun zienswijze-nummer kunnen zien onder welke thema's de beantwoording van hun zienswijze is te vinden.

Zienswijzen (genummerd)	Beantwoording te vinden onder de volgende thema's:
Zienswijze 1	A, C, D, E, F, G, I, L, R, T
Zienswijze 2	B, N, O, T, X
Zienswijze 3	G en L
Zienswijze 4	A, C, D, F, J, L, P, R
Zienswijze 5	A, B, C, D, E, F, J, K, L, M, R, X
Zienswijze 6	A, B, C, D, E, F, G, J, K, L, M, N, O, P, R, T, U, V, X
Zienswijze 7	A, C, D, G, H, J, L, M, O, P, Q
Zienswijze 8	A, C, D, F, G, J, L, P, R
Zienswijze 9	A, C, D, F, G, J, L, P, R
Zienswijze 10	C, R, U

Zienswijze 11	C, D, F, G, H, M, Q, R, S, W
Zienswijze 12	C, D, F, G, H, M, Q, R, W
Zienswijze 13	C, D, F, G, H, M, Q, R, S, W
Zienswijze 14	C, J, L, R, S, T
Zienswijze 15	S, R
Zienswijze 16	A, C, F, M, P, R
Zienswijze 17	C, D, E, F, J, L, R, P
Zienswijze 18 (niet-ontvankelijk, indiener ontvangt deze Nota ter informatie)	A, C, D, F, J, L, P, R

Op deze manier is de beantwoording beter leesbaar voor iedereen, terwijl het voor indieners zelf ook duidelijk is waar we in de Nota concreet ingaan op de door henzelf ingebrachte zienswijzen. Bovendien is het voordeel voor de indieners van zienswijzen dat zij ook inzicht krijgen in het totaalpakket van ingebrachte zienswijzen en een compleet overzicht ontvangen van de beoordeling van alle zienswijzen.

Burgemeester en wethouders en de gemeenteraad van Oss

IV. BEANTWOORDING VAN DE ZIENSWIJZEN PER THEMA

A Procedure en (juridische) aspecten van algemene aard

1. *Drie indieners herhalen standpunten volledig, ongewijzigd of nagenoeg ongewijzigd, die ze, naar aanleiding van het voorontwerpbestemmingsplan, naar voren hebben gebracht, of stellen dat hetgeen zij naar voren hebben gebracht onverkort van toepassing blijft. Het gaat om de inspraakreacties 1, 3 en 4 die nu (nagenoeg) volledig herhaald worden.*

Wij gaan op deze herhaalde inspraakreacties (nu als zienswijzen ingediend) niet opnieuw in als we hier niets aan hebben toe te voegen. We gaan in deze Nota alleen in op inhoudelijke aanvullingen op de eerder gegeven inspraakreacties. Voor het overige moeten onze eerdere antwoorden op de inspraakreacties nrs. 1, 3 en 4 uit de Nota inspraak- en vooroverleg hier als herhaald en ingelast worden beschouwd. We hebben de beoordeling van deze inspraakreacties daarom integraal aan deze zienswijzennota toegevoegd (bijlage 1 bij deze Nota). Deze beoordeling maakt dus onderdeel uit van de beoordeling van de nu ingediende zienswijzen. Hierbij hebben wij wel één belangrijke toevoeging. De beoordeling van de drie eerdere inspraakreacties was dat deze ongegrond waren (op één onderdeel na) en géén gevolgen hadden voor het bestemmingsplan en het MER. Wij voegen hier in het kader van deze zienswijzenprocedure aan toe dat deze inspraakreacties (nu als zienswijzen ingediend) ook geen gevolgen hebben voor de omgevingsvergunningen. N.b.: In onze antwoordbrief aan de drie betreffende indieners geven we ook tekst en uitleg over het bovenstaande.

2. *Dekken het MER en de onderliggende onderzoeken de nieuwe lading van het ontwerpplan wel volledig nu windturbine 5 niet doorgaat? De alternatieven uit het MER zijn hierdoor mogelijk totaal anders. De gevolgen van de wijziging zijn in het MER niet voldoende in beeld gebracht.*

Deze zienswijze achten wij ongegrond. Het niet doorgaan van windturbine 5 betekent dat de milieueffecten van het windpark per saldo minder zijn. Het MER dekt daarom ook de nieuwe lading van het ontwerpplan.

Na de besluitvorming van de gemeenteraad op 14 december 2017 over het MER en de op te starten bestemmingsplanprocedure zijn we gestart met de voorbereiding van een bestemmingsplan voor 5 rechtstreeks te bestemmen windmolens en 2 windmolens in een wijzigingsbevoegdheid. Gedurende het traject bleek dat de beoogde windturbine op het bedrijventerrein (WT 5) toch niet haalbaar was, omdat we geen medewerking van de erfpachters kregen. Deze omstandigheid maakt op zichzelf niet dat er een nieuw MER of een aanvullend MER nodig is. Het ontwerpbestemmingsplan is nog steeds gebaseerd op de MER-alternatieven en de onderzoeksuitkomsten voor deze alternatieven. In de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan zijn hier en daar passages toegevoegd ten opzichte van de toelichting bij het voorontwerp bestemmingsplan met extra uitleg en onderbouwing. Belangrijk om vast te houden aan VKA 2a (gekozen voorkeursalternatief uit het MER) minus één windmolen, is de uitbreidbaarheid van het

windpark. Het gekozen voorkeursalternatief (minus één windmolen) biedt de beste mogelijkheden hiertoe in verband met de minimale afstand tussen de windmolens, zo staat in het MER (zie vergelijking van de geoptimaliseerde onderzoeksalternatieven).

- 3. De windmolens worden niet gerealiseerd in bestaand stedelijk gebied. Een toets aan artikel 4.9 Verordening Ruimte is dan ook niet noodzakelijk.*

Wij nemen deze opmerking voor kennisgeving aan. Een klein gedeelte van het bestemmingsplan voor het windpark ziet op gronden gelegen in bestaand stedelijk gebied. Het is juist dat de windturbines zelf niet worden gerealiseerd in bestaand stedelijk gebied. Daarom is op blz. 21 van de toelichting bij het ontwerpbestemmingsplan opgenomen dat een verdere toetsing aan artikel 4.9 van de Verordening Ruimte niet noodzakelijk is. De zienswijze leidt niet tot aanpassingen in het bestemmingsplan of de omgevingsvergunningen.

- 4. Hoe kan het dat er al een ontwerp-omgevingsvergunning (bouwen en milieu) is verleend terwijl het bestemmingsplan nog in procedure is?*

Deze zienswijze zien wij als een vraag. Op het project is de gemeentelijke coördinatie-regeling van toepassing. Dit brengt met zich mee dat het (ontwerp)bestemmingsplan en de (ontwerp)besluiten over de omgevingsvergunningen gelijktijdig worden voorbereid en ter inzage worden gelegd. De omgevingsvergunning bouwen moet wel passen binnen het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan. Hieraan wordt ook getoetst.

- 5. Het proces in de klankbordgroep is in openheid verlopen. Het Bewonersplatform is gehoord en betrokken en moet vertrouwen op gepresenteerde uitkomsten en resultaten, omdat de materie uitgebreid en theoretisch is. Het merendeel van de bewoners is afgehaakt omdat het proces lang heeft geduurd en voor velen niet te volgen is. Ondanks de goede informatie leeft bij bewoners al snel de gedachte: Ze komen er toch.*

Het proces om te komen tot een windmolenpark is inderdaad ingewikkeld. Openheid was ons uitgangspunt. We zijn uiterst zorgvuldig te werk gegaan en hebben voortdurend informatie gedeeld. Dat heeft heel veel tijd en energie van alle betrokkenen gevraagd. Juist om omwonenden te helpen in hun meningsvorming hebben wij gezorgd dat de Nederlandse Vereniging van Omwonenden van Windturbines (NLVOW) hen met raad en daad heeft bijgestaan.

- 6. Het Bewonersplatform wil zitting nemen in de op te richten omgevingsraad (na opheffing van de klankbordgroep). Het Bewonersplatform wil de belangen van de omwonenden blijven behartigen.*

Het is aan de bewoners om te bepalen hoe zij vertegenwoordigd willen zijn. Dat willen wij bij de vorming van de omgevingsraad aan hen vragen.

7. *Het is moeilijk om als burger in te gaan tegen een grote gemeente met allerlei juristen in dienst en specialisten die grote rapporten schrijven van meer dan 1000 pagina's die onleesbaar zijn voor de gewone burger. Toch willen we vanuit ons als burger onze argumenten tegen dit windpark met u delen.*

Wij hebben geprobeerd om zoveel mogelijk in klare taal te communiceren. De ingewikkelde en veelzijdige materie brengt echter met zich mee dat het, willen we recht doen aan belangrijke details, nodig is om veel informatie in rapportages te zetten. Verder verwijzen wij naar onze beantwoording onder A.5.

8. *Het voornemen voor een windpark splijt de gemeenschap: initiatiefnemers worden gewantrouwd en tegenstanders voelen zich niet gehoord. Het geringe maatschappelijke draagvlak komt door de eenzijdige communicatie in het traject.*

Grootschalige energieopwekking roept overal in Nederland verschillende reacties van omwonenden en de gemeenschap op. Wij hebben ons uiterste best gedaan om tot zo veel mogelijk acceptatie te komen. Zie hiervoor onze beantwoording onder A.5. Uiteindelijk besluit de gemeenteraad als vertegenwoordiger van onze lokale bevolking over de uitkomst.

9. *Er is informatie verstrekt over een overeenkomst tussen de provincie en de gemeente Oss van 20 december 2016. Hieruit zou blijken dat de bevoegdheden op grond van de Elektriciteitswet zijn overgedragen aan de gemeente. Deze overeenkomst is niet te vinden en moet alsnog ter inzage worden gelegd. De wet voorziet niet in de mogelijkheid om een overeenkomst te sluiten voor overdracht van de bevoegdheden.*

Het document van 20 december 2016 betreft het besluit van Gedeputeerde Staten dat artikel 9f, eerste en tweede lid Elektriciteitswet 1998 niet van toepassing is op windpark Elzenburg-De Geer, waardoor de bevoegdheid voor het afgeven van de omgevingsvergunningen voor het windpark bij burgemeester en wethouders van Oss ligt. Er is dus geen sprake van een overeenkomst. Voor de volledigheid zullen wij de brief van Gedeputeerde Staten als bijlage bij deze zienswijzenota voegen waarmee deze brief deel uitmaakt van de besluiten over de vaststelling van het bestemmingsplan en de verlening van de omgevingsvergunningen voor het windpark **(bijlage 2 bij deze Nota)**.

10. *Artikel 9f lid 6 van de Elektriciteitswet verzet zich tegen delegatie. Want dit is niet toegestaan als 'redelijkerwijze niet valt te verwachten dat toepassing van het eerste lid de besluitvorming in betekenende mate zal versnellen of dat daaraan anderszins aanmerkelijke voordelen zijn verbonden'. Niet kan worden volgehouden dat delegatie hier tot enige versnelling heeft geleid. Er zijn ook geen andere voordelen aan wijziging van de bevoegdheidsverdeling. PS zijn dus bevoegd gezag.*

Het in de zienswijze genoemde artikel uit de Elektriciteitswet 1998 luidt versimpeld als volgt:

GS kunnen bepalen dat de bevoegdheid wordt overgedragen aan de gemeente indien redelijkerwijze niet valt te verwachten dat toepassing van de provinciale coördinatieregeling de besluitvorming in betekende mate zal versnellen of dat aan de toepassing van de provinciale coördinatieregeling andere aanmerkelijke voordelen zijn verbonden.

Gedeputeerde Staten heeft in de brief waarin zij aangeeft dat de bevoegdheid wordt overgedragen aan de gemeente de volgende motivering opgenomen:

Met betrekking tot de binnen uw gemeente voorgenomen realisatie van het windpark Elzenburg-De Geer met een minimum vermogen van ca 7,5 MW, constateren wij het volgende:

- De voorbereidingen voor windpark Elzenburg-De Geer zijn in volle gang, waarbij de benodigde onderzoeken reeds worden uitgevoerd;
- Gemeente Oss is voornemens om de procedure van MER, bestemmingsplan en omgevingsvergunning gelijk te schakelen en gecoördineerd voor te bereiden in de zin van de Wet ruimtelijke ordening;

-
- De gemeenteraad van Oss heeft aangegeven de gemeentelijke coördinatieregeling toe te willen passen.

Op basis van bovenstaande hebben wij geconcludeerd dat is voldaan aan de voorwaarden van artikel 9f, zesde lid, onder a, Elektriciteitswet 1998 en niet valt te verwachten dat toepassing door ons van artikel 9f, eerste of tweede lid van deze wet, de besluitvorming zal versnellen of dat daaraan anderszins aanmerkelijke voordelen zijn verbonden.

---

11. Er had een ontwerp-inpassingsplan door PS en geen ontwerpbestemmingsplan ter inzage moeten worden gelegd. Een bevoegdheid om de beslissingsbevoegdheid van een inpassingsplan over te dragen volgt niet uit artikel 9e en 9f. Deze artikelen gaan alleen over delegatie van voorbereiding en bekendmaking van besluitvorming. Artikel 9f gaat alleen over delegatie van bevoegdheden van GS en niet over bevoegdheden van PS.

De gemeente is primair bevoegd om een bestemmingsplan voor het windpark vast te stellen. Dit volgt uit artikel 3.1 van de Wet op de ruimtelijke ordening. Uit artikel 9e Elektriciteitswet 1998 blijkt dat de provincie bevoegd is om een provinciaal inpassingsplan vast te stellen voor een windpark met een capaciteit tussen 5 en 100 MW. Dat deze bevoegdheid van de provincie niet betekent dat de gemeente geen bestemmingsplan meer mag vaststellen voor het windpark blijkt bijvoorbeeld uit het tweede lid van artikel 9e Elektriciteitswet. Hier staat kort gezegd (en voor zover hier van belang) dat Provinciale Staten in elk geval toepassing geven aan hun bevoegdheid om een provinciaal inpassingsplan voor het windpark vast te stellen, indien de betrokken gemeente een aanvraag tot wijziging van een bestemmingsplan voor het windpark heeft afgewezen. De bevoegdheid om het ruimtelijk plan voor het windpark vast te stellen hoeft dus niet overgedragen te worden van de provincie naar de gemeente. De gemeente is bevoegd om een bestemmingsplan voor het windpark vast te stellen.

12. Ten onrechte kent het ontwerpbestemmingsplan geen adequate stilstandvoorziening ter verzekering van een goed woon-en leefklimaat. Het 'doorschuiven' van deze verplichting naar de omgevingsvergunningen is niet toegestaan? Dit verbod op doorschuiven geldt ook bij toepassing van de coördinatie regeling.

Wij hebben in het bestemmingsplan regels gesteld voor een goed woon- en leefklimaat voor zover wij dat noodzakelijk achten. Zo hebben we voor geluid strengere normen in het bestemmingsplan opgenomen dan op grond van het Activiteitenbesluit worden opgelegd. Wij verwijzen naar artikel 8.1.4 onder b en artikel 15.1 onder b van het bestemmingsplan. Of dit geluidniveau al dan niet door het treffen van mitigerende maatregelen wordt bereikt, doet niet ter zake.

Ook voor slagschaduw gelden strengere eisen dan de eisen in de Activiteitenregeling. In de ontwerpvergunningen hebben we, aanvullend ten opzichte van de eisen in de Activiteitenregeling, bepaald dat de twee deelparken (met ieder twee molens) gezamenlijk niet meer slagschaduw mogen produceren dan de wettelijke norm die de Activiteitenregeling aangeeft. Deze norm voor slagschaduw hebben wij concreet vertaald naar maximaal 6 uur slagschaduw in totaal op jaarbasis voor beide deelparken. Deze interpretatie is feitelijk strenger dan de wettelijke norm: Wij staan in totaal 6 uur slagschaduw gedurende het hele jaar toe, in plaats van maximaal 17 dagen per jaar meer dan 20 minuten per dag per kalenderjaar en op overige dagen minder dan 20 minuten per dag. En dit dus voor beide deelparken samen en niet voor ieder deelpark apart. Van 'doorschuiven' van verplichtingen vanuit het bestemmingsplan naar de omgevingsvergunningen is geen sprake. Het Activiteitenbesluit werkt rechtstreeks ten aanzien van de norm voor slagschaduw. Het Activiteitenbesluit staat daarnaast het opnemen van de hierboven beschreven 'maatwerkvoorschriften' in de vergunningen gewoon toe. Door de voorschriften in de omgevingsvergunning is geborgd dat de windmolens worden stilgezet, als dit nodig is om te kunnen voldoen aan de vergunningvoorschriften.

Aanvullend vermelden wij over slagschaduw nog het volgende: Voor de eventuele 2 extra windmolens, die alleen na het toepassen van een wijzigingsbevoegdheid o.g.v. het bestemmingsplan kunnen worden gerealiseerd, hebben we een vergelijkbare voorwaarde in de wijzigingsbevoegdheid opgenomen. Deze voorwaarde regelt dat, ook na toepassing van de wijzigingsbevoegdheid (en realisatie van 6 windmolens in totaal) op alle woningen maximaal 6 uur slagschaduw wordt veroorzaakt.

Ook voor slagschaduw moeten ontwikkelaars feitelijk aan strengere eisen voldoen dan aan de wettelijke normen.

Hiermee zijn wij van mening dat er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat.

13. Het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerp omgevingsvergunningen zijn onvoldoende objectief begrensd. Volstrekt onduidelijk is wat voor soort turbines uiteindelijk worden gerealiseerd vanwege de opgenomen bandbreedten in het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerpvergunningen (ashoogte tussen 100 en 145 m, rotordiameter tussen 100 en 136 m

en maximale hoogte van 210 m). De bandbreedten moeten worden beperkt. De effecten op de omgeving zijn zo niet duidelijk. Dit geeft rechtsonzekerheid.

Zowel in het bestemmingsplan als de omgevingsvergunningen zijn regels voor geluid en/of slagschaduw opgenomen. Duidelijk is dus aan welke 'prestatie-eisen' de windmolens moeten voldoen, binnen de opgenomen bandbreedten qua afmetingen. In het bestemmingsplan en de vergunningen zijn verder ook regels in verband met veiligheid en het voorkomen van hinder door obstakelverlichting opgenomen. Verder zijn de milieueffecten van windmolens binnen de bandbreedten (voorkeursalternatief) uitvoerig onderzocht in het MER en vervolgens ook nog voor het plan, zoals dat in het bestemmingsplan is vastgelegd. Er is geen sprake van rechtsonzekerheid.

14. Na het verlenen van de omgevingsvergunningen wordt pas besloten welke windturbine men gaat plaatsen. Indieners vinden dat vooraf bekend gemaakt moet worden welke windmolen men gaat plaatsen en dat indieners hierover iets te zeggen hebben.

De keuze van het daadwerkelijk te realiseren type windturbine is aan de initiatiefnemers. Deze keuze hoeft niet bekend te worden gemaakt voordat de omgevingsvergunning wordt verleend. Wel dient het uiteindelijk te realiseren type windturbine te voldoen aan de voorwaarden zoals opgenomen in de te verlenen omgevingsvergunningen en het vast te stellen bestemmingsplan.

15. De milieueffecten in het MER (voor o.a. geluid en slagschaduw) zijn onderzocht voor windturbines met een tiphoogte van 198 m (voorkeursalternatief). Dit is ontoereikend nu het ontwerpbestemmingsplan een tiphoogte van 210 m toelaat.

Deze zienswijze is ongegrond. Ten behoeve van het effectenonderzoek in het MER is wel degelijk uit gegaan van een tiphoogte van 210 meter voor de b alternatieven, maar is ook een keuze gemaakt uit de op dat moment in de markt beschikbare windturbines. Voor het voorkeursalternatief zijn vier representatief geachte windturbintypen geselecteerd als referentiwindturbines ('shortlist'). De selectie van concrete windturbines is ingegeven vanuit het aspect geluid en de keuze is zo gemaakt dat een spreiding in geluid/opbrengst onderzocht kan worden.

Voor alle omgevingsaspecten zijn in het MER berekeningen of beschrijvingen uitgevoerd voor een worst- case windturbintype op basis van de shortlist. Daarbij geldt, uitgezonderd voor geluid, dat de windturbine uit de shortlist met maximale afmetingen de worst-case situatie is. Dat betekent bijvoorbeeld voor het aspect slagschaduw dat de windturbine met maximale afmetingen uit de shortlist is gepakt. Dit is de Nordex N131 windturbines uit de shortlist, rekening houdend met de bandbreedte van afmetingen uit het MER, (rotordiameter = 135 meter, NB. de rotordiameter van 136 meter is in het kader van het bestemmingsplan toegevoegd en nader onderbouwd) de windturbine met de grootste rotordiameter, maar dan wel met een gemaximeerde ashoogte van 144 meter om tot een maximale tiphoogte van 210 meter te komen. Zo heeft elke te onderzoeken aspect zijn eigen (en soms verschillende) referentieturbine. In paragraaf 5.1 van de toelichting van het bestemmingsplan en in de verschillende onderzoeksparagrafen van hoofdstuk 5 wordt dit ook

nader toegelicht. De onderzoeksconclusies zijn dan ook geldig voor kleinere en lagere windturbintypes dan de referentiewindturbine, ongeacht hun afmetingen.

De onderzoeksresultaten uit het MER zijn dus toepasbaar voor het windpark zoals dat in dit bestemmingsplan wordt vastgelegd van 4 windturbines met 2 windturbines in de wijzigingsbevoegdheid met een maximale tiphoogte van 210 meter, een maximale rotordiameter van 136 meter en een maximale ashoogte van 145 meter. De maximale effecten die in het MER zijn beschreven van de referentieturbines, zijn uitgangspunt geweest voor het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen. Met andere woorden: Er moet aan de prestatie-eisen uit het MER worden voldaan. Dit wordt volledig geborgd in het bestemmingsplan en met de omgevingsvergunningen. De onderzoeken behorende bij de omgevingsvergunningen tonen dit ook aan. We zullen de toelichting bij het bestemmingsplan nog verder verduidelijken op dit punt.

16. GS zijn het bevoegd gezag voor de ontwerp-omgevingsvergunningen.

Op 20 december 2016 hebben GS een besluit genomen wat met zich meebrengt dat de bevoegdheid voor het afgeven van de omgevingsvergunningen voor het windpark bij het college van burgemeester en wethouders van Oss ligt. Hiermee zijn burgemeester en wethouders ook bevoegd gezag voor de ontwerp-omgevingsvergunningen. Zie ook onze reactie hiervoor op punt 9.

17. In de planregels is bepaald dat de windturbines alleen gebouwd en gebruikt kunnen worden als het compensatieplan wordt uitgevoerd. Het compensatieplan moet als bijlage bij het ontwerpbestemmingsplan worden opgenomen. Er ligt geen compensatieovereenkomst ter inzage. Niet duidelijk is of de uitvoering van het compensatieplan voldoende is geborgd. De wijze van compensatie is onvoldoende duidelijk. In de plantoelichting staat alleen dat schade gecompenseerd wordt en er wordt slechts verwezen naar het compensatieplan. Dit bevat slechts een kader en geen concrete compensatiemaatregelen. In het plan staat dat het randvoorwaarden bevat en geen concrete uitwerking van maatregelen en dat kosten op hoofdlijnen zijn begroot. Indiener behoudt zich het recht voor alsnog een zienswijze in te dienen bij ter inzagelegging van stukken.

Niet duidelijk is of indiener het heeft over compensatie vanwege de geluidsbelasting op Natuurnetwerk Brabant (NNB) of over het Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap. We gaan hier daarom op beide in:

Compensatie vanwege geluidsbelasting op NNB

In hoofdstuk 5.2.2 van de toelichting bij het ontwerpbestemmingsplan hebben wij aangegeven dat we kiezen voor financiële compensatie in de provinciale compensatievoorziening. Hiermee voldoen we aan de regels uit de Verordening Ruimte.

Landschappelijke maatregelen in het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap'

Hier spreken we niet van compensatie. We hebben een Inrichtingsplan gemaakt met landschappelijke maatregelen om te voldoen aan de regels uit de Verordening ruimte over

'kwaliteitsverbetering van het landschap' (bijlage 3 bij de toelichting van het bestemmingsplan). Paragraaf 4.4. Landschappelijk beeld' van de toelichting bij het ontwerpbestemmingsplan verwijst hier ook naar. Het Inrichtingsplan bevat concrete maatregelen (met een bijbehorende kostenbegroting), die ook daadwerkelijk worden uitgevoerd vóór de ingebruikname van het windpark. Ter meerdere zekerheid hiervoor is ook een extra gebruiksregel opgenomen in de planregels. In verband hiermee achten wij de zienswijze gedeeltelijk gegrond.

18. In het compensatieplan staat dat afspraken over natuurcompensatie mede moeten zijn vastgelegd in de exploitatieovereenkomst. Welke afspraken zijn er over natuurcompensatie?

Burgemeester en wethouders hebben op 26 februari 2019 besloten om € 5860,- te storten in de provinciale compensatievoorziening voor compensatiemaatregelen vanwege geluideffecten op Natuurnetwerk Brabant na vaststelling van het bestemmingsplan (dit is het bedrag voor de eerste vier windmolens). Verhaal van deze kosten vindt plaats via de gesloten anterieure overeenkomst met Raedthuys en de nog te sluiten opstalovereenkomst met ESCOSS (beoogde exploitant voor de twee gemeentelijke windmolens).

19. De afspraak dat de ontwikkelaar de kosten voor ontwikkeling en realisatie van het bouwplan op zich neemt ontbreekt. Indiener verzoekt deze ter inzage te leggen.

Afspraken hierover zijn vastgelegd in de anterieure overeenkomst met Raedthuys voor twee van de vier windmolens. Dit is gepubliceerd in Oss Actueel op 7 maart 2019. Een samenvatting van de zakelijke inhoud van deze overeenkomst heeft toen vervolgens zes weken ter inzage gelegen. Voor de gemeentelijke windmolens wordt nog een opstalovereenkomst gesloten, waarin de plankosten verdisconteerd worden.

20. Artikel 5 van de Gemeentelijke coördinatieverordening 2013 van 6 april 2013 sluit coördinatie uit voor die gevallen waarin een MER verplicht is. Dat is hier het geval. De procedure is onrechtmatig.

Ons is de aangehaalde Gemeentelijke coördinatieverordening 2013 niet bekend. De gemeenteraad heeft op 1 juni 2017 een apart coördinatiebesluit voor het windpark genomen.

21. Het is het voornemen om de ontwikkeling van 2 windmolens uit handen te geven. Is dit al concreet?

De intentie is om de exploitatie van de twee gemeentelijke windturbines aan ESCOSS over te laten. Het college bereidt op dit moment, na haar voorgenomen besluit over dit onderwerp van 26 februari 2019 en na raadpleging van de Adviescommissie Ruimte op 4 april 2019, een opstalovereenkomst voor met ESCOSS.

22. Volgens het EVRM en de Grondwet dient 'De zorg van de overheid mede gericht te zijn op de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu. Hieraan voldoet het plan niet. Het leefmilieu verslechtert.

In de zienswijze wordt bedoeld op het bepaalde in artikel 21 Grondwet. Uit de Grondwetsgeschiedenis valt op te maken dat de enige betekenis van artikel 21 Grondwet is gelegen in de bescherming tegen de intrekking van bestaande (milieu)wetgeving en tegen verlaging van het bestaande beschermingsniveau. Het bestaande beschermingsniveau tegen de effecten van windturbines is neergelegd in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. Met de vaststelling van het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen voor het windpark wordt geen bestaande (milieu)wetgeving ingetrokken. Ook wordt (ruimschoots) voldaan aan de normen zoals neergelegd in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling. Het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan en het verlenen van de omgevingsvergunningen voor het windpark zijn niet in strijd met het EVRM en artikel 21 Grondwet .

23. Het gebruik van woorden zoals 'wij achten', 'wij vinden', 'zo veel mogelijk', 'verwachten' etc. vindt indiener geen onderbouwing van het gestelde. Indiener vindt ook dat de gemeente als antwoord op de eerdere inspraakreactie regelmatig niet of maar deels ingaat op het gestelde.

Als we kiezen voor bewoordingen als 'wij achten' en 'wij vinden' doen we dat om aan te geven wat onze afweging is. Wij maken als bevoegd gezag in een aantal gevallen een eigen zelfstandige belangenafweging. Bewoordingen als 'wij verwachten' vinden wij gepast als het bijvoorbeeld gaat om verwachtingen op basis van uitgevoerde onderzoeken. Met 'zo veel mogelijk' geven wij een eerlijk beeld als het bijvoorbeeld gaat om het uitsluiten van alle gevolgen. Dat gaat niet altijd.

Wij zijn zeer uitgebreid ingegaan op de 60 punten uit de eerdere inspraakreactie van indiener en herkennen ons niet in het gegeven beeld.

24. Waar kunnen indieners met klachten over het windmolenpark terecht? En bij wie ligt de bewijslast?

Er wordt in het najaar van 2019 een omgevingsraad opgericht, waarin omgeving en exploitanten in gesprek gaan over het windmolenpark. Dan zal ook worden gesproken over dit onderwerp: Hoe willen exploitanten de klachtenafhandeling regelen voor de omgeving? Daarnaast is de gemeente voornemens een handhavingprotocol op te stellen voor het windpark. Hierin zal het onderwerp 'afhandeling klachten' ook aan bod komen.

Verder kan indiener altijd een verzoek om handhaving indienen als hij van mening is dat er in strijd met de regels van het bestemmingsplan of de omgevingsvergunningen wordt gehandeld. Dit verzoek moet wel voldoende concreet zijn. Het verzoek moet voldoende aanknopingspunten bieden voor onderzoek naar de vraag of de derde tegen wie handhavend optreden gevraagd wordt een

overtreding begaat of heeft begaan. Het is dan aan het bevoegd gezag om te onderzoeken of er sprake is van een overtreding.

25. In de ontwerp-omgevingsvergunningaanvraag zijn datasheets in het Engels opgenomen. Kan de gemeente Nederlandse versies verstrekken?

Deze datasheets worden in het Engels beschikbaar gesteld door windturbinefabrikanten gezien de internationale markt voor windturbines. Deze zijn niet in het Nederlands beschikbaar.

Besluit over zienswijzen binnen thema A

- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24 en 25 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Zienswijze nr. 17 is deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema A

- Wij verduidelijken de toelichting op het punt dat de onderzoeksresultaten uit het MER toepasbaar zijn voor het windpark zoals dat in dit bestemmingsplan wordt vastgelegd (zienswijze A.15).
- In de planregels nemen wij een extra gebruiksregel op om uitvoering van het 'Inrichtingsplan Kwaliteitsverbetering Landschap' te verzekeren vóór de ingebruikname van het windpark (zienswijze A.17).

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema A

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema A

Geen.

B Windmolens en effecten op klimaat, werkgelegenheid e.d.

1. *Het Europese emissiehandelssysteem en het Nederlandse klimaatbeleid heffen elkaar op. De CO2-uitstoot die in Nederland wordt voorkomen gaat elders in Europa alsnog de lucht in. Dit is een blinde vlek volgens verschillende onderzoekers.*

Het Nederlandse klimaatbeleid is voor ons het uitgangspunt. Dit beleid staat in deze procedure niet ter discussie. Op basis van de berekeningen in het MER kan worden gesteld dat de CO2 uitstoot na ingebruikname van dit windmolenpark met circa 27 tot 46 duizend ton per jaar zal afnemen. Dit is een behoorlijke milieuwinst die behaald kan worden. Dat de mondiale CO2 uitstoot hierdoor wellicht niet meteen afneemt, is geen reden om niet aan de slag te gaan met de transitie naar duurzame energiebronnen. Naarmate er meer duurzame energieparken worden gebouwd zal ook het aandeel van schone energie toenemen, hetgeen op lange termijn tot een grotere afname van CO2 uitstoot zal leiden. Dat is ook de essentie van bijvoorbeeld het klimaatakkoord van Parijs: elk land moet zijn bijdrage aan CO2-reductie leveren om te zorgen dat het mondiale doel van CO2-reductie wordt behaald.

In het Europese emissiehandelssysteem zit ingebouwd dat de beschikbare emissierechten in de loop der jaren dalen. Dat betekent dat er per jaar steeds minder CO2 mag worden uitgestoten in Europa. In 2020 moet de uitstoot van sectoren die vallen onder EU ETS 21% lager zijn dan in 2005. De Europese Commissie heeft voorgesteld dat de uitstoot in 2030 met 43% gedaald moet zijn¹.

- 2. De investeringen in hernieuwbare energie hebben per saldo zeer beperkt effect op werkgelegenheid.*

Eventuele gevolgen van het beleid voor wind- c.q. duurzame energie van de rijksoverheid voor de Nederlandse belastingbetaler, de werkgelegenheid, de koopkracht en de economie vallen buiten het onderzoekskader voor dit (lokale) bestemmingsplan en het MER. Bij een ruimtelijke procedure dient de gemeenteraad in de eerste plaats te onderzoeken of een ruimtelijk plan voldoet aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening. In relatie daarmee is ook beoordeeld of dit bestemmingsplan economisch uitvoerbaar is. Dit laatste is het geval.

Wel wordt op landelijk niveau gemonitord en onderzoek gedaan naar het effect van de investeringen in hernieuwbare energie op de werkgelegenheid. De trend is dat de werkgelegenheid in conventionele energie afneemt en die in hernieuwbare energie (fors) groeit².

- 3. De oplopende energiebelasting leidt tot koopkrachtverlies.*

Zie de beantwoording van de reactie hiervoor. Aanvullend merken wij nog het volgende op:

In het algemeen kan worden gesteld dat er met name op landelijk niveau veel aandacht is voor de betaalbaarheid van de energietransitie. Rondom het opstellen van het Klimaatakkoord is dit een belangrijk thema, zowel bij de opstellers van het Klimaatakkoord, kabinet en Tweede Kamer als in de publieke opinie. Het kabinet en de Tweede Kamer hebben zich eerder al bereid getoond maatregelen te nemen om koopkrachtverlies te voorkomen of te beperken. Daarnaast gaat het in de energietransitie voor een belangrijk deel om investeringen die zich terugbetalen (bijvoorbeeld in de vorm van werkgelegenheid of lagere kosten als gevolg van energiebesparing).

- 4. Slechts een zeer beperkt aandeel van het totale energiegebruik komt van windenergie op land. Weegt dit wel op tegen de vele nadelen van windenergie?*

Windenergie op land is onderdeel van het Nederlandse klimaatbeleid. Dit beleid staat in deze procedure niet ter discussie. De omschakeling naar duurzame energie is een proces dat vele jaren en waarschijnlijk zelfs decennia in beslag zal nemen. Het klopt dat op dit moment de bijdrage van wind en andere duurzame energiebronnen aan de totale Nederlandse energieproductie relatief beperkt is. Wel is de trend al meerdere jaren dat de bijdrage van duurzame energie – waaronder

---

¹ <https://www.emissieautoriteit.nl/onderwerpen/wat-is-emissiehandel>

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/50/meer-banen-in-hernieuwbare-energie-en-energiebesparing>

wind – aan de totale energieproductie groeit³. Dat geldt voor windenergie op zee en op land, voor zonne-energie en biomassa. Deze mix van duurzame energiebronnen is nodig. Bijvoorbeeld in het landelijke Klimaatakkoord worden harde afspraken gemaakt om de productie van windenergie en andere duurzame energiebronnen tot 2030 fors te laten toenemen. Dit zal ertoe leiden dat de bijdrage van windenergie en andere duurzame energiebronnen aan de totale energieproductie in de komende jaren steeds groter wordt. Ook in de gemeente Oss zal windenergie een belangrijke rol spelen in de lokale energieproductie, naast andere vormen van duurzame energie en energiebesparing. Het belang hiervan is onderbouwd door onderzoeken van CE Delft en Antea Group die in beeld brachten wat de opgave is voor de gemeente Oss om energieneutraal te worden en wat de mogelijkheden voor energieopwekking in Oss zijn.

- 5. Eén van de opvallendste aspecten van het rijksbeleid is de afwezigheid van objectieve en gefundeerde analyses over nu en noodzaak van windenergie. Het beleid is vooral gefundeerd op politieke overwegingen van ideologische aard.*

Het beleid van de Rijksoverheid en de totstandkoming daarvan vallen buiten het onderzoekskader van dit (lokale) bestemmingsplan en het MER. Wel heeft de gemeente Oss nadrukkelijk onderzoek gedaan naar het nut en de noodzaak van windenergie in de gemeente Oss. Het rapport 'Oss energieneutraal in 2050' van CE Delft van januari 2017 toont nut en noodzaak op basis van objectieve en gefundeerde analyses aan. Ook op landelijk niveau, bijvoorbeeld bij de totstandkoming van het Klimaatakkoord, is deze onderbouwing aanwezig. Zo constateerde het Planbureau voor de Leefomgeving bij de doorrekening van het concept-Klimaatakkoord in maart 2019 dat het behalen van de beoogde CO₂-reductie in 2030 waarschijnlijk niet wordt gehaald, ondanks een forse toename van onder andere duurzame energie zoals windenergie (zowel op land als op zee). Het Planbureau kijkt daarbij naar wat er nodig is voor de doelstellingen en wat de maatregelen in het concept-Klimaatakkoord leveren, en aan de hand van dergelijke berekeningen wordt het beleid bepaald.

- 6. De gemeente geeft aan dat de CO₂ uitstoot bij ingebruikname van het windpark afneemt met circa 27 tot 46 duizend ton per jaar. Dit is wel een erg ruime marge, de gemeente slaat er maar een slag naar. Indiener wil concreet onderbouwd hebben wat de CO₂ reductie is, inclusief mitigerende maatregelen. In het MER worden mitigerende maatregelen niet meegenomen, zodat maatregelen positiever lijken dan ze zijn.*

In het MER zijn meerdere opstellingsvarianten onderzocht. De besparing op CO₂-uitstoot verschilt per alternatief, omdat deze varianten onder andere verschillende afmetingen, aantallen en locaties van windturbines bevatten. De hoeveelheid energie die windturbines opwekken en de beperking van CO₂-uitstoot als gevolg daarvan, is sterk afhankelijk van deze factoren. Dat is in het MER inzichtelijk gemaakt. Er is nu gekozen voor een voorkeursopstelling, maar de exacte afmetingen van de windturbines worden op een later moment pas duidelijk, bij aanschaf van de uiteindelijke

---

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/09/vooral-meer-groene-stroom-uit-zon>

windturbine. Op dat moment zal duidelijker zijn wat de exacte verwachte elektriciteitsopbrengst per jaar zal zijn en de CO2-besparing als gevolg daarvan.

In het MER is onderkend dat in de berekeningen in het MER nog geen rekening is gehouden met mitigerende maatregelen, maar zijn er wel aannames meegenomen over het te verwachten opbrengstverlies als gevolg van mitigerende maatregelen. In het gekozen voorkeursalternatief is er, zo blijkt uit het slagschaduw- en akoestisch onderzoek, ten behoeve van de omgevingsvergunningen, relatief weinig noodzaak tot mitigerende maatregelen om te voldoen aan de normen voor slagschaduw en geluid. Dat heeft een gunstig effect op het beperken van de CO2-uitstoot.

Bij de uiteindelijke turbinekeuze kan de te verwachten CO2-uitstoot dus concreter worden bepaald. Toch kan op basis van de informatie uit het MER worden geconcludeerd dat het windpark er hoe dan ook fors aan zal bijdragen dat er minder CO2 wordt uitgestoten, ongeacht het uiteindelijke windturbintype en eventuele mitigerende maatregelen.

- 7. Windmolens hebben een groot opwarmend effect. Als alle door fossiele opgewekte elektriciteit met windmolens opgewekt zou worden, heeft dit even veel effect als een verdubbeling van de CO2 in de atmosfeer.*

Windturbines stoten geen CO2 uit. Ook wordt de energie die benodigd is om een grote windturbine te maken, binnen circa 6 maanden door de windturbine geproduceerd. Vanaf dat moment heeft de windturbine de uitstoot die nodig was voor de bouw van de windturbine gecompenseerd. In de jaren daarna voorkomt de windturbine de uitstoot van CO2 door bijvoorbeeld gas- en kolencentrales en draagt daarmee bij aan het afremmen van de opwarming van de aarde.

Hoewel niet duidelijk wordt uit de zienswijze naar welk onderzoek wordt verwezen, zijn er publicaties bekend die stellen dat windmolens bijdragen aan opwarming van de aarde. Doordat de draaiende wieken koudere en warmere luchtlagen mengen, zou de temperatuur rond windmolens stijgen. Daarbij zijn veel kanttekeningen te plaatsen.

Ten eerste voegen windmolens geen extra warmte toe (geen uitstoot van CO2), maar verspreiden hooguit bestaande warmte.

Ten tweede gaat dit om zeer lokale effecten, in de directe nabijheid van windmolens.

Ten derde wordt er in die publicaties van uitgegaan dat alle door fossiele brandstoffen opgewekte elektriciteit wordt vervangen door elektriciteit opgewekt door windmolens. Dat is geen reëel scenario. In alle internationale, nationale, provinciale, regionale en lokale plannen voor de energietransitie wordt uitgegaan van een mix van duurzame energiebronnen (waaronder wind, zon, biomassa, aardwarmte) en energiebesparing. Daardoor is het vermeende effect uit de publicaties per definitie al (veel) kleiner dan wordt gesteld.

Ten vierde voegen de publicisten van deze publicaties er veelal zelf aan toe dat hun bevindingen geen reden zijn om geen windmolens te plaatsen. Zeker op de langere termijn dragen windmolens bij aan het afremmen van de opwarming, omdat deze geen CO2 uitstoten, zo zeggen de publicisten zelf.

8. Voor windmolens wordt neodymium gebruikt. Winning en verwerking is erg vervuילend en giftig. Heel veel mensen, planten en dieren worden hierdoor dodelijk ziek in China.

Neodymium is een metaal dat vooral in China wordt gewonnen. Het wordt vooral gebruikt in de glasindustrie, in industriële magneten en bij de productie van legeringen. Het is in veel producten te vinden, zoals in batterijen of mobiele telefoons. In bepaalde gebieden waar neodymium wordt gewonnen, wordt gerapporteerd over gezondheidseffecten ter plaatse als gevolg van de verwerking van de radioactieve materialen die bij de winning van neodymium vrijkomen. Er is echter geen bewijs voor een relatie tussen de aanwezigheid van neodymium in windturbines en gezondheidseffecten op omwonenden. Met neodymium kunnen zeer sterke magneten gemaakt worden die in sommige typen windturbines worden toegepast. Helaas zijn de werkomstandigheden van de neodymium mijnwerkers in China niet altijd goed. Omdat er geen milieuregels zijn is de winning milieuvriendelijk en leidt deze tot gezondheidsproblemen bij de mijnwerkers en soms zelfs bij omwonenden.

De toekomstige exploitanten van het windpark hebben een grote intentie om geen neodymium af te nemen van deze mijnen. Tijdens de aanbestedingen wordt daar nadrukkelijk aandacht aan besteed. Er bestaan tevens neodymium mijnen in bijvoorbeeld Nieuw-Zeeland en Californië waar de omstandigheden wel in orde zijn.

Besluit over zienswijzen binnen thema B

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 en 8 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond of deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema B

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema B

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema B

Geen.

C Geluid

1. Geluidsoverlast 's-nachts

Windmolen 1 en 2 bevinden zich op ongeveer 900 meter van de woning van indiener.

Indiener vreest vooral geluidsoverlast 's-nachts als het omgevingsgeluid minder is. Het is algemeen bekend dat windmolens van die hoogte met name in de nacht voor veel geluidsoverlast zorgen. Nachtrust is belangrijk voor een gezinslid met een progressieve vorm van MS.

De geluidnorm voor windturbines is opgenomen in artikel 3.14a van het Activiteitenbesluit milieubeheer en bestaat uit een jaargemiddelde (Lden) van 47 dB en een geluidnorm voor de nachtperiode (Lnight) van 41 dB. Lden is, in tegenstelling tot de etmaalwaarde bij industrielawaai, het gewogen jaargemiddelde van het equivalente geluidniveau met een toeslag van 5 dB voor de avondperiode en een toeslag van 10 dB voor de nachtperiode. De geluidbelasting die optreedt gedurende de avond en nacht wordt zodoende zwaarder meegewogen dan de geluidbelasting die overdag optreedt. De beoordelingsmaat Lnight is het gemiddelde equivalente geluidniveau over alle nachtperiodes in een jaar zonder toeslag van 10 dB. Met deze extra beoordelingsmaat naast Lden wordt beoogd een extra waarborg te bieden voor bescherming tegen slaapverstoring. De geluidnorm voor windturbines is overigens ook door de wetgever bewust onafhankelijk gemaakt van de omgeving of het achtergrondgeluid.

De berekende maximale cumulatieve geluidbelasting Lnight van windturbine 1 t/m 4 bedraagt op de woning van indiener 32 dB Lnight en met windturbine 5 en 6, 33 dB Lnight. Dit is 8-9 dB minder dan de wettelijke norm van Lnight 41 dB en daardoor ruimschoots aanvaardbaar.

Ter vergelijking:

- 30 dB is erg stil, bijvoorbeeld vergelijkbaar met een bibliotheek (30-40 dB), zacht gefluister op 5 meter afstand of een opnamestudio.
- 40 dB is erg stil tot rustig, bijvoorbeeld vergelijkbaar met een huiskamer, slaapkamer, rustig kantoor, rustige woonbuurt, vogels bij zonsopkomst of zacht geroezemoes in een klas.

Zowel door de wijze waarop de wettelijke norm is opgebouwd als door het hanteren van een strengere streefwaarde van Lden 42 dB door de gemeente Oss voor dit project zijn omwonenden voldoende beschermd tegen nachtelijk geluid van de windturbines en is nachtelijk geluid als gevolg van de windturbines tot een minimum beperkt. Aanwezig achtergrondgeluid, hoe weinig ook, kan wellicht zelfs het geluid van de windturbines geheel maskeren.

- ### 2. *Wat als het geluid continue op de achtergrond te horen is? Vooral in de nacht is dit een mega verschil vanwege het wegvallen van het omgevingsgeluid, het vallen van de wind aan de grond, terwijl de wind aanwakkert in de hogere luchtlagen. Zeker op de genoemde hoogtes, voor minimaal 15 jaar, dag en nacht.*

Zoals onder punt C.1 staat aangegeven is in de norm voor windturbinegeluid al rekening gehouden met extra hinderlijkheid van windturbinegeluid gedurende de nacht door het hanteren van een

toeslag voor L_{night} binnen de norm L_{den} en een aparte norm L_{night} waaraan getoetst moet worden. In de berekeningen van windturbinegeluid wordt achtergrondgeluid niet meegenomen vanwege de volcontinue aard van het geluid. In de praktijk betekent dit dat elk achtergrondgeluid dat er 's-nachts toch eventueel is, het geluid van windturbines al kan maskeren, voor zover het windmolengeluid hoorbaar is. Nogmaals, in de norm en bijbehorende geluidberekeningen is er al nadrukkelijk rekening mee gehouden dat het 's-nachts stil is en dat de hinderlijkheid van het geluid van windturbines dan het grootste is.

In de geluidberekeningen wordt uitgegaan van betrouwbare actuele meerjarige windgegevens van het KNMI (van eind 2018) op verschillende hoogtes dus ook met de gedragingen van de wind, windhoogtes en windrichtingen gedurende een jaar.

3. Relatie tussen waarde van 42 dB L_{den} en gemeentelijk geluidbeleid

Indieners krijgen volgens de planregels een geluidbelasting van maximaal 42 dB L_{den} op de gevel staat in de beantwoording van de inspraakreactie. Hierin staat ook dat uit de aanvraag omgevingsvergunning volgt dat geluidsbelasting op de woning van indiener bij 4 windmolens 38 dB L_{den} bedraagt. Dit klopt niet als je kijkt naar bijlage 7 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan (Notitie toets gemeentelijk geluidbeleid). Hierin staan hogere waarden. Indieners betwijfelen verder of hun woning valt binnen het gebiedstype 'kernen en bebouwingsclusters' en dus de daarop gebaseerde geluidsnorm.

De gemeente Oss heeft in de Geluidnota Oss een gemeentelijk geluidbeleid vastgesteld als beoordelingskader voor geluid bij ontwikkelingen. Het doel van het gemeentelijk geluidbeleid is het behouden van de goede kwaliteit van de leefomgeving en het benutten van kansen om voor de verschillende gebieden binnen de gemeente de geluidskwaliteit te verbeteren. Het geluidsbeleid van de gemeente Oss bevat géén specifiek beleid ten aanzien van windturbines. Indien een dergelijk beleid zou worden opgenomen zou rekening moeten worden gehouden met het feit dat de wetgever bij de normering van het geluid van windturbines bewust heeft besloten de norm onafhankelijk van het referentieniveau (achtergrondgeluid) te stellen. Dit in tegenstelling tot de andere geluidbronnen zoals industrie en wegverkeer waar dit anders is gedaan. Om toch iets te kunnen zeggen over het geluid van het windpark in het licht van het geluidbeleid is in bijlage 7 van het ontwerpbestemmingsplan een vergelijking gemaakt met de eisen voor het industriegeluid. Bijlage 7 geeft globaal inzicht in hoeverre de windturbines binnen de geest van het gemeentelijk geluidbeleid passen.

Voor indieners staat in de tabel van bijlage 7 aangegeven dat zij, op de gevel van hun woning, rekening moet houden met 39 dB L_{den} bij 6 windturbines. Bij de beantwoording van de inspraakreactie van indieners (in het kader van het voorontwerp) is gesteld dat de aanvragen omgevingsvergunning uitgaan van 38 dB L_{den} bij 4 windmolens. De informatie is dus in overeenstemming met elkaar. Verder ligt het perceel van indiener wel degelijk binnen het gebiedstype 'kernen en bebouwingsclusters' zoals in de tabel van bijlage 7 vermeld.

4. Streefwaarde van 42 dB Lden niet vastgelegd

Indieners stellen dat de streefwaarde van 42 B Lden niet is vastgelegd in het ontwerpbestemmingsplan. Artikel 8.1.4 onderdeel b regelt niet dat deze waarde op bijna alle woningen wordt gehaald. Dit vanwege het volgende punt.

Zie voor beantwoording volgende punt.

5. Planregels over geluid voor windmolens borgen niet dat voldaan wordt aan de immissienormen

Artikel 8.1.4 onderdeel b sub b van de planregels geldt slechts voor de windmolens die zijn bestemd als 'Bedrijf-windturbinepark Voorlopig' en niet ook voor de twee turbines in de wijzigingsbevoegdheid. Hierdoor geldt niet voor alle 6 turbines samen dat ze moeten voldoen aan de immissienorm voor het totaal (per toetspunt) zoals aangegeven in de tabel van artikel 8.1.4 onder a. Er is hierdoor ook geen handhaving mogelijk op basis van artikel 8.1.4 sub c voor windturbine 6 en 7.

Deze zienswijze is ongegrond. Het is juist dat artikel 8.1.4 onderdeel b sub b alleen geldt voor de eerste 4 rechtstreeks bestemde windmolens. Windturbines 6 en 7 hebben op basis van dit bestemmingsplan nog geen directe bouwtitel en kunnen pas na het vaststellen van een wijzigingsplan als bedoeld in artikel 3.6 lid 1 sub a Wro worden gerealiseerd. Dit wijzigingsplan is het bestemmingsplan, waarin de concrete planregels als toetsingskader voor windturbines 6 en 7 worden vastgelegd. Pas dan kunnen ook handhavingsregels worden opgelegd voor windturbine 6 en 7. Artikel 15 van het bestemmingsplan "Windmolenpark Elzenburg-De Geer" bepaalt de regels en voorwaarden voor toepassing van de wijzigingsbevoegdheid en geeft de immissienormen nu al aan, waaraan het complete windpark, inclusief windturbines 6 en 7, moet voldoen. Na de bouw van de twee extra turbines wordt de streefwaarde van 42 dB Lden nog steeds op bijna alle woningen gehaald (op maximaal 7 woningen na).

Artikel 15 bepaalt ook dat voor het wijzigingsplan vergelijkbare regels gelden, zoals opgenomen in artikel 8 en artikel 14.3. Dit betekent dat naast de immissienormen voor windturbines 6 en 7 zoveel mogelijk (voor zover relevant en actueel) de planregels van artikel 8 worden overgenomen, waaronder de handhavingsmethodiek. Er kan straks dus wel degelijk ook bij 6 windmolens handhavend worden opgetreden.

6. Uitgangspunten van maximaal 42 dB Lden op de gevel en 18 dB Lnight als binnenniveau (geluid)

De gemeente hanteert deze uitgangspunten in het ontwerpbestemmingsplan, bij 2 woningen wordt niet voldaan aan deze uitgangspunten en hiervoor zijn geluidwerende maatregelen aangeboden. De woningen die tegen de grens van 42 dB Lden zitten (maar net aan deze grens voldoen), zijn niet verder onderzocht, terwijl het een zeer theoretische benadering is en woningen soms ouder zijn en niet zo geluidsdicht als een moderne woning. Alle woningen op de grens moeten een controlemeting krijgen. Zie hiervoor het

rapport van M+P van 21 januari 2019. Ook ten aanzien van de bandbreedte van laagfrequent geluid voor woningen op de grens van 42 dB Lden is nader onderzoek nodig.

Enkele indieners in de buurt van de 42 dB Lden grens verzoeken ook apart om ook bij hen een binnenmeting te doen om te kijken of 18 dB Lnight gehaald wordt. En om zo nodig passende geluidwerende maatregelen te nemen vóór aanvang van de bouw.

De zienswijze is ongegrond. 42 dB Lden is een streefwaarde die de gemeente voor dit specifieke project hanteert voor de geluidbelasting van de windturbines. Deze streefwaarde van 42 dB Lden is 5 dB strenger dan de wettelijke geluidnorm van 47 dB Lden voor windturbines. De gemeente heeft de streefwaarde vertaald in 'harde' planregels. Hiermee is de gemeente behoorlijk strenger dan de norm. Er is daarom geen aanleiding om ook nog eens woningen die tegen de grens van 42 dB Lden zitten (maar net aan deze grens voldoen) verder te onderzoeken of maatregelen te treffen. Bovendien voldoen de woningen die net voldoen aan de streefwaarde van 42 dB Lden vrijwel altijd aan de geadviseerde binnenwaarde van 18 dB Lden, ook als de woning slecht geïsoleerd is. Dit stelt het externe geluidsbureau dat ons adviseert. Dit bureau zegt ook dat ze met de advisering van 18 dB in de nacht als binnenwaarde al aan de zeer veilige kant is gaan zitten om slaapverstoring te voorkomen. Het bureau kan, zonder nader onderzoek, niet met 100% zekerheid garanderen, dat in geen enkele woning met een geluidbelasting van 42 dB Lden, de binnenwaarde meer is dan 18 dB, maar raadt extra onderzoek vanwege het voorgaande nadrukkelijk af. De gemeente hanteert al een veel strenger geluidregime dan gebruikelijk, zo geeft het bureau aan.

Wij willen ook een grens stellen, want omwonenden die te maken krijgen met een gevelbelasting van 41 of 40 dB Lden willen misschien ook wel een onderzoek.

De binnenwaarde van 18 dB Lnight is in het ontwerpbestemmingsplan alleen gehanteerd voor woningen waar de streefwaarde van 42 dB Lden werd overschreden en in het daarmee samenhangende onderzoek dat naar het binnenniveau van deze woningen is uitgevoerd. Uit het nadere onderzoek naar de binnenwaarden is gebleken dat bij 2 van de 7 woningen de binnenwaarde 18 dB Lnight niet in alle verblijfsruimten werd gehaald (na de bouw van 6 windmolens). Aan beide bewoners is toen een passend aanbod gedaan om met maatregelen alsnog een binnenwaarde van 18 dB te bereiken voor de situatie met 6 windmolens (op kosten van exploitanten). Eén aanbod is geaccepteerd en zal worden uitgevoerd. Het andere is niet geaccepteerd. Vanwege de onderzoeksresultaten en het feit dat straks bij slechts één woning (in enkele verblijfsruimten) de 18 dB Lnight binnenwaarde niet wordt gehaald, omdat het aanbod niet is geaccepteerd, wordt de planregel voor de binnenwaarde niet meer zinvol en doelmatig geacht en wordt het bestemmingsplan op dit punt gewijzigd vastgesteld. Er wordt geen binnenwaarde meer opgenomen voor woningen met een hogere geluidbelasting dan 42 dB Lden.

Conclusie: Wij hebben ons maximaal ingespannen om een goed woon- en leefklimaat te borgen voor geluid. We hebben hiermee ruimschoots aan onze zorgplicht voldaan. Er is geen aanleiding om bij woningen waar de bovenwettelijke streefwaarde van 42 dB wordt bereikt een binnenmeting

te doen. Indieners worden al extra beschermd door het hanteren van de streefwaarde in de planregels door de gemeente Oss.

Bescherming tegen hinder door laagfrequent geluid maakt onderdeel uit van de wettelijke geluidnorm 47 dB Lden en 41 dB Lnight en is altijd een onderdeel van het geluidsspectrum van windturbinegeluid. Door het hanteren van een streefwaarde van 42 dB Lden voor het windpark zal het aandeel laagfrequent geluid ook veel lager zijn dan binnen de norm. Er is geen enkele aanleiding om de bandbreedte van laagfrequent geluid voor woningen op de grens van 42 dB Lden nader te onderzoeken.

7. Geluidsniveau buitenshuis

Indieners zijn bezorgd over het geluidsniveau buitenshuis. Gezien de ligging van de woning in landelijk buitengebied brengen zij veel tijd buitenshuis door. Kan de gemeente garanderen dat indieners niet onevenredig worden aangetast in hun woongenot en hun gezondheid geen schade oploopt door de windmolens? De gemeente zegt niets over mitigerende maatregelen buitenshuis.

Op basis van het Activiteitenbesluit milieubeheer zijn, onder andere, tuinen, erven en agrarische percelen niet geluidgevoelig, waardoor ook niet aan de wettelijke geluidnormen hoeft te worden voldaan. Dat neemt niet weg dat wij in het kader van een goede ruimtelijke ordening wel dienen te beoordelen of er ter plaatse van niet gevoelige objecten sprake is van een aanvaardbare mate van hinder door geluid. We hanteren in de planregels strengere normen, dan de wettelijke geluidsnorm van Lden 47 dB. Deze strengere normen zijn gebaseerd op de streefwaarde van 42 dB Lden. Hierdoor is de waarde op bijna alle woninggevels, dus buitenshuis, maximaal 42 dB Lden. Het hanteren van de streefwaarde van 42 dB Lden op de gevel, zorgt impliciet ook voor mitigerende maatregelen buitenshuis ten opzichte van de wettelijke norm. Alleen daarom al concluderen wij dat geen onevenredige aantasting plaatsvindt van het woongenot.

8. Jaargemiddelde geluidnorm

De nieuwe geluidnormen vanaf 2011 gaan over de gemiddelde geluidsbelasting over een jaar. Dit is voor de burger niet te volgen en niet te controleren. De nieuwe normen houden geen rekening met het pulserende geluid van windturbines.

In het onderzoek van TNO⁴ dat ter onderbouwing van de geldende wettelijke geluidnorm (2011) is uitgevoerd, is reeds rekening gehouden met het pulserende karakter van het geluid van windturbines. Bij uitspraak van 6 mei 2015⁵, heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak overwogen dat gelet op het feit dat kan worden voldaan aan de norm uit artikel 3.14a, eerste lid, van het Activiteitenbesluit milieubeheer die specifiek voor windturbines is opgesteld, het betrokken bestuursorgaan zich in redelijkheid op het standpunt kon stellen dat voldoende rekening was gehouden met het pulserende karakter van het geluid van windturbines.

---

⁴ 'Hinder door geluid van windturbines, dosis - effectrelaties op basis van Nederlandse en Zweedse gegevens', TNO, 2008-D-R1051/B

⁵ ECLI:NL:RVS:2015:1470

Na het in gebruik nemen van het nieuwe windpark, zal de gemeente Oss toezicht houden op het naleven van de geluidsnormen door de initiatiefnemers. Een belanghebbende die meent dat één (of meer) windturbine(s) uit het windpark niet voldoen aan de geldende normen, kan een verzoek tot handhaving indienen bij de gemeente. De gemeente (en/of Omgevingsdienst) controleert of de klacht terecht is en indien dat het geval is, kan de exploitant van het windpark tot bestuursrechtelijke naleving worden gedwongen. Wij wijzen op de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 8 februari 2012⁶, waarin de Afdeling overwogen heeft dat er geen aanleiding bestaat voor het oordeel dat artikel 3:14a van het Activiteitenbesluit, waarin de relevante geluidnormen zijn opgenomen, onverbindend is voor wat betreft de meetbaarheid en handhaafbaarheid van deze normen.

Aanvullend is voor windmolenpark Elzenburg-De Geer, vanwege de handhaafbaarheid van de geluidregels, in bijlage 2 van de planregels van het bestemmingsplan een reken- en handhavingsmethodiek opgenomen, op basis van de Activiteitenregeling milieubeheer. Deze schrijft voor hoe controle en handhaving van de immissienormen uit artikel 8.1.4 b van het bestemmingsplan "Windmolenpark Elzenburg-De Geer" plaatsvindt. Vanwege het verplicht overleggen van de emissie termen van de windturbines aan het bevoegd gezag (gemeente Oss) op een aantal momenten per jaar is de geluidbelasting van de windturbines controleerbaar en handhaafbaar.

9. Wat is de geluidsbelasting bij 210 meter hoogte?

Wat is de windsnelheid bij een hoogte van 210 meter en de daarbij behorende geluidsbelasting?

Voor geluidonderzoek wordt gerekend met windsnelheden op ashoogte (conform de Activiteitenregeling milieubeheer Bijlage 4, Reken- en meetvoorschrift windturbines) en niet op tiphoogte. Geluidbelasting van windturbines wordt vervolgens berekend op de gevel van een geluidgevoelig object en niet op tiphoogte.

10. Laag frequent en infrason geluid

Laag frequent en infrason geluid blijven ook buiten beschouwing. Hoewel infrason geluid onhoorbaar is voor het menselijk oor, neemt het lichaam de lage frequenties wel degelijk waar en leidt dit tot gezondheidsklachten en -schade. De normen uit het Activiteitenbesluit hebben alleen betrekking op hoorbaar geluid in de dag en in de nacht. Indiener beschrijft verschillende mogelijke effecten en risico's van laagfrequent en infrason geluid. Indiener beschrijft ook hoe dit geluid zich verplaatst en/of zich openbaart (o.a. infrason geluid horen we niet, maar voelen we, laagfrequent en infrason geluid zijn niet tegen te houden door isolatie, het gaat overal dwars doorheen). Ook haalt indiener verschillende onderzoeken aan ter onderbouwing van de stelling dat de afstand van windturbines tot

---

⁶ ECLI:NL:RVS:2012:BV3215

woningen tenminste 2, 3 of meer kilometer moet zijn om laagfrequent en infrasoon geluid zo veel mogelijk te voorkomen.

De bijdrage van het laagfrequente deel van het geluid op de hinderbeleving is al verdisconteerd bij het vaststellen van de Nederlandse norm voor windturbinegeluid, zoals ook in paragraaf 5.2 van de toelichting bij het bestemmingsplan wordt aangegeven. Ten eerste wordt namelijk in de metingen en de berekeningen van de Nederlandse norm het laagfrequent geluid deels expliciet betrokken vanaf een frequentie van 32 Hz. Daarnaast is de norm is gebaseerd op praktijkonderzoeken op duizenden adressen waarbij middels enquêtes is vastgesteld of mensen hinder ondervonden door het geluid van de windturbines. Daarbij zijn dus automatisch alle karakteristieke eigenschappen van windturbinegeluid betrokken, inclusief het mogelijk soms hoorbare en onhoorbare laagfrequente deel. Dit wordt bevestigd in de brief uit 2014 aan de Tweede kamer van de Staatsecretaris van Infrastructuur en Milieu, mede namens de minister van Economische Zaken en de minister van Infrastructuur en Milieu met betrekking tot laagfrequent geluid⁷. Deze brief is gebaseerd op uitgebreid literatuuronderzoek door experts. Op grond van de brief van de Staatssecretaris kan dus worden gesteld dat toetsing aan de standaard Nederlandse geluidnormen tevens voldoende bescherming biedt tegen hinder door laagfrequent geluid. Extra onderzoek naar de mogelijke hoorbaarheid van of hinder door laagfrequent geluid is daarom niet nodig. Deze conclusie werd nu ook specifiek onderschreven in onder meer de uitspraak van de Raad van State in het kader van het Windpark De Drentse Monden en Oostermoer (ECLI:NL:RVS:2018:616).

Voor gezondheidseffecten door laagfrequent en infrasoon (niet hoorbaar) geluid door windturbines is, ondanks veel onderzoek, geen enkele wetenschappelijk onderbouwde aanwijzing. De geluidsniveaus zijn daarvoor, ook direct ter plaatse van de windturbines, veel te laag.

11. Vergelijking Nederlandse geluidsnormen met de normen in de rest van Europa

De Nederlandse geluidsnormen zijn de slechtste van heel Europa. Andere landen hanteren ruimere afstanden. Waarom wordt hier geen rekening mee gehouden?

De Nederlandse geluidsnormen zijn voor ons een gegeven. In juli 2015 is door het Kennisplatform Windenergie (onder begeleiding van het RIVM) een kennisbericht opgesteld ten aanzien van geluid van windturbines. Uit dit bericht blijkt dat de grenswaarde voor het geluid van windturbines verschilt in diverse Europese landen. Uit de Kamerbrief van 14 maart 2016 en onderliggende onderzoeken⁸ blijkt dat de Nederlandse norm niet substantieel afwijkt van de normen in andere Europese landen. Daarnaast komt de norm vrijwel overeen met de aanbevelingen van de World Health Organisation (WHO) voor beperkingen van het geluidniveau in de nacht. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat de Nederlandse regelgeving verouderd of ontoereikend zou zijn.

---

⁷ Brief d.d. 31 maart 2014, betreft laagfrequent geluid van windturbines, kenmerk IenM/bsk-2014/44564, staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu Wilma J. Mansveld.

⁸ IENM/BSK-2016/55583

De geluidnorm gaat overigens niet uit van afstanden maar van maximale geluidbelasting op de gevel. Verder wijzen we hier opnieuw op het feit dat wij strengere regels voor geluid hanteren voor dit project.

12. Windpark Maastricht afgeblazen

Een windpark in Maastricht is in 2012 afgeblazen na een second opinion van een Deense Universiteit. Het voldeed wel aan de Nederlandse norm, maar het schoot ernstig tekort voor bescherming van omwonenden.

Deze uitleg van indiener is niet juist. Gedoeld wordt op Windpark Lanakerveld te Maastricht. Een onderzoeksgroep van professor Møller (Universiteit van Aalborg) heeft in 2012 kritiek geuit op de Deense norm voor laagfrequent geluid. Deze kritiek kwam ook naar voren in de second opinion voor het windpark Lanakerveld Maastricht van prof. Møller e.a. Volgens de auteurs geeft de Deense rekenmethode een onderschatting van het laagfrequent geluid. Volgens het Deense ministerie van Milieu was deze kritiek echter geen reden om de regelgeving aan te passen, omdat de onderliggende reken- en meetmethoden van de norm wel juist zijn. De Deense norm voor laagfrequent geluid is (ongewijzigd) van kracht sinds 1 januari 2012.

Ook de Nederlandse Commissie voor de m.e.r. zag in het rapport van Møller geen aanleiding het positieve advies over het MER voor windpark Lanakerveld aan te passen. Dat de gemeenteraad in april 2012 een motie heeft aangenomen om het bestemmingsplan voor het windpark niet verder in procedure te brengen heeft andere redenen: een gebrek aan draagvlak in de gemeenteraad en de behoefte om de burgers van Maastricht op diezelfde dag duidelijkheid te geven over de eventuele komst van windturbines.

De second opinion (in 2012) had dus betrekking op specifiek laagfrequent geluid voor een project dat niet in procedure is genomen en ter toetsing bij de Raad van State heeft gelegen. Dat de Nederlandse norm voldoende bescherming biedt tegen laagfrequent geluid wordt steeds weer onderschreven door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (zie bijvoorbeeld ECLI:NL:RVS:2018:616 inzake windpark De Drentse Monden - Oostermoer).

13. Maatwerkvoorschriften geluid ontbreken ten onrechte

Indiener verzoekt om in verband met bijzondere lokale omstandigheden maatwerkvoorschriften op te leggen om geluidhinder te beperken. De locatie is omringd door infrastructuur waardoor de geluidsbelasting al hoog is. In de nacht is de geluidbelasting minder, daar komt nu verandering in. De geluidsemissie zal goed over het open landschap geleiden en in de nacht voor een veel hoger geluidsniveau dan het overige omgevingsgeluid zorgen. Maatwerkvoorschriften met een lagere geluidsnorm zijn nodig ter voorkoming van slaapverstoring maar ook voor flora en fauna.

De zienswijze is ongegrond. Het bevoegd gezag kan op grond van artikel 3.14a lid 3 Activiteitenbesluit milieubeheer een andere waarde voorschrijven (maatwerkvoorschriften in de omgevingsvergunning), als bijzondere lokale omstandigheden daartoe aanleiding geven. Uit de

nota van toelichting op het Activiteitenbesluit blijkt echter dat de wetgever hier bijvoorbeeld wettelijk aangewezen stiltegebieden bedoelt. Aanwezigheid van rondom aanwezige infrastructuur bij een open landschap waardoor de geluidsbelasting overdag al hoog is, is op zichzelf geen omstandigheid die aanleiding geeft tot het stellen van maatwerkvoorschriften voor een afwijkende (milieu)norm ter plaatse van een geluidgevoelig object. Het is in dit kader ook van belang dat de normen zijn gebaseerd op een dosis-effectrelatie. Daarmee zijn ze onafhankelijk van het achtergrondgeluidniveau. Bij een lager achtergrondgeluidniveau 's-nachts is er in de huidige situatie geen juridische grondslag om een andere norm te hanteren door middel van maatwerkvoorschriften in de omgevingsvergunning. Er zijn terecht geen maatwerkvoorschriften opgenomen.

Echter, vanuit het oogpunt van een goede ruimtelijke ordening heeft de gemeente wel besloten strengere normen voor geluid vast te leggen in de regels van het bestemmingsplan (zie ook paragraaf 5.2 van de toelichting bij het bestemmingsplan). Omdat er al sprake is van een belasting van de omgeving door wegverkeer en industrie (geur, horizonvervuiling, et cetera) en er ook sprake is van nabijgelegen Natuurnetwerk Brabant is er voor gekozen om de toename van eventuele hinder door de realisatie van windturbines zo veel mogelijk te voorkomen. Op basis van jurisprudentie⁹ is het mogelijk om in het ruimtelijk spoor (zoals een bestemmingsplan) in aanvulling op of in afwijking van het Activiteitenbesluit regels te stellen voor windturbines. Uit de uitspraken kan worden afgeleid dat de Raad van State van oordeel is dat de in het Activiteitenbesluit vastgelegde (geluid)regels voor windturbines niet tevens uitputtend zijn in het ruimtelijk spoor. Het Activiteitenbesluit, zo overweegt de Raad van State in de hiervoor aangehaalde uitspraken, geeft regels die nodig zijn ter bescherming van het milieu tegen de nadelige gevolgen die inrichtingen, in dit geval windturbines, kunnen veroorzaken. Het gaat om normen waaraan een windturbine dient te voldoen.

14. Geluidsreducerende maatregelen

Indiener vraagt of de investering van het gedane aanbod voor geluidreducerende maatregelen door partijen wordt terugbetaald. Verder geeft indiener aan onder voorwaarden te hebben ingestemd met het aanbod. Voor de gemeente is dit niet acceptabel. Indiener vindt dit onfatsoenlijk. De gemeente wil niet voor een fatsoenlijke afwerking zorgen en geen overlast compenseren. Indiener geeft ook aan dat de rapporten van geluidbureau M+P behorende bij het gedane aanbod onvolledig zijn op een aantal nader genoemde aspecten.

Indiener heeft een aanbod ontvangen om op kosten van de initiatiefnemers van het windpark geluidmaatregelen toe te staan zoals voorgesteld in het deelrapport 'Gevelonderzoek windpark Elzenburg-De Geer te Oss, Maatregelen en kostenraming (...)' dat indiener heeft ontvangen. Het aanbod biedt geen ruimte om het onder de door indiener gestelde voorwaarden te aanvaarden. Dit

---

⁹ zie ECLI:NL:RVS:2017:2316, ECLI:NL:RVS:2017:2318, ECLI:NL:RVS:2017:2333, ECLI:NL:RVS:2017:2332, ECLI:NL:RVS:2017:2331

zien wij als een weigering. Het aanbod was eenmalig en niet onderhandelbaar. Hierover hebben wij eerder apart gecorrespondeerd.

De gemeente Oss heeft op het gebied van geluid extra maatregelen genomen, boven op de wettelijke norm, om hinder voor de omgeving zoveel mogelijk te beperken door de windturbines en een goed woon- en leefklimaat voor omwonenden te kunnen garanderen:

1. een bovenwettelijke streefwaarde van 42 dB Lden is vertaald in het bestemmingsplan, 5 dB onder de wettelijke norm voor geluid van windturbines van 47 dB Lden;
2. aanvullend is voor die woningen die niet aan de streefwaarde 42 dB Lden voldoen gevelonderzoek uitgevoerd en onderzoek naar de binnenwaarden van die woningen;
3. daar waar in geluidgevoelige ruimtes de geprognoseerde binnenwaarde van 18 dB Lnight niet wordt gehaald zijn maatregelen voorgesteld, resulterend in het aanbod, om alsnog de geprognoseerde binnenwaarde van 18 dB Lnight te bereiken.

De gemeente Oss heeft zodanig veel extra gedaan voor omwonenden dat er sprake is van een meer dan redelijk aanbod. Er zijn grenzen aan wat indiener van de gemeente mag verwachten.

Tot slot hebben wij geluidsbureau M+P gevraagd om ook nog te kijken of het gevelonderzoek correct is op alle onderdelen, omdat indiener een aantal zaken opsomt die volgens hem niet juist zijn in het onderzoek. In een nieuwe rapportage die indiener apart heeft ontvangen, gaat M+P hier uitgebreid op in. Dit leidt tot enkele kleine aanpassingen in het rapport, maar dat is voor de onderhavige procedure niet meer van belang. Ook voor indiener zelf heeft dit verder geen gevolgen, behalve dan dat hij op deze wijze in staat wordt gesteld om, indien hij dit wenst, zelf de geadviseerde aanpassingen, op eigen kosten, goed te laten uitvoeren. Indiener heeft het eerder gedane aanbod voor te nemen maatregelen op kosten van exploitanten geweigerd. Daar laten we het bij. Wij hebben ons maximaal ingespannen om een goed woon- en leefklimaat te borgen voor geluid. We hebben hiermee ruimschoots aan onze zorgplicht voldaan.

De planregel over de binnenwaarde van 18 dB Lnight wordt uit het bestemmingplan gehaald. Wij achten deze niet meer doelmatig. Dit vanwege de onderzoeksresultaten van gevelonderzoeken bij 7 woningen en het feit dat straks bij slechts één woning (in enkele verblijfsruimten) de 18 dB Lnight binnenwaarde niet wordt gehaald, omdat het aanbod niet is geaccepteerd. Het bestemmingsplan wordt op dit punt gewijzigd vastgesteld. Er wordt geen binnenwaarde meer opgenomen voor woningen met een hogere geluidsbelasting dan 42 dB Lden.

15. Uilenveren

Uilenveren op de rotorbladen zorgen voor significant lagere geluidsproductie zonder aantasting van de energieproductie en met beperkte meerkosten. Er dient duidelijkheid te worden gegeven over mogelijke mitigerende maatregelen.

Bepaalde windturbinefabrikanten leveren windturbines met een optie tot het aanbrengen van zogenoemde uilenveren aan de rotorbladen (een kartelrand die het geluid reduceert). Bij de uiteindelijke windturbinekeuze wordt een afweging gemaakt over type windturbines, bijbehorende geluidbelasting en al dan niet beschikbaarheid en wenselijkheid van uilenveren bij dat type. De

windturbines dienen hoe dan ook te voldoen aan de immissienorm in het bestemmingsplan. Een passende windturbine daarvoor, al dan niet voorzien van uilenveren, of een andere mitigerende maatregel, wordt gekozen in een later stadium. De te nemen maatregelen worden dus afgewogen in het licht van de uiteindelijke turbinekeuze en het voldoen aan de immissienorm.

16. Laag achtergrondniveau

Bij cliënten is er sprake van een laag achtergrond geluidsniveau nabij de woning, mede vanwege lage windsnelheden op grondniveau, terwijl op hogere hoogte sprake kan zijn van behoorlijke windsnelheden (inversie-effect). Het geluid kan hierdoor in bepaalde frequent optredende omstandigheden (met name in de wintertijd) alsnog storend zijn.

Geostrofe wind is een benaming voor een sterk met de hoogte toenemende windsnelheid. De windsnelheid neemt toe met de hoogte, omdat de lucht nabij het aardoppervlak wordt afgeremd door obstakels zoals bomen, gebouwen, gewassen en door de ruwheid van het aardoppervlak zelf. Onder bepaalde weersomstandigheden, en met name in de nacht, kan de toename met de hoogte veel sterker verlopen dan onder gemiddelde omstandigheden.

Een sterker verloop van de windsnelheid over het vlak van het rotorblad kan een andere geluidemissie veroorzaken. Omdat de normering voor windturbinegeluid onder andere is gebaseerd op praktijkonderzoeken onder omwonenden van windturbines en het karakteristieke geluid van windturbines, is met het effect van nachtelijke geostrofe wind ook impliciet rekening gehouden.

De geluidnormen voor windturbines zijn overigens gebaseerd op een dosis effectrelatie, onafhankelijk van het heersende achtergrondgeluidniveau. Geluidberekeningen worden uitgevoerd zonder medeneming van een achtergrondniveau, dat betekent dat elk aanwezig achtergrond geluidniveau in meer of mindere mate een maskerend effect kan betekenen voor het windturbinegeluid.

Besluit over zienswijzen binnen thema C

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 en 16 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema C

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema C

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema C

Geen.

D. Slagschaduw en lichtschittering

1. *Aangehouden is 6 uur slagschaduw op jaarbasis, bij voorkeur moet 0 uur worden aangehouden. Als dit niet kan, dan willen bewoners de turbine kunnen uitschakelen als er overlast is in huis of tuin. Met deze beschikbare technische mogelijkheid worden in andere gemeenten goede resultaten geboekt. Het levert voordeel op voor de exploitant, want de grens van 6 uur slagschaduw kan op deze manier, zo gunstig mogelijk over het jaar, worden ingezet. Enkele indieners verzoeken hier om vanwege gezondheidsredenen, in één geval vanwege migraine die in het gezin voorkomt.*

De gemeente hanteert een strengere norm voor slagschaduw dan in het Activiteitenbesluit milieubeheer is geregeld. In de ontwerp-omgevingsvergunningen is een maatwerkvoorschrift opgenomen voor onder andere slagschaduw. Dit maatwerkvoorschrift schrijft voor dat de vier windturbines samen niet meer dan zes uur in totaal, op jaarbasis slagschaduw mogen veroorzaken op de maatgevende woningen, die zijn genoemd in de omgevingsvergunningen. Dit heeft als gevolg dat de totale slagschaduwduur op alle woningen niet meer dan 6 uur per jaar bedraagt. Dit maatwerkvoorschrift geldt dus voor de beide deelparken (cumulatief) samen. Om aan dit maatwerkvoorschrift te kunnen voldoen, moeten de windmolens een automatische stilstandsvoorziening hebben die afschakelt als er meer slagschaduw wordt veroorzaakt op de woningen dan is aangegeven in het maatwerkvoorschrift. Een stilstandsvoorziening is verplicht op grond van Activiteitenbesluit milieubeheer en de Activiteitenregeling milieubeheer. Wij vinden deze regeling afdoende, ook omdat mensen niet altijd thuis zullen zijn als de slagschaduw zich voordoet. De zienswijze is ongegrond, maar wij vermelden hier nog het volgende:

Van de toekomstige exploitanten hebben wij begrepen dat de gevraagde voorziening, om als omwonenden de windturbine zelfstandig stil te kunnen zetten, voor dit kleine windpark onevenredig kostbaar is. Zij geven bovendien aan dat uit de uitgevoerde onderzoeken voor slagschaduw blijkt dat de turbines op relatief weinig momenten hoeven te worden stilgezet, vanwege de beperkte overschrijding van de slagschaduwnorm. Zij hebben daarom het volgende toegezegd:

'Voorafgaand aan de exploitatie van het windpark zal er een zogenoemde 'slagschaduwkalender' worden opgesteld. Hieruit blijkt hoeveel en op welke mogelijke momenten er stilstand getroffen dient te worden. Wij gaan graag met de toekomstige omgevingsraad¹⁰ en omwonenden in overleg over de meest wenselijke momenten van de verschillende stilstandsvoorzieningen. Indien haalbaar, kan het wenselijk zijn om op bepaalde specifieke momenten in het jaar juist wel en op andere momenten wellicht geen stilstand te treffen.'

---

¹⁰ Na de besluitvorming van de gemeenteraad over het bestemmingsplan zal de klankbordgroep ophouden te bestaan en zal er een omgevingsraad worden opgericht. Deze omgevingsraad bestaat uit de exploitanten en de omgeving. In de omgevingsraad worden afspraken gemaakt als 'goede burens'. Bijvoorbeeld over klachtafhandeling of de inrichting van het omgevingsfonds en het beheer daarvan.

2. *Een voorwaardelijke verplichting om lichtschittering tegen te gaan ontbreekt. De verplichting om lichtschittering te voorkomen moet worden opgenomen in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunning.*

De op de windturbines aan te brengen coating is niet ruimtelijk relevant en kan daardoor ook niet in het bestemmingsplan geregeld worden door middel van een voorwaardelijke verplichting.

Op grond van de rechtstreekse werking van artikel 3.14 lid 4 Activiteitenbesluit en art. 3.13 lid 1 Activiteitenregeling milieubeheer wordt lichtschittering bij het in werking hebben van een windturbine zoveel mogelijk voorkomen of beperkt door toepassing van niet-reflecterende materialen of coatinglagen op de betreffende onderdelen. Volgens de aanvragen worden de windturbines voorzien van een anti-reflecterende coating.

3. *Indiener vindt het onderzoek voor slagschaduw onvolledig, omdat bij de meting wordt uitgegaan van één punt op de woning, terwijl indiener volop ramen heeft. En de geveloppervlakte is groter, dan waarvan in het rapport wordt uitgegaan.*

De zienswijze is ongegrond. In bijlage 19 'Slagschaduwonderzoeken omgevingsvergunning' bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan staat vermeld op welke manier de slagschaduw op de gevel van de omliggende woningen is berekend: "Bij de beoordeling van slagschaduwhinder wordt uitgegaan van de 'worst case' aanname dat de gehele gevel van een woning boven een hoogte van 0,5 m boven het maaiveld uit raam bestaat. Daarbij is aangenomen dat de gevelhoogte bij woningen 5 m bedraagt en voor de geprojecteerde breedte van het gevelvlak is 8 m aangehouden." Dit vinden wij voldoende.

4. *De gemeente vindt 6 uur slagschaduw per jaar verantwoord. Waarop baseert de gemeente dit?*

Wij hanteren al strengere voorschriften dan de wettelijke norm (zie ons antwoord onder D.1). Wij zijn van mening dat 6 uur slagschaduw in totaal op jaarbasis geen onevenredige hinder veroorzaakt. Zeker nu mensen ook niet altijd thuis zijn als er sprake is van slagschaduw. Desondanks zijn de exploitanten bereid om met omwonenden in gesprek te gaan over de meest wenselijke momenten van het treffen van de stilstandsvoorzieningen (zie de beantwoording onder D.1).

5. *Er wordt geen rekening gehouden met slagschaduw voor het verkeer.*

Een weg is geen gevoelig object ten aanzien van slagschaduw. Verkeerswegen zijn niet aan te merken als een gevoelig object als bedoeld in artikel 3.12, eerste lid, van de Activiteitenregeling. Onder gevoelige objecten vallen gevoelige gebouwen en gevoelige terreinen. Uit artikel 1.1, eerste lid, van het Activiteitenbesluit blijkt dat onder een gevoelig gebouw wordt verstaan: "woningen en gebouwen die op grond van artikel 1 van de Wet geluidhinder zijn aangemerkt als andere geluidsgevoelige gebouwen...". In artikel 1 van de Wet geluidhinder wordt voor de andere

geluidsgevoelige gebouwen verwezen naar het Besluit geluidhinder. 'Andere geluidsgevoelige gebouwen' betreffen gebouwen die een met wonen gelijk te stellen functie hebben. In artikel 1.2, eerste lid, van het Besluit geluidhinder zijn bijvoorbeeld een onderwijsgebouw en een ziekenhuis als 'ander geluidsgevoelig gebouw' aangewezen. Uit artikel 1.1, eerste lid, van het Activiteitenbesluit blijkt dat onder een gevoelig terrein wordt verstaan: "terreinen die op grond van artikel 1 van de Wet geluidhinder worden aangemerkt als geluidsgevoelige terreinen..".

Daarnaast; voor het windpark Deil (op het kruispunt van de snelwegen A2 en A15) is onlangs het aspect van slagschaduw op (snel) wegen bekeken door adviesbureau Goudappel Coffeng. De conclusie voor windturbines bij dit kruispunt van snelwegen is als volgt: "Schrikreacties door de slagschaduw zijn enkel te verwachten wanneer men de windturbines niet op tijd ziet. Aangezien de turbines vanuit alle richtingen van ver te zien zijn, worden hiermee geen problemen verwacht." De windturbines van Windpark Elzenburg – De Geer zijn van afstand te zien voor het verkeer op de N329. Ook voldoen de windturbines aan de afstandseis ten aanzien van Rijkswegen zoals deze is opgenomen in de Beleidsregel van Rijkswaterstaat voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatswerken.

Besluit over zienswijzen binnen thema D

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4 en 5 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema D

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema D

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema D

Geen.

E. Obstakelverlichting

1. *De vormgeving van obstakelverlichting had moeten worden geborgd in het bestemmingsplan. Sinds 2015 zijn nieuwe richtlijnen van kracht. Deze zijn niet in het ontwerpplan uitgewerkt. Een goed woon-en leefklimaat is niet geborgd. En ook belangen van natuur en milieu worden geraakt.*

De windturbines moeten op basis van de regels uit het Informatieblad van de Inspectie Leefomgeving en Transport worden voorzien van obstakelverlichting. Volgens de regels in het ontwerpbestemmingsplan moet vóór de ingebruikname van het windpark een verlichtingsvoorstel worden uitgewerkt dat is gericht op het zo veel mogelijk beperken van hinder. Dit voorstel dient voorafgaand aan de realisatie van het windpark ter instemming te worden voorgelegd aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (eis bestemmingsplan) en de gemeente (maatwerkvoorschrift

in ontwerp-omgevingsvergunningen in het kader van de zorgplicht). De geldende planregels en het genoemde maatwerkvoorschrift bieden enerzijds voldoende waarborgen voor veiligheid van de burgerluchtvaart en voorkomen anderzijds onaanvaardbare lichthinder voor de omwonenden. Er zal sowieso geen sprake zijn van (hinder van) uitstralend licht, vanwege de omstandigheid dat de lichtbron primair is gericht op het luchtruim, de afstand tot de woningen en de beperkte lichtsterkte.

2. *In het bestemmingsplan is opgenomen dat er voor de aanvang van de bouw een verlichtingsvoorstel moet komen, waarvan de uitwerking zo veel mogelijk is gericht op het beperken van lichthinder. Voorwaarden over lichthinder dienen opgenomen te worden in het bestemmingsplan, zodat het voor iedereen controleerbaar is.*

Wij verwijzen naar de beantwoording onder E.1. Aanvullend vermelden wij dat wij met de systematiek in de planregels en het genoemde maatwerkvoorschrift juist ruimte hebben willen laten voor nieuwe technische ontwikkelingen om lichthinder te voorkomen. De beoordeling van het in te dienen verlichtingsplan ligt onder andere bij ons. Wij zullen, voor zover die ruimte er is, bij de beoordeling ook meenemen of nieuwe technische mogelijkheden (om hinder te voorkomen), voldoende benut worden door exploitanten en in redelijkheid kunnen worden geveerd.

3. *De aanbevelingen van de Commissie voor de m.e.r. zijn slechts gedeeltelijk opgevolgd. Er is niets gedaan met de aanbeveling over vastbrandende verlichting.*

Vastbrandende obstakelverlichting is één van de mogelijke opties uit het Informatieblad van de Inspectie Leefomgeving en Transport. Wij wachten het verlichtingsvoorstel van initiatiefnemers af en beoordelen dan wat er voorligt en wat in redelijkheid kan worden geveerd van exploitanten om hinder zo veel mogelijk te voorkomen.

Besluit over zienswijzen binnen thema E

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2 en 3 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema E

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema E

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema E

Geen.

F. Gezondheidsaspecten

1. *Verskillende indieners maken zich ernstige zorgen over hun gezondheid. Indieners hebben artikelen gelezen over (ernstige) gezondheidsklachten door slagschaduw, geluid, knipperende lichten, geluidsoverlast en laagfrequent geluid.*

Naar de effecten van windturbines op de gezondheid door omwonenden, is door het Rijks Instituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in 2013 onderzoek gedaan (Van Kamp e.a. RIVM Rapport 200000001, 2013). In 2017 heeft de GGD Amsterdam in samenwerking met het RIVM nog een literatuurstudie uitgevoerd naar de relatie tussen blootstelling aan windturbinegeluid en gezondheid. 32 (collegiaal getoetste) wetenschappelijke onderzoeken tussen 2009 en 2017 zijn onderzocht in de literatuurstudie. Beide studies concluderen dat een windturbine geen directe effecten heeft op de gezondheid van omwonenden. Wel kunnen er indirecte effecten optreden. Mensen die in de nabijheid bij windturbines wonen, kunnen hinder door geluid ondervinden. Slagschaduw, zichtbaarheid en knipperende lichten kunnen eveneens bijdragen aan de mate van hinder die wordt ondervonden. Het geluidniveau van windturbines is minder hoog dan van andere bronnen (verkeer en dergelijke), maar het karakter zorgt ervoor dat het windturbinegeluid bij lagere niveaus als hinderlijk wordt ervaren. Hinder kan zich uiten in irritatie, boosheid en onbehagen. Er zijn weinig data beschikbaar om de invloed van windturbines op slaapverstoring te kunnen evalueren. In de onderzoeken is gevonden dat gezondheidseffecten door slaapverstoring en andere gezondheidseffecten gerelateerd kunnen zijn aan het ervaren van hinder, en niet het directe gevolg zijn van blootstelling.

Naar gezondheidseffecten van de windturbines is ook onderzoek gedaan in het MER (zie bijlage 8 Gezondheid bij MER). Wij hebben de GGD, Bureau Gezondheid Milieu en Veiligheid gevraagd de gezondheidseffecten voor wat betreft geluid, laagfrequent geluid, slagschaduw en verspreiding van stoffen (geur, fijnstof en NO₂) in beeld te brengen en te beoordelen voor de verschillende opstellingsalternatieven uit het MER. Hiermee hebben wij rekening gehouden bij de keuze voor het voorkeursalternatief dat nu in het bestemmingsplan is uitgewerkt. De GGD gaat in haar rapport ook in op een aantal andere gezondheidskundige aspecten (epileptische aanvallen, gehoorproblemen en verstoring van gehoorapparaten, migraine en slaapapneu in relatie tot windmolens). Hieruit blijkt dat op basis van de huidige wetenschappelijke inzichten en uitgevoerde onderzoeken geen directe relatie kan worden aangetoond tussen het wonen bij een windmolenpark en bepaalde gezondheidsklachten.

In aanvulling op het bovenstaande merken wij nog op dat in 2018 het rapport 'Environmental Noise Guidelines for the European Region' van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) is verschenen. De WGO adviseert in dit rapport om de geluidsbelasting van de windmolens op de omgeving te beperken tot maximaal 45 dB Lden. Volgens de WGO kan een hogere geluidsbelasting tot negatieve gezondheidseffecten leiden bij mensen, al concludeert de WGO daarbij zelf dat het bewijs hiervoor van lage kwaliteit is. De WHO vat op pagina 84 van het rapport voor wat betreft geluid van windturbines samen: *"very little evidence is available about the adverse health effects of continuous exposure to wind turbine noise."* Vrij vertaald: er is heel weinig bewijs beschikbaar voor de nadelige effecten van windturbinegeluid op de gezondheid. De door ons gehanteerde streefwaarde voor geluid van windturbines van 42 dB Lden in het bestemmingsplan (de planregels

zorgen dat deze waarde overal gehaald wordt, m.u.v. bij maximaal 7 woningen) ligt ruimschoots onder de aanbeveling van de WGO. Gezien al het bovenstaande, zien wij geen redenen om aan te nemen dat insprekers nadelige gezondheidseffecten zullen ervaren vanwege het windmolenpark.

Voor wat betreft laagfrequent geluid merken wij op dat hiernaar uitgebreid onderzoek is gedaan (o.a. worstcase alternatief 1a uit het MER is onderzocht met 11 windmolens). Wij verwijzen naar bijlage 3 bij het MER (akoestisch onderzoek d.d. 4-9-2017, paragraaf 3.10 en 6.9). Hieruit blijkt dat als het geluidsniveau op de gevel lager is dan 47 dB Lden, de zgn. 'Vercammencurve', (één van de rekenmethodieken om laagfrequent geluid te berekenen) niet zal worden overschreden. We blijven voor dit windpark qua gevelbelasting ruimschoots onder de 47 dB Lden. Indien het laagfrequent geluidsniveau binnenshuis lager is dan de niveaus in de Vercammencurve, dan heeft de Raad van State (2006) geoordeeld dat onaanvaardbare hinder kan worden uitgesloten. De Afdeling heeft meermaals geoordeeld dat de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit voldoende bescherming bieden tegen laagfrequent geluid. Wij hanteren voor dit specifieke project strengere regels dan het Activiteitenbesluit. De GGD geeft in haar onderzoeksrapport aan dat zij geen hinder verwacht door laagfrequent geluid op basis van de uitgevoerde berekeningen (bijlage 8 bij het MER).

2. *De gemeente heeft als taak om voor het belang van de inwoners op te komen. Indiener kan zich niet voorstellen dat de gemeente het risico wil nemen om in te stemmen met het bestemmingsplan, omdat de gezondheid van inwoners en hun kinderen in gevaar komt.*

Voor informatie over uitgevoerde onderzoeken en de afwegingen over gezondheid, verwijzen wij naar de beantwoording onder F.1.

De gemeente heeft als taak om het algemeen belang te behartigen. In dat kader hebben wij het belang van duurzame energieopwekking afgewogen tegen allerlei andere belangen, waaronder het gezondheidsbelang van onze inwoners. De gemeente wil niet het risico lopen dat met de vaststelling van het bestemmingsplan de gezondheid van haar inwoners in gevaar komt. Daarom is voor het aspect gezondheid in het kader van het MER uitgebreid onderzoek gedaan door de GGD Brabant (Bureau Gezondheid Milieu en Veiligheid). Verder zijn onderzoeken van andere gezaghebbende instanties bekeken en betrokken bij de belangenafweging, zoals aangegeven onder antwoord F.1.

3. *Er kunnen slaapstoornissen en slaapgebrek ontstaan met gevolgen als vermoeidheid, hoofdpijn, hoge bloeddruk, oorsuizen, concentratiestoornissen, slaperigheid, hersentrombose en hartinfarct, psychische stoornissen.*

Windturbines kunnen bij individuen tot het ervaren van hinder leiden, en daardoor indirect tot gezondheidseffecten leiden. Er is echter geen rechtstreeks verband tussen windturbines en gezondheidseffecten aangetoond. Voor de onderbouwing van de onderzoeken naar gezondheid verwijzen wij indiener naar het antwoord onder F.1.

4. *Andere landen hanteren andere afstanden van windmolens tot woningen. Daar is meer ruimte en kunnen windmolens verder van woningen geplaatst worden.*

De ruimte in Nederland is beperkt. De afstand die het windmolenpark Elzenburg – de Geer aanhoudt ten opzichte van de omliggende woningen is de uitkomst van het MER-proces en vloeit voort uit de gekozen opstellingsvariant.

Voor het aspect geluid zijn onderzoeken uitgevoerd met betrekking tot afstanden tot woningen in diverse Europese landen. In juli 2015 is door het Kennisplatform Windenergie (onder begeleiding van het RIVM) een kennisbericht opgesteld ten aanzien van geluid van windturbines. Uit dit bericht blijkt dat de grenswaarde voor het geluid van windturbines verschilt in diverse Europese landen. Uit de Kamerbrief van 14 maart 2016 en onderliggende onderzoeken¹¹ blijkt dat de Nederlandse norm niet substantieel afwijkt van de normen in andere Europese landen. Daarnaast komt de norm vrijwel overeen met de aanbevelingen van de World Health Organisation (WHO) voor beperkingen van het geluidniveau in de nacht. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat de Nederlandse regelgeving verouderd of ontoereikend zou zijn. De geluidnorm gaat overigens niet uit van afstanden maar van maximale geluidbelasting op de gevel. Verder wijzen wij op het feit dat wij voor dit project strengere regels voor geluid hanteren dan wettelijk voorgeschreven. Voor meer informatie over deze strengere norm verwijzen wij indiener naar de beantwoording onder thema C 'Geluid'.

5. *Indiener vraagt om het gezondheidsaspect zorgvuldig in de afweging te betrekken en niet te volstaan met een milieutoets. Zo is er geen onderzoek gedaan naar ultrasoon geluid dat de windmolens veroorzaken.*

Voor informatie over uitgevoerde onderzoeken en de afwegingen over gezondheid, verwijzen wij naar de beantwoording onder F.1.

Wij hebben niet volstaan met alleen een milieutoets. De milieutoetsen voor geluidhinder en slagschaduw zijn op zichzelf staande onderzoeken. Voor het aspect gezondheid, waar ook geluid en slagschaduw een onderdeel van zijn, is apart een onderzoek verricht.

Indiener wijst op het feit dat windmolens ultrasoon geluid zouden veroorzaken. Laag frequent geluid en ultrasoon geluid worden niet afzonderlijk gehoord van geluid van andere frequenties, maar in samenhang. Het heeft dus dezelfde mogelijke indirecte (gezondheids)effecten als ander geluid: hinder, slaapverstoring, moeheid, concentratieproblemen. Er zijn echter geen aanwijzingen dat windturbinegeluid leidt tot directe gezondheidsklachten en/of stress. TNO heeft beoordeeld dat het bewijs dat windturbinegeluid een zwak verband heeft met slaapverstoring, slechts van lage kwaliteit is. De rechtspraak heeft geoordeeld dat er geen wetenschappelijk bewijs beschikbaar is dat de gestelde gezondheidsrisico's van laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines

---

¹¹ IENM/BSK-2016/55583

ondersteunt. Op het huidige niveau van windturbinegeluid is het optreden daarvan onbewezen en onwaarschijnlijk, aldus het GGD/RIVM rapport uit 2017.

Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen wij indiener verder naar de beantwoording onder thema 'C. Geluid', onder punt 10, 'Laag frequent en infrason geluid'.

6. Er zijn verschillende onderzoeken waarin verschillende afstanden als 'gezonde afstand' tussen huis en windmolen worden genoemd

Indiener spreekt van verschillende onderzoeken waarin verschillende afstanden als 'gezonde afstand' worden gezien. Indiener geeft in zijn zienswijze niet aan om welke onderzoeken het gaat. Inhoudelijk kunnen wij daarom niet reageren op wat indiener als 'gezonde afstand' ziet. De toelichting bij het bestemmingsplan, het onderliggende MER en alle uitgevoerde onderzoeken tonen aan dat, na de bouw van de windmolens, nog steeds sprake is van een goed woon- en leefklimaat. Daarom achten wij de afstand die in dit bestemmingsplan wordt gehanteerd als aanvaardbaar.

7. Wat gaat de gemeente doen als de effecten groter zijn dan geschat?

De maximale effecten zijn vastgelegd in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen. Bovendien is in het bestemmingsplan een handhavingsmethodiek opgenomen voor geluid. Op het moment dat de exploitanten van het windmolenpark de in het bestemmingsplan gestelde normen of de voorschriften uit de omgevingsvergunningen overschrijden, dan zullen de turbines moeten worden stilgezet of andere (mitigerende) maatregelen moeten worden getroffen. De effecten van het windmolenpark kunnen dus nooit groter worden dan toegestaan volgens het bestemmingsplan en vergund.

8. Wordt er vervolgonderzoek gedaan waarbij wordt gekeken naar bovengenoemde onderzoeken?

Het bestemmingsplan, het MER en alle uitgevoerde onderzoeken tonen aan dat er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor omwonenden. Daarom is vervolgonderzoek niet nodig. Wel dienen de initiatiefnemers na concrete windturbinekeuze en voor start van de bouw een specifiek geluid- en slagschaduwonderzoek te overleggen van het gekozen type om aan te tonen dat met de concreet te bouwen windturbines aan de omgevingsvergunning (en daarmee ook het bestemmingsplan) kan worden voldaan.

9. De plannen hebben nu al een enorme impact op het woongenot. En dit heeft ook invloed op slaap en psychische gesteldheid.

Wij hebben het uiterste gedaan om zo zorgvuldig mogelijk om te gaan met de onrust en zorgen van omwonenden. Wij hebben vanaf het begin van de planvorming een zeer zorgvuldig communicatietraject rondom het plan georganiseerd (procesparticipatie). Wij hebben de omwonenden en andere belanghebbenden bij iedere stap meegenomen en geïnformeerd. De

zorgen die zijn geuit hebben wij onderzocht met behulp van deskundigen en de uitkomsten hiervan hebben wij steeds teruggekoppeld. Waar nodig en mogelijk hebben wij de uitkomsten vertaald in planregels of vergunningvoorschriften. Wij kunnen de zorgen niet verder wegnemen.

10. Volgens het MER en het GGD-rapport zou op basis van huidige wetenschappelijke inzichten en uitgevoerde onderzoeken blijken dat geen directe relatie kan worden aangetoond tussen het wonen bij een windmolenpark en bepaalde gezondheidsklachten. Indieners betwijfelen dit.

Indieners onderbouwen hun zienswijze niet met onderzoeken, met algemeen aanvaarde wetenschappelijke inzichten, die wel een directe relatie aantonen tussen het wonen bij een windmolenpark en bepaalde gezondheidsklachten. Wij nemen hun standpunt daarom voor kennisgeving aan en verwijzen indieners voor informatie over uitgevoerde onderzoeken en de afwegingen over gezondheid naar de beantwoording onder F.1.

11. De GGD geeft aan 'dat het niet mogelijk is om exact te voorspellen in welke mate de windmolens in Oss zullen zorgen voor een toename in ernstige hinder en dat de resultaten in de tabel met een slag om de arm geïnterpreteerd worden'. Zo is er geen enkele zekerheid over de gezondheid. Indieners willen een volledige en onderbouwde reactie op het rapport van de WHO 'Environmental noise guidelines for the European Region' en niet alleen maar voor wat betreft geluid.

Uit onderzoeken blijkt dat er mogelijk indirecte effecten zijn op de gezondheid. Er zijn echter geen aanwijzingen dat windturbinegeluid direct leidt tot gezondheidsklachten en/of stress. De rechtspraak heeft geoordeeld dat er geen wetenschappelijk bewijs beschikbaar is dat de gestelde gezondheidsrisico's door windturbines ondersteunt.

12. De Hoge Gezondheidsraad, het wetenschappelijk adviesorgaan van de Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu bevestigt dat klachten over de invloed van windturbines op de gezondheid en levenskwaliteit gegrond zijn.

De Hoge Gezondheidsraad is in België het wetenschappelijk adviesorgaan van de Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. Het advies van de Belgische Hoge Gezondheidsraad (HGR, 2013) stelt dat directe effecten op de gezondheid, anders dan hinder en slaapverstoring, onwaarschijnlijk zijn. De raad geeft wel de waarschuwing mee dat zowel hinder als slaapverstoring via stressprocessen kunnen leiden tot negatieve effecten op de gezondheid en het welbevinden van de mensen die in de buurt van windturbines wonen. Deze conclusies zijn min of meer vergelijkbaar met die van het Nederlandse RIVM (zie de beantwoording onder F.1).

Er zijn dus geen aanwijzingen dat windturbinegeluid leidt tot directe gezondheidsklachten en/of stress. De rechtspraak heeft dan ook geoordeeld dat er geen wetenschappelijk bewijs beschikbaar is dat de gestelde gezondheidsrisico's van geluid van windturbines ondersteunt. Op het huidige

niveau van windturbinegeluid is het optreden daarvan onbewezen en onwaarschijnlijk, aldus het RIVM rapport uit 2017.

13. Het onderzoek van de wetenschappers Nissenbaum, Aramini en Hanning heeft twee bevolkingsgroepen van een gelijke demografische opbouw onderzocht. De helft woonde in de buurt van windmolens en de andere helft niet. Bij de groep die woonde bij de windmolens werden veel meer gezondheidsklachten geregistreerd.

Het onderzoek waar indiener op doelt is het artikel "Effects of industrial wind turbine noise on sleep and health" uit 2012. Het artikel geeft aan dat er sprake is van slaapverstoring (niet gezondheidsklachten) tot op afstanden van 1.500 meter van windturbines. In het onderzoek had de vraagstelling naar slaapverstoring betrekking op geluid uit diverse bronnen, en dus niet direct betrekking op geluid van windturbines. Er is dus alleen getoetst of windturbinegeluid bijdraagt aan deze algemene slaapverstoring door geluid.

Meer recentelijk, in 2017, heeft de GGD Amsterdam in samenwerking met het RIVM een literatuurstudie uitgevoerd naar de relatie tussen blootstelling aan windturbinegeluid en gezondheid¹². Daarbij zijn 32 (collegiaal getoetste) wetenschappelijke onderzoeken tussen 2009 en 2017 beschouwd in de literatuurstudie. Ook het onderzoek van Nissenbaum c.s. is in deze literatuurstudie afgewogen. De conclusie uit de literatuurstudie van GGD en RIVM is dat een windturbine geen directe effecten heeft op de gezondheid van omwonenden. Wel kunnen er indirecte effecten optreden.

Er is voor ons dan ook geen enkele aanleiding om te veronderstellen dat het onderzoek van Nissenbaum c.s. andere inzichten geeft ten aanzien van de relatie tussen windturbines en gezondheidsklachten dan wat uit de literatuurstudie van GGD/RIVM blijkt. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft in haar uitspraak van 21 februari 2018 (ECLI:NL:RVS:2018:616, Windpark De Drentse Monden en Oostermoer) geoordeeld dat -op basis van verschillende onderzoeken van het RIVM en de GGD uit onder meer 2013, 2015 en 2017- verweerders zich in die procedure in redelijkheid op het standpunt hebben kunnen stellen dat de voorziene windturbines niet zullen leiden tot onaanvaardbare gevolgen voor de gezondheid door het geluid dat door de windturbines wordt veroorzaakt, waaronder laagfrequent geluid.

14. De gemeente moet het voorzorgsprincipe hanteren bij windmolens, ook als gezondheidsklachten niet onomstotelijk bewezen zijn.

Het voorzorgsbeginsel kent zijn oorsprong in het internationaal (milieu)recht; In de Declaration of the Second International Conference on the Protection of the North Sea van 25 november 1987. Sindsdien is het beginsel in een groot aantal internationale verdragen opgenomen, waaronder in artikel 191, tweede lid, van het VWEU. Ook in het Nederlandse recht vindt het voorzorgsbeginsel

---

¹² "Health effects related to wind turbine sound", F. van den Berg (GGD Amsterdam) en I. van Kamp (RIVM) (2017)

doorwerking, bijvoorbeeld in het natuurbeschermingsrecht, onder meer door implementatie van Europese richtlijnen. Voorts speelt het beginsel een rol in de jurisprudentie van het EHRM over de artikelen 2 en 8 van het EVRM. Bij toepassing vanuit deze verschillende bronnen, op zeer uiteenlopende (rechts)gebieden en veelal niet gecodificeerd, kent het voorzorgsbeginsel vele verschijningsvormen. Het beginsel kent geen vastomlijnde definitie. De definitie die het meest aansluit bij de oorsprong van het voorzorgsbeginsel luidt als volgt:

"Wanneer er, op basis van de best beschikbare informatie, redelijke gronden zijn om te vrezen voor ernstige en/of onomkeerbare milieuschade, moet effectieve en proportionele actie ondernomen worden om die schade te voorkomen en/of tegen te gaan, mede in situaties van wetenschappelijke onzekerheid aangaande de oorzaak, omvang en/of waarschijnlijkheid van de mogelijke schade. "

Wij hebben het voorzorgsbeginsel in de besluitvorming over het windpark op de juiste wijze toegepast. In dat kader wordt opgemerkt dat het bestemmingsplan aan de normen van het Activiteitenbesluit voldoet en dat wij zelfs strengere normen hanteren. De normen uit het Activiteitenbesluit en de strengere normen uit het bestemmingsplan bieden voldoende bescherming tegen onder andere (laagfrequent) geluid.

In het kader van ruimtelijke ontwikkelingen wordt een afweging gemaakt op basis van best beschikbare kennis op dat moment. Uit de onderzoeken die gedaan zijn door o.a. het RIVM blijkt niet dat er reden is om aan te nemen dat windturbines gezondheidseffecten veroorzaken. Het voorzorgsbeginsel strekt niet zo ver dat op basis van publicaties, waarin slechts een mogelijk verband wordt gelegd tussen windturbines en gezondheidsklachten, van de vaststelling van het bestemmingsplan af moet worden gezien. Dit is ook zo door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State overwogen (zie o.a. ECLI:NL:RVS:2018:616).

15. Gidslanden zijn tot inkeer gekomen: Denemarken heeft in afwachting van gezondheidsonderzoeken een aantal onshore windprojecten gestopt en de deelstaat Beieren hanteert een minimale afstand van windparken tot bewoning van 10 maal de tiphoogte.

Wij merken op dat dit op zichzelf geen reden is om ook de norm in het Nederlands recht aan te passen. Op basis van wetenschappelijke onderzoeken concludeert de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State keer op keer dat de norm uit art. 3.14a Activiteitenbesluit voldoende waarborgen biedt tegen de gevolgen van geluidhinder door windturbines. Inzichten in Denemarken en Duitsland, wat daar verder ook van zij, leiden niet tot een andere conclusie. Wij gaan uit van de Nederlandse regelgeving.

Besluit over zienswijzen binnen thema F

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 en 15 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema F

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema F

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema F

Geen.

G. Inrichtingsplan/kwaliteitsverbetering van het landschap

1. *Tegenover elke ruimtelijke ontwikkeling in het landschap dient een kwaliteitsverbetering van het landschap te staan. Het hiervoor gemaakte inrichtingsplan is wat de provincie betreft akkoord. Maar een voorwaardelijke verplichting voor de uitvoer van de kwaliteitsverbetering is niet opgenomen in het plan. De provincie dringt er op aan om dit alsnog in het bestemmingsplan zelf te doen.*

Wij achten de zienswijze gegrond. Wij nemen een extra gebruiksregel op in het bestemmingsplan: Het windpark mag alleen in gebruik worden genomen en gehouden als het Inrichtingsplan is uitgevoerd en in stand wordt gehouden. Bij collegebesluit van 26 februari 2019 was al besloten dat de maatregelen uit het Inrichtingsplan moeten worden gerealiseerd door de gemeente vóór de ingebruikname van het windpark. Nu borgen we dit dus ook nog eens in het bestemmingsplan.

2. *Indiener bestrijdt de stelling dat het opnemen van een voorwaardelijke verplichting ten behoeve van het nemen van maatregelen voor kwaliteitsverbetering van het landschap, niet doelmatig zou zijn. Dat de gemeente zelf bij machte is om de maatregelen te treffen zorgt niet voor afdoende borging.*

Deze zienswijze achten wij gegrond. We zorgen voor een extra borging in het bestemmingsplan. Zie onder vorige punt G.1.

3. *Het windpark is zichtbaar vanuit de omgeving en ligt binnen een afstand van 1000 m van één of meerdere kernen. Deze invloed is nog groter met de windturbines op basis van de wijzigingsbevoegdheid. De provincie verzoekt om hieraan in de toelichting nader aandacht te besteden.*

De toelichting van het bestemmingsplan is op dit punt niet correct en passen wij aan. In de landschappelijke onderzoeken van Bosch Slabbers van april en juni 2017 wordt aandacht besteed aan de minimaal wenselijke afstanden tot dorpskernen of historische boerderijen in het buitengebied. Aangegeven wordt dat opstellingsvarianten voor hoge windmolens waarbij de afstand tot dorpskernen en historische boerderijen minder is dan 1000 m negatief beoordeeld worden op dit toetsingsaspect. In totaal worden alle alternatieven uit het MER landschappelijk beoordeeld op een zevental aspecten ('criteria').

Het aanvullende onderzoek van Bosch Slabbers van juni 2017 dat de geoptimaliseerde alternatieven beoordeelt, laat op pagina 20 zien dat voor het gekozen voorkeursalternatief VKA 2a (dat hier nog 'opbrengstalternatief fase 1' wordt genoemd), de afstand van 1000 m alleen voor de kern Gement niet helemaal wordt gehaald (950 m). Voor alle andere kernen wel. Hetzelfde geldt voor het gekozen opbrengstalternatief Oa a dat later is uitgewerkt in de wijzigingsbevoegdheid (minus 1 windmolen). Wij verwijzen naar p. 14 van het aanvullende onderzoek (daar heet dit alternatief nog 'Opbrengstalternatief geoptimaliseerd'). N.b. Ook de alternatieven met respectievelijk 4 en 6 windturbines zijn landschappelijk beoordeeld in het aanvullende onderzoek van Bosch Slabbers van juni 2017 (dus de hiervoor genoemde alternatieven minus een windturbine op Elzenburg-De Geer). Dit maakt geen verschil voor de afstanden tot kernen.

De conclusie is dus dat de effecten op de kernen bij toepassing van de wijzigingsbevoegdheid niet groter worden. En dat zowel bij het gekozen VKA 2a (5 molens) als de uitbreiding conform Oa a (7 molens) de gewenste afstand alleen tot Gement niet geheel wordt gehaald. Het vervallen van de bedrijfsmolen heeft geen effect op dit toetsingsaspect, zo blijkt verder uit het onderzoek. De totale landschappelijke beoordeling van Bosch Slabbers op basis van alle criteria overziende, mede in relatie tot de beperkte plaatsingsmogelijkheden en rekening houdende met andere, onder meer, landschappelijke belangen, vinden wij de gekozen opstelling aanvaardbaar. Wij passen de toelichting aan.

4. *Het aanbod om bomen op het erf te plaatsen om het zicht op de windmolens te beperken (erfbeplantingsplan) werd in eerste instantie als positief ervaren. Dit totdat er een contract met verplichtingen en hoge boetes werd voorgelegd wanneer er iets met de bomen zou gebeuren. Dit werkt belemmerend en benauwend en gaat niet uit van de goede intenties van de burger.*

Wij begrijpen dat een contract met verplichtingen tot instandhouding en mogelijke boetes als 'hard' overkomt. Maar wij kunnen dit niet anders regelen dan op deze manier. Wij willen het geld dat beschikbaar is voor kwaliteitsverbetering van het landschap en afkomstig is van de ontwikkelaars goed besteden. Als erfbeplantingsplannen na één of enkele jaren weer ongedaan zouden worden gemaakt, dan is er volgens ons sprake van kapitaalvernietiging. Ook hebben anderen dan de eigenaar van het perceel waarop het erfbeplantingsplan wordt uitgevoerd, dan geen profijt meer van de maatregel (en dit is wel de bedoeling). Tot slot eist ook de provinciale Verordening Ruimte dat we zorgen voor een goede financiële, juridische en feitelijke borging van de uitvoering en instandhouding van de te realiseren maatregelen in het kader van kwaliteitsverbetering van het landschap.

5. *Voor kwaliteitsverbetering van het landschap is een bedrag van ruim € 142.000 opgenomen. Hiervan is € 57.000 opgenomen voor uitvoeringskosten en andere overhead (zoals onvoorzien, adm.). Verder is € 18.000 beschikbaar voor aankleding van de Megensebaan. De aanvullende beplanting bij de Megensebaan verhuult de windmolens vanaf die zijde alleen voor verkeer en industrie. In totaal komt hiermee € 75.000 niet ten goede*

aan de bewoners en de omgeving. De € 75.000 kunnen beter worden ingezet om de Tussenrijtstraat beter te voorzien van kwaliteitsverbetering.

Wij achten de zienswijze ongegrond. Realisatie van de landschappelijke maatregelen brengt nu eenmaal kosten met zich mee voor voorbereiding en toezicht, aanpassing van kabels en leidingen, verkeersmaatregelen e.d.. Bij een begroting hoort ook standaard een post onvoorzien, omdat er bij dit soort projecten nu eenmaal regelmatig sprake is van onvoorziene kosten. De post onvoorzien blijft binnen de normale bandbreedte. De landschappelijke maatregelen zijn enkel uit te voeren wanneer we in de begroting vooraf rekening houden met al deze kosten. Het begroten van deze bijkomende kosten is dus wel degelijk in het belang van inwoners en de omgeving. De totale kostenbegroting in het Inrichtingsplan bevat overigens alleen de kosten voor maatregelen voor realisatie. De onderhouds- en beheerkosten gedurende 25 jaar neemt de gemeente voor eigen rekening. Wij zijn van mening dat we hiermee onze verantwoordelijkheid nemen. De ontwikkelaars dragen € 10.000 per opgestelde MegaWatt bij voor realisatie van het Inrichtingsplan, net als bij de afspraken over de windlocaties bij de A16. Wij zorgen als gemeente voor de rest, zijnde het langjarig onderhoud en het beheer.

De laanbeplanting aan de Megensebaan draagt volgens ons wel bij aan een goede landschappelijke inpassing. Deze extra beplanting is van meerwaarde voor passanten en mensen die in het gebied verblijven/werken. Behalve vanuit de dorpsranden van Haren en Macharen, wordt op deze manier ook het zicht vanuit de stad Oss verbeterd. Het Inrichtingsplan is meermaals besproken in de klankbordgroep windenergie. De klankbordgroep heeft geen alternatieve, gelijkwaardige plannen op gemeentegrond kunnen aandragen voor het plan Megensebaan (plannen moesten op gemeentegrond komen vanwege uitvoerbaarheid). Ook extern bureau KruitKok en de landschapsarchitecten van de gemeente konden geen gelijkwaardig, vervangend alternatief vinden. Met het huidige totale inrichtingsplan nemen we veel maatregelen voor omwonenden en andere inwoners om het zicht op de windmolens te 'verzachten'. Hierbij willen we nog het volgende opmerken:

Natuur- en weidevogelmaatregelen worden niet uit het budget voor kwaliteitsverbetering van het landschap betaald. Dit omdat de meerderheid van de klankbordgroep wilde dat de gemeente met het inrichtingsbudget prioriteit zou geven aan landschappelijke maatregelen voor omwonenden en het geld niet zou uitgeven aan maatregelen voor natuur (weidevogels). Voor natuur en weidevogels hebben we daarom als gemeente apart ook nog eens € 50.000 beschikbaar gesteld. Dit om omwonenden maximaal tegemoet te komen. In totaliteit zet de gemeente dus fors in op een goede landschappelijke inpassing voor omwonenden met inzet van substantiële bedragen. Dit is meer dan wat gebruikelijk is.

Voor de bomen aan de Tussenrijtstraat komt een aparte oplossing. Er worden bomen terug geplant. Zie ook het antwoord onder G.6.

6. *Bomen aan de Tussenrijtstraat zijn verwijderd en niet meer aangevuld. Dit moet wel gebeuren om het zicht op de windmolens te verminderen, bij voorkeur met oudere bomen.*

Nu is er een open structuur. Er moet voor oudere bomen worden gekozen want het windpark komt er voor een periode 25 jaar. Het is niet de bedoeling dat een situatie ontstaat van 'boompje groot, windmolens al weer afgebroken'.

In de bocht van de Tussenrijtstraat zijn recent een aantal bomen gekapt (populieren en berken) naar aanleiding van een inspectie. Aan de Tussenrijtstraat zullen bomen worden herplant. Dit worden populieren. Populieren zijn snelle groeiers en bomen van de 1e orde (max. 25 meter hoog). We kiezen voor populieren van maat 18 – 20 cm omtrek (deze zijn circa 5 a 6 jaar oud), omdat deze nog goed te plaatsen zijn, en de kans groot is dat deze in leven blijven. Het kiezen voor grote bomen kost onevenredig veel geld in relatie tot de extra afscherpende werking ten opzichte van kleinere bomen. In het weidse polderlandschap is het verschil van een boom met een wat grotere maat (bv 25 – 30 cm omtrek) nauwelijks zichtbaar. Het gaat hier om 4 toe te voegen bomen.

7. *In bijlage 4.4. 'Landschappelijk beeld' van de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan zijn alleen richtlijnen aangegeven. De uitwerking ontbreekt. Indieners hebben geen inzage in wat de gemeente wel of niet doet. Deze regels zijn voor vele interpretatie vatbaar. Indieners verzoeken een concreet plan op te nemen in het bestemmingsplan.*

De uitwerking voor landschappelijke maatregelen is geregeld in het Inrichtingsplan Kwaliteitsverbetering landschap, bijlage 3 bij de toelichting van het bestemmingsplan. Paragraaf 4.4. 'Landschappelijk beeld' verwijst hier ook naar. Dit Inrichtingsplan bevat concrete maatregelen (met een bijbehorende kostenbegroting), die ook daadwerkelijk worden uitgevoerd vóór de ingebruikname van het windpark. Ter meerdere zekerheid hiervoor is ook een extra planregel opgenomen in het bestemmingsplan: Het windpark mag alleen in gebruik worden genomen en gehouden als het Inrichtingsplan is uitgevoerd en in stand wordt gehouden.

8. *Het voorstel van Vink tuin en Landschap aan indieners voor een erfbeplantingsplan is een houtsingel van ca 3 à 4 meter hoog, terwijl de windmolens daar ruim 200 m boven uit tornen. Indiener verzoekt de gemeente met een realistisch voorstel te komen. Indiener is het niet eens met dat hij zelf voor het onderhoud van het erfbeplantingsplan moet zorgen.*

Met extra beplanting kan het zicht op hoge windmolens nooit volledig worden weggenomen. Wel zorgt het dat het directe zicht op de turbines deels wordt weggenomen. Beplanting dichtbij, zogenaamde 'voorgroenbeplanting', die op ooghoogte het zicht afschermt, is hiervoor juist effectief. Wij vinden het reëel dat, nadat het erfbeplantingsplan op eigen perceel, door de gemeente kosteloos (met de bijdrage van ontwikkelaars) is aangelegd, wordt onderhouden door de eigenaar van het perceel zelf. Dit is bovendien ook het meest praktisch. Indiener kon zelf kiezen of hij onder deze voorwaarde gebruik wilde maken van het aanbod om een erfbeplantingsplan op zijn perceel te realiseren.

Besluit over zienswijzen binnen thema G

- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3 en 6 zijn gegrond.

- De zienswijzen nrs. 4, 5, 7 en 8 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema G

- In de planregels nemen wij een extra gebruiksregel op om uitvoering van het 'Inrichtingsplan Kwaliteitsverbetering Landschap' te verzekeren vóór de ingebruikname van het windpark (zienswijze G.1 en G.2).
- Wij zullen de toelichting aanpassen en een onderbouwing opnemen voor het feit dat het windpark zichtbaar is vanuit de omgeving en ligt binnen een afstand van 1000 m van één of meerdere kernen (zienswijze G.3).

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema G

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema G

Geen.

H. Bestaand beleid t.a.v. onderhoud van het landschap

1. *Het bestaande uitsterfbeleid voor het buitengebied voor bomen aan de kant van de weg, moet worden aangepast. Dit zodat de windmolens blijvend aan het zicht worden onttrokken. Anders ontstaat een open landschap met zicht op de windmolens. Aanplant van bomen is goed om klimaatverandering tegen te gaan en dit was juist de reden om aan windmolens te beginnen.*

Wij vinden deze zienswijze gegrond. Wij passen het beleid aan voor een deel van het komgebied, dat ligt binnen de invloedssfeer van de windmolens **(zie bijlage 3 bij deze Nota)**. Wij vinden het gerechtvaardigd dat het uitsterfbeleid niet langer geldt voor dit gebied, omdat de bestaande opgaande beplanting het zicht op de windmolens vanuit verschillende gezichtspunten filtert. Bij het opstellen van het uitsterfbeleid eerder, is geen rekening gehouden met de windmolens. Het stopzetten van het uitsterfbeleid binnen een gedeelte van het komgebied betekent dat daar, afhankelijk van de beschikbare middelen, weer herplant wordt bij het verwijderen van opgaande beplanting (bijv. wegens ziekte of gevaar). Voor het gebied op de kaart in bijlage 3 bij deze Nota geldt voortaan hetzelfde herplantbeleid als voor de beplantingsstructuren buiten het komgebied.

Wij zien dit los van de opmerking over de waarde bomen in het kader van het tegengaan van de klimaatverandering.

2. *Het inrichtingsplan houdt alleen rekening met aanplant van nieuwe bomen. Er is geen rekening gehouden met het vervangen van bomen die (omdat ze te oud zijn) moeten worden verwijderd. Het is niet duidelijk hoe dit wordt/of is geregeld. Er moet geen uitsterfbeleid zijn, zodat er later weer open plekken ontstaan. Ten aanzien van de Tussenrijtstraat speelt dit al, vanwege het bestaande beleid. Het beleid moet worden*

aangepast, want een open structuur in de polder heeft geen extra waarde meer door 4+2 windmolens van 210 m hoog.

Wij verwijzen naar het antwoord onder H1.

Besluit over zienswijzen binnen thema H

- De zienswijzen nrs. 1 en 2 zijn gegrond.
- Geen van deze zienswijzen zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema H

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema H

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema H

Geen.

I. Waterberging

1. *Indieners stellen dat de waterberging als gevolg van toename van het verharde oppervlak niet voldoende is geborgd in het plan. Het Waterschap stelde in een reactie op het voorontwerp dat de waterberging van 60 mm per vierkante meter toename van verhard oppervlak, vanuit de Keur nog geborgd moest worden. Kennelijk is met het Waterschap afgestemd dat geen specifieke voorzieningen voor waterberging hoeven te worden getroffen, maar hiervan wordt geen blijk gegeven.*

De zienswijze is ongegrond. Er is geen waterberging ter compensatie van verhard oppervlak nodig volgens het Waterschap, want de opstelplaats en de toegangsweg wateren af naar de bermen (en niet via kolken of goten die zijn aangesloten op een HWA-systeem). We handelen daarom niet in strijd met artikel 3.6 van de Keur. Dit artikel schrijft alleen een vergunningplicht voor bij afvoer van water naar een oppervlaktewaterlichaam. Daar is hier geen sprake van. Waar nodig, leggen we zakgreppels aan, aan die zijden waar de verharding naar afwatert. Het Waterschap is akkoord met deze werkwijze.

Besluit over zienswijzen binnen thema I

- Zienswijze nr. 1 is ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema I

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema I

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema I

Geen.

J. Flora en fauna/natuur/biodiversiteit

- 1. De windmolens zijn een aanslag op de natuur en alle dieren die in het gebied leven.*

De bestaande regelgeving van Rijk en provincie vormen voor ons het uitgangspunt. In het kader van het MER is een toets Wet natuurbescherming-gebiedsbescherming uitgevoerd. In deze toets is geconcludeerd dat het windpark geen significant negatieve effecten heeft op Natura 2000-gebieden. Ook is er geen sprake van significante verstoring van N2000-gebieden. De zienswijze dat de windmolens een aanslag vormen op de natuur delen wij niet. Omdat een beperkt aantal aanvaringslachtoffers niet kan worden uitgesloten is een ontheffing Wet natuurbescherming aangevraagd. Deze ontheffing zal alleen verleend kunnen worden indien het windpark niet leidt tot een effect op de gunstige staat van instandhouding van de betrokken populatie. Het is de verwachting dat deze ontheffing verkregen kan worden. De mening van indiener dat de windturbines een aanslag zijn op de dieren die in het gebied leven delen wij dan ook niet.

- 2. Uit de onderzoeken blijkt dat ooievaars niet in het gebied zijn aangetroffen. De randen langs Macharen zijn niet verder onderzocht. Ooievaars komen wel voor in het gebied Macharen/Oss, zie bijgevoegde krantenartikelen.*

In het natuurrapport (bijlage 6 bij het MER) is ingegaan op het voorkomen van de ooievaar in het gebied. Voor de foerageerplek bij de vuilstort geldt dat de ooievaars in de wijde omgeving van de slaapplaatsen kunnen foerageren, dus ook elders buiten het zoekgebied. De vliegroutes van en naar de slaapplaatsen zullen daarom niet geconcentreerd door het geplande windmolenpark lopen. Aangezien de ooievaar relatief vaak slachtoffer wordt van een aanvaring met een windmolen (Hötker et al. 2006) en de soort ook in het zoekgebied aanwezig is, kan volgens het natuuronderzoek niet uitgesloten worden dat jaarlijks een individu slachtoffer zal worden van een aanvaring met de windmolens van het windmolenpark. De kans op aanvaringslachtoffers is het grootst buiten het broedseizoen (Grontmij, 2014). De 1% mortaliteitsnorm is 4 individuen op basis van een populatie van 1.575 (Grontmij, 2014). Ook voor deze soort ligt de voorspelde sterfte (een individu) onder de 1%-mortaliteitsnorm, waardoor een effect op de gunstige staat van instandhouding van de betreffende populatie met zekerheid uitgesloten kan worden.

- 3. De gemeente vindt het effect op dieren (vogels) aanvaardbaar gelet op het grote maatschappelijke belang, maar zei nog niet lang geleden in de Structuurvisie dat in dit komgebied zowel het landschappelijke aanzicht (openheid) als weidevogels van groot belang zijn.*

De aanwijzing in de gemeentelijke structuurvisie tot weidevogelgebied geldt voor de weidevogelgebieden in het gehele komgebied. De gemeente streeft er volgens de structuurvisie naar: 'om op basis van vrijwilligheid het areaal weidevogelgebied te vergroten, aansluitend bij de

verschillende natuurgebieden'. Er is dus geen sprake van een harde doelstelling maar van een zacht streven, waaraan in de praktijk ook uitvoering wordt gegeven (zie hierna).

Vanwege de openheid is het plangebied voor het windpark belangrijk voor weidevogels. Door het intensief agrarisch gebruik, de daarmee gepaard gaande ontwatering en door opgaande beplanting nam het aantal weidevogels de afgelopen decennia af.

In 2010 is op verschillende plekken in het komgebied gestart met agrarisch natuurbeheer om het tij te keren. Met name de aanleg van zogenaamde 'golfplaatplasdrasgebieden' blijkt effectief (vernatting). Uit waarnemingen door Brabants Landschap¹³ blijkt dat de stand van de weidevogels in het komgebied (Beerse Overlaat) sterk verbeterd is door agrarisch natuurbeheer. Het lijkt er dan ook op dat tot nu toe genomen (vrijwillige) maatregelen tot resultaten hebben geleid. Het aantal broedparen van weidevogels in de Beerse Overlaat is toegenomen van zo'n 500 in 2013 naar ruim 1.100 in 2018.

We kunnen dan ook concluderen dat we het geformuleerde gemeentelijke beleid in de Structuurvisie ten aanzien van weidevogels in het komgebied met diverse weidevogelgebieden succesvol uitvoeren. Een belemmering voor windpark Elzenburg-De Geer is niet aan de orde op grond van de uitgevoerde natuuronderzoeken.

Desondanks hebben wij op 26 februari 2019 besloten om een extra budget van € 50.000,- beschikbaar te stellen voor het nemen van passende maatregelen ten behoeve van de verdere versterking van het weidevogelgebied.

4. *Het perceel van indiener dat direct grenst aan het plangebied, wordt door de windmolens minder geschikt als foerageer- en broedgebied voor weidevogels. Het komgebied is voor weidevogels niet meer geschikt. Daarmee is ook het perceel van indiener niet meer geschikt als uitloopgebied voor weidevogels.*

In het natuurrapport bij het MER is opgenomen dat er geen aanwijzingen zijn voor een versturende werking van windturbines op de aantallen of verspreiding van broedvogels buiten een straal van enkele honderden meters van de windturbinevoet. In het zoekgebied en op het perceel van indiener kunnen weidevogels nog steeds tot broeden komen zo blijkt uit het natuurrapport.

5. *Gevolgen voor natuur zijn onvoldoende in de afweging betrokken. Alleen de effecten op vogels zijn onderzocht en niet de effecten op insecten, (beschermde) planten, dieren, biodiversiteit e.d. Niet kan worden vastgesteld of het plan en de ontheffing van GS in strijd zijn met de Verordening Ruimte en de regels over compensatie van Natuurnetwerk Nederland.*

---

¹³ Uitgave van de provincie Noord-Brabant (november 2018): "Bloeiende natuur in Brabant, 15 jaar natuurherstel in beeld".

De effecten op insecten zijn onderzocht in het natuurrapport. Dit wordt hieronder nader toegelicht onder punt 6. Ook de effecten op beschermde plantensoorten zijn onderzocht. De conclusie in het natuurrapport (paragraaf 2.10) is dat negatieve effecten op beschermde plantensoorten zijn uitgesloten, omdat in de omgeving van het zoekgebied geen beschermde plantensoorten voorkomen. Ook is in het natuurrapport aandacht besteed aan de effecten op zoogdieren, amfibieën en reptielen en vissen. Nu er geen c.q. geen onaanvaardbare effecten zijn op deze soortgroepen, komt de biodiversiteit door het windpark niet in het geding.

Verder gaat het bestemmingsplan, in paragraaf 5.2.2 van de toelichting onder het kopje 'Geluidsbelasting in NNB gebieden', in op de concrete compensatieopgave in dit project vanwege de geluidsbelasting op NNB. De provincie is hiermee akkoord.

6. *In het natuurrapport wordt niet ingegaan op het doden van insecten door windmolens en de aantasting van de biodiversiteit daardoor.*

In het natuurrapport is wel rekening gehouden met insecten. Daarin staat onder andere de volgende passage:

"Beschermde insecten komen niet voor in het zoekgebied of de omgeving (Telmee.nl, NDFP). Daarmee zijn negatieve effecten op beschermde insectensoorten en het overtreden van verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming uitgesloten. Niet-beschermde soorten onder de Wet natuurbescherming komen wel voor. Het voorkomen van de Weidebeekjuffer is gemeld. De soort staat niet op de Nederlandse Rode lijst (libellen) 2004 en 2015. De soort komt (met uitzondering van het westen van het land) vrij algemeen voor bij stromend water van redelijke kwaliteit. Deze soort is aanwezig ter plekke van de Hertogswetering (water en oevers). Daarnaast zijn de libellen Glassnijder en Vroege glazenmaker waargenomen ter hoogte van de Hertogswetering. Beide soorten stonden op de Nederlandse Rode Lijst (2004) nog als kwetsbaar, maar op de lijst van 2015 komen de soorten niet meer voor. Uitgaande van het feit dat de windmolens worden geplaatst in het open agrarisch land en/of het bedrijventerrein en niet in de oeverzone van de Hertogswetering zijn effecten op individuen (aanvaringsslachtoffers) en het leefgebied van deze soorten uit te sluiten. Het leefgebied van de soort (Hertogswetering en aangrenzende begroeide oevers) wordt niet aangetast."

Recente berichtgeving in de media over vermeende grootschalige insectensterfte door windmolens is vrij kort na publicatie ook sterk genuanceerd¹⁴.

7. *Er zijn ten onrechte nog geen natuurvergunningen aangevraagd in verband met effecten op vogels, vleermuizen e.d.. Uit de stukken blijkt niet dat voorafgaand aan de omgevingsvergunningaanvragen een separate Natura-2000 vergunning of*

---

¹⁴ <https://www.nu.nl/nucheckt/5846652/nucheckt-onduidelijk-hoeveel-insecten-doodgaan-door-windmolens.html>
<https://www.rtlnieuws.nl/editienl/laatste-videos-editienl/video/4651961/windmolen-reuzenvliegenmepper>

ontheffingsaanvraag beschermde soorten is ingediend. Een natuurvergunning mag alleen worden verleend nadat GS hebben verklaard daar geen bedenkingen tegen te hebben.

Voordat de omgevingsvergunningen voor het windpark zijn aangevraagd, zijn separate aanvragen voor een vergunning en een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming aangevraagd. Deze haken hierdoor niet aan. Dit betekent dat er geen verklaring van geen bedenkingen nodig is.

8. Getoetst had moeten worden wat de effecten zijn op de gunstige staat van instandhouding van beschermde vleermuissoorten. De maatgevende populatie is de populatie die beïnvloed wordt door de activiteit. Voor vleermuizen is dit in de regel de lokale populatie. Het natuuronderzoek houdt hier geen rekening mee. Voor vogels geldt hetzelfde.

Naar aanleiding van het toetsingsadvies van de Commissie m.e.r. is een aanvulling op het MER gemaakt. Deze aanvulling is neergelegd in de notitie d.d. 7 januari 2019 (zie ook bijlage 2 bij de toelichting van het bestemmingsplan). In deze notitie is de effectbepaling voor aanvaringslachtoffers onder vleermuizen op basis van de regionale populatiebenadering neergelegd. Vleermuizen leven in een netwerkpopulatie, waarbij lokale kraamgroepen meer of minder sterk verbonden zijn met andere kraamgroepen in het netwerk. Het is daardoor feitelijk niet vast te stellen wat de 'lokale populatie' is. Om dit te ondervangen wordt gewerkt met de 'catchment area methode'. Voor de genetische uitwisseling zijn vooral de concentraties van paarverblijven c.q. de zwermlocaties van belang. Dieren die dezelfde paargebieden delen, hebben een gemeenschappelijke genenpool. Het gebied van waaruit vleermuizen naar zo'n paargebied trekken (de 'catchment area') is de kleinste geografische eenheid waarop een populatie zinvol gedefinieerd kan worden. Conform het advies van de Commissie m.e.r. is bij Windpark Elzenburg-De Geer een 'catchment area' gehanteerd van 30 kilometer rondom het windpark.

Voor vogels geldt dat getoetst is aan de populatie waar mogelijk een effect op plaats vindt. Voor de soorten waar hier sprake van is, betreft dit de landelijke populatie, zoals te doen gebruikelijk in dit soort toetsen. De populatie waartoe de vogels uit het plangebied behoren is niet op ecologische gronden ruimtelijk op kleinere schaal zinvol te begrenzen. Bij de berekeningen is gebruik gemaakt van de landelijke populatiegrootte op basis van data van SOVON vogelonderzoek Nederland (www.sovon.nl). Hierbij is onderscheid gemaakt tussen de broedpopulatie en de aantallen die tijdens de migratieperioden en/of in het winterseizoen aanwezig zijn. Er is uitgegaan van de Nederlandse populatie en niet (in het geval van migrerende soorten) van de flyway-populatie. Deze aanpak geeft een conservatieve en worst-case benadering.

9. In de effectbeschrijving wordt niet ingegaan op de effecten van te kappen bomen op vleermuizen. Voor vogels geldt hetzelfde.

In paragraaf 2.6.3.1 van het natuurrapport bij het MER wordt aangegeven dat gelet op het gegeven dat de bomenrijen niet gekapt worden, de nesten van roofvogels met een jaarrond

beschermde broedplaats behouden blijven. In het onderzoek van Arcadis, "Quickscan te roeien bomen toegangswegen" d.d. 18 december 2018 dat als bijlage bij de aanvraag omgevingsvergunning van Raedthuys is gevoegd is in paragraaf 3.2.4 het volgende opgenomen m.b.t. vleermuizen:

In de verspreidingsgegevens zijn geen waarnemingen van vleermuizen. Op basis van het veldbezoek kan niet worden uitgesloten dat de bomenlanen worden gebruikt als vliegroutes. Echter op basis van het MER studie onderzoek zijn in het gebied geen essentieel primaire vliegrouteverbindingen vastgesteld waardoor een effect op een vliegroute door de kap van deze bomen is uit te sluiten. In de te kappen bomen (alsmede in de bomen direct grenzend aan de te kappen bomen) zijn geen holten waargenomen. Het kappen van enkele bomen uit de bomenlanen heeft daarmee geen direct of indirect effect op verblijfplaatsen van vleermuizen. Om effecten tot een minimum te beperken en discussie omtrent vliegroutes te voorkomen is het advies om de gaten die mogelijk ontstaan in de laanbeplanting met nieuwe bomen van gelijkwaardig formaat aan te vullen of te herplanten. Effecten op vleermuizen zijn hiermee volledig uit te sluiten. In de te verlenen omgevingsvergunningen wordt herplant van in totaal drie bomen als voorwaarde opgelegd.

10. Indiener mag geen bomen kappen vanwege de aanwezigheid van roeken. De gemeente mag wel windmolens plaatsen onder het mom van 'ze zoeken wel een plekje'. Want voor vogelsoorten wordt aangegeven dat de afstanden van nestellocaties tot de windmolens voldoende zijn of dat er alternatieven zijn voor nestellocaties. In het roekenbeschermingsplan is aangegeven dat de gemeente alles in het werk stelt om nestellocaties te beschermen. Blijkbaar geldt dit niet voor windmolens.

In paragraaf 2.6.3.1 van het natuurrapport bij het MER wordt aandacht besteed aan de roek. De nestellocaties van de roek bevinden zich buiten het zoekgebied van het windpark. Wel foerageren er roeken binnen het zoekgebied of zal een deel van de populatie het zoekgebied doorkruisen richting de noordelijk van het zoekgebied gelegen foerageergebieden. Het risico op aanvaringslachtoffers onder roeken is echter laag omdat roeken de windturbines goed kunnen ontwijken. De roek zal hooguit zeer incidenteel slachtoffer worden door een aanvaring met een windturbine in het zoekgebied. De functionaliteit van de kolonie zal niet aangetast worden. In het natuurrapport bij het MER wordt aangegeven dat lage windturbines (A-alternatieven) een beperkt hoger risico vormen voor de roek. In het bestemmingsplan is er echter voor gekozen om hoge windturbines (zoals in de B-alternatieven) planologisch mogelijk te maken.

11. Voor vleermuizen is een stilstandvoorziening nodig. Deze moet als voorwaarde aan de omgevingsvergunning worden verbonden. Volgens het natuuronderzoek kan het aantal slachtoffers worden beperkt door het treffen van een stilstandvoorziening.

De afweging of er een stilstandvoorziening voor vleermuizen nodig is, is een afweging die gemaakt wordt in het kader van de separaat aangevraagde ontheffing in het kader van de Wet

natuurbescherming. Een (eventuele) stilstandvoorziening wordt zo nodig als voorwaarde in de ontheffing opgenomen.

12. Bij de beoordeling of een verbod wordt overtreden uit de Wet natuurbescherming kunnen alleen maatregelen worden betrokken die zien op het voorkomen van de overtreding. Bij elke doding van een beschermde diersoort is sprake van een overtreding van de verbodsbepalingen volgt uit jurisprudentie.

De beoordeling of een verbod wordt overtreden uit de Wet natuurbescherming vindt plaats in het kader van de besluitvorming over de separaat aangevraagde vergunning en ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming. Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant zijn hiervoor het bevoegd gezag.

13. Onlangs zijn twee dode (beschermde) dassen gevonden aan de Huisdaalsestraat en Bossekampstraat. Dit is niet meegenomen in het natuurrapport. Dit is dus onvolledig.

In het natuurrapport bij het MER is onderkend dat meer oostelijk van het zoekgebied, langs de Hertogswetering, de das is waargenomen. In het zoekgebied is de das echter niet waargenomen. Ook de locaties aan de Huisdaalsestraat en de Bossekampstraat liggen buiten het zoekgebied.

14. In het MER wordt niet omschreven wat de compensatieopgave voor Natuurnetwerk Brabant inhoudt in verband met de (indirecte) verstoring van vogels als gevolg van de geluidsbelasting van de windmolens. Dit moet duidelijk in het bestemmingsplan worden aangegeven. De gemeente kan hier alle kanten mee op. De genoemde provinciale compensatieopgave is niet te vinden op de gemeentelijke en provinciale website

Het klopt dat deze informatie niet is te vinden op de provinciale website. Wij hebben daarom eerder bij de provincie nagevraagd wat de compensatie opgave inhoudt. De inhoud van de reactie hebben wij in de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan opgenomen, bij paragraaf 5.2.1. onder het kopje 'Compensatieregeling voor NNB gebieden'. Onder dit kopje staat de volgende tekst:

'In de omgeving van het beoogde windpark bevinden zich zes gebieden die onderdeel uitmaken van het Natuurnetwerk Brabant (onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland). Voor verstoring van NNB gebieden door het geluid van windturbines hanteert de provincie een drempelwaarde van 52 dB Lden. Indien de geluidsbelasting vanwege de windturbines hoger is dan 52 dB Lden is volgens de provinciale norm sprake van verstoring van wezenlijke waarden en kenmerken van het NNB. Wanneer de geluidsbelasting door toedoen van alleen het windpark boven de norm uitstijgt, dient het oppervlak met een overschrijding te worden gecompenseerd. In de regel bedraagt de compensatiefactor 1/3. Compensatie is niet van toepassing als de drempelwaarde al in de bestaande situatie wordt overschreden door bijvoorbeeld wegverkeer of industrie.'

In paragraaf 5.2.2 van de toelichting onder het kopje 'Geluidsbelasting in NNB gebieden' hebben wij vervolgens uitgelegd wat de concrete compensatieopgave is in dit project en hoe we aan deze compensatieplicht gaan voldoen. De provincie is hiermee akkoord.

15. Door weidevogelgebieden in de buurt zijn er veel weidevogels, ook in de tuinen. Straks vliegen vogels in de wieken of blijven ze weg vanwege het geluid, de knipperende lichten en de slagschaduw.

In het natuurrapport bij het MER wordt geconcludeerd dat weidevogels in het zoekgebied ook na de realisatie van de windturbines tot broeden kunnen komen.

In verband met het doden en verstoren van weidevogels is een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming aangevraagd. Deze ontheffing zal alleen verleend worden indien er geen sprake is van een (significant) negatief effect op de staat van instandhouding.

16. Minder vogels heeft gevolgen voor de hele voedselketen.

Voor het Windpark Elzenburg-De Geer is worst-case uitgegaan van het gemiddelde aantal van 20 vogelslachtoffers per windturbine per jaar. Dit is gebaseerd op het voorkomen van vogels en kenmerken van de locatie. Deze aantallen zijn verwaarloosbaar klein in verhouding tot de relevante populatieomvang van de betrokken soorten, waarmee het uitgesloten is dat dergelijke slachtofferaantallen van invloed zijn op de voedselketen.

Besluit over zienswijzen binnen thema J

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 en 16 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema J

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema J

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema J

Geen.

K. Invloed op hondenpensions e.d.

1. *Bijlage 9 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan (verkennend onderzoek naar de mogelijke invloed van het geluid van windmolens op dieren in pensions, opvangcentra en hondenscholen) is een onderzoek zonder enige wetenschappelijke onderbouwing en heeft geen waarde. Het MER blijft op dit punt ook ernstig in gebreke.*

Er is geen wetenschappelijk onderzoek beschikbaar dat het tegendeel aantoonst ten aanzien van het effect van windturbines op hondenpensies e.d.. In praktijk zijn er tot op heden geen effecten gebleken. Om dat verder inzichtelijk te maken is een verkenning uitgevoerd en daarmee een maximale inspanning gepleegd om nadere informatie te achterhalen over vergelijkbare situaties.

Het MER voorziet in een alternatievenafweging op basis van diverse milieuaspecten. Effect op het hondenpensie van indiener is geen onderscheidend milieuaspect dat in het kader van het MER onderzocht had moeten worden (het MER gaat er wel op in), waardoor het MER op dit punt niet in gebreke kan zijn. In het kader van het bestemmingsplan is een nadere onderbouwing en motivatie gegeven ten aanzien van de effecten op het hondenpensie ter onderbouwing van de goede ruimtelijke ordening. Er is geen aanleiding gevonden om een andere afweging te maken op dit punt.

2. *De invloed van ultrasone geluiden die windmolens veroorzaken op dieren is niet in het MER meegenomen.*

Het MER voorziet in een alternatievenafweging op diverse milieuaspecten. Effect op het hondenpensie van indiener is geen onderscheidend milieuaspect dat in het kader van het MER onderzocht had moeten worden waardoor het MER op dit punt niet in gebreke kan zijn.

Zeker niet omdat in het kader van het MER en het bestemmingsplan wel onderzoek is gedaan naar het aantal woningen binnen de geluidcontouren van 47 dB Lden (wettelijke norm) en 42 dB Lden (streefwaarde Oss). Het windpark voldoet ruimschoots aan de wettelijke norm voor geluid en aan ook aan de strengere streefwaarde van 42 dB Lden, op maximaal 7 woningen na. De streefwaarde is vertaald in harde planregels in het bestemmingsplan. Het hanteren van de streefwaarde van Lden 42 dB op de gevel zorgt impliciet ook voor een lager niveau buitenshuis. Hierdoor worden ook dieren extra beschermd.

Op basis van vaste rechtspraak zijn bedrijven, waaronder ook een dierenpensie, geen geluidgevoelig object in de zin van de Wet geluidhinder. Dieren zijn ook niet wettelijk beschermd tegen geluid van windturbines. Er is dus geen aanleiding om dieren strenger te beschermen dan mensen tegen geluid van windturbines, en specifiek ultrasoon geluid.

Voor specifiek ultrasoon geluid verwijzen wij ook naar de beantwoording onder F.1.

3. *De geluidwaarde voor mensen is te hoog zegt de gemeente, dit geldt dus ook voor dieren. Want de gemeente acht de geluidswaarden ter bescherming van de mens ook geschikt voor dieren. Wat gaat de gemeente hieraan doen? En voor buitensituaties, de dieren zijn een groot deel van de dag buiten?*

Omdat er al sprake is van een belasting van de omgeving door wegverkeer en industrie (geur, horizonvervuiling, et cetera) en er ook sprake is van nabijgelegen Natuurnetwerk Brabant is er door de gemeente voor dit project voor gekozen om de toename van eventuele hinder door de

realisatie van windturbines zo veel mogelijk te voorkomen. Wij zeggen nergens dat de geluidswaarde voor mensen te hoog is, en ook zeker niet voor dieren.

Het doorlopen proces met de klankbordgroep heeft er voor dit project toe geleid dat wij een 'strengere' streefwaarde voor geluid hebben vastgelegd dan de wettelijke norm (vertaald in 'harde' planregels). Omwonenden van het windpark (en dus ook dieren) worden hierdoor extra beschermd ten opzichte van de wettelijke norm voor geluid van windturbines.

- 4. De gemeente moet wetenschappelijk onderbouwen waarom windmolens geen plotselinge sterke geluidsprikkels geven (die schadelijk zijn voor dieren).*

Er is geen wetenschappelijk onderzoek beschikbaar dat het tegendeel onderbouwt. Indien er geen onderzoek is, wordt er ook geen onderbouwing van het tegendeel. In praktijk zijn er tot op heden geen effecten gebleken. Om dat verder inzichtelijk te maken hebben wij een maximale inspanning geleverd door praktijkonderzoek.

- 5. In alle varianten is sprake van slaapverstoring. Waarom is geen onderzoek gedaan naar slaapverstoring van dieren? Want de gemeente zegt dat dieren gelijk zijn aan mensen.*

We hebben niet aangegeven dat dieren gelijk zijn aan mensen. In paragraaf 5.2 van de toelichting bij het ontwerpbestemmingsplan staat: *"De bij het pension behorende woning dient wel getoetst te worden aan de wettelijke norm Lden 47 dB en uiteraard wordt op de woning ook een streefwaarde voor geluid van Lden 42 dB nagestreefd. Bij het vertalen van de streefwaarde naar concrete normstelling in de planregels, is er voor 5 woningen een iets hogere geluidsnorm opgenomen in artikel 8 (bij 4 rechtstreeks te bestemmen windturbines). Eén van deze woningen betreft Huijsdaalsestraat 1. Hiervoor geldt een geluidsbelasting van maximaal 44 dB Lden volgens de planregels. Ook na toepassing van de wijzigingsbevoegdheid blijft de normstelling voor Huijsdaalsestraat 1 onder de 47 dB Lden (deze wordt dan maximaal 45 dB Lden). Dit betekent dat de geluidbelasting op het dierenpension zelf ook ruimschoots voldoet aan de wettelijke norm. Er is geen aanleiding om dieren strenger te beschermen tegen geluid van windturbines dan mensen."* Mogelijk doelt indiener op de laatste zin. Deze moet ook in samenhang gelezen worden met de alinea er voor: *"Op basis van vaste rechtspraak zijn bedrijven, waaronder ook een dierenpension, geen geluidgevoelig object in de zin van de Wet geluidhinder. Dieren zijn ook niet wettelijk beschermd tegen geluid van windturbines."*

- 6. Indieners moeten ramen, deuren en ventilatieroosters sluiten om geluidsoverlast te voorkomen, met als gevolg een onleefbaar pension. De gemeente gaat uit van een geheel afgesloten binnensituatie, maar ventileren is een must en hier gaat de gemeente volledig aan voorbij.*

Op basis van vaste rechtspraak zijn bedrijven, waaronder ook een dierenpension, geen geluidgevoelig object in de zin van de Wet geluidhinder. Dieren zijn ook niet wettelijk beschermd tegen geluid van windturbines. Onder punt 5 wordt daar ook al nader op in gegaan.

De gemeente gaat overigens niet uit van een geheel afgesloten binnensituatie voor toetsing aan de wettelijke geluidnorm en streefwaarde voor geluid. Het hanteren van de streefwaarde van Lden 42 dB op de gevel zorgt impliciet ook voor een lager geluidsniveau buitenshuis. Hierdoor worden ook dieren extra beschermd.

Besluit over zienswijzen binnen thema K

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5 en 6 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema K

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema K

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema K

Geen.

L. Uitzicht en cultuurhistorie

1. *De rust, natuur en het (wijkse) uitzicht in het buitengebied van Berghem en het pittoreske Haren wordt verstoord.*

Wij beseffen dat windturbines invloed hebben op de leefomgeving van omwonenden. Wij hebben er zoveel mogelijk aan gedaan om de hinder te voorkomen. Om de visuele hinder zoveel mogelijk te beperken, hebben wij in het MER verschillende opstellingsvarianten van de windmolens en het effect daarvan op het landschap onderzocht (zie bijlage 5 Landschap bij MER). Bij de keuze voor de concrete opstelling hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport. Daarnaast vragen wij van de ontwikkelaars een bijdrage voor concrete kwaliteitsmaatregelen om het landschap te versterken en het zicht op de windmolens te verzachten, door het aanplanten van bomen en groen op strategische plekken. Wij verwijzen naar het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap' voor de concrete te nemen maatregelen (bijlage 3 bij de toelichting van het bestemmingsplan). Verder hebben we voor geluid en slagschaduw extra strenge regels gesteld in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen. Op deze manier zijn wij van mening dat we voldoende aandacht hebben gehad voor een leefbare omgeving. Dit algemene belang hebben we afgewogen tegen het andere algemene belang van het opwekken van duurzame energie. Daarnaast blijkt uit de rechtspraak dat er geen recht bestaat op een onaangetast uitzicht¹⁵ Wel dient de impact op het uitzicht en de landschappelijke

---

¹⁵ Onder andere uitspraak ECLI:NL:RVS:2016:1228.

inpasbaarheid beoordeeld te worden. Deze beoordeling heeft mede geleid tot de nu gekozen windturbineopstelling, waarbij de effecten van Windmolenpark Elzenburg-De Geer op het landschap en het uitzicht aanvaardbaar worden geacht.

2. *Er wordt voorbij gegaan aan de historische waarde van dit gebied. De windturbines gaan ten kosten van ons cultureel erfgoed.*

In paragraaf 5.6 van de toelichting bij het bestemmingsplan is gemotiveerd aangegeven dat de locatie vanuit cultuurhistorisch oogpunt geschikt is voor het plaatsen van windturbines. Wij hebben de landschappelijke en cultuurhistorische effecten van de windmolens zorgvuldig onderzocht en verwijzen naar bijlage 5 bij het MER. Bosch Slabbers Landschapsarchitecten heeft in dit onderzoek aan de hand van een zevental criteria onderzoek verricht naar de meest wenselijke opstelling van het windmolenpark. Hierbij is ook aandacht besteed aan de cultuurhistorische waarden, waaronder de openheid van het gebied (Beerse Overlaat). Cultuurhistorie is onderdeel van een totaalafweging. Een zeker effect op cultuurhistorische waarden achten wij onontkoombaar, gelet op de afweging van alle aan de orde zijnde belangen. Het windpark heeft geen effect op de archeologische monumenten in het plangebied en de archeologische verwachtingswaarde in het plangebied wordt beschermd door het opnemen van een dubbelbestemming voor archeologie.

3. *In de toelichting van het bestemmingsplan wordt gesteld: 'De turbines kunnen een duidelijke kop op het bedrijventerrein vormen en onderstrepen het technisch karakter van het bedrijventerrein.' Het bedrijventerrein wordt derhalve de facto visueel groter gemaakt met het maken van een duidelijke technische kop in het cultuurhistorische vlak Beerse Overlaat, waarbij rekening is gehouden met het industriële karakter van het bedrijventerrein. De provincie vraagt om deze keuze nader te motiveren. In hoeverre wordt hiermee voldaan aan artikel 22 Verordening Ruimte.*

In onze reactie naar aanleiding van de vooroverlegreactie van de provincie hebben wij toegelicht dat in bijlage 5 bij het MER is aangegeven hoe we met de erfgoedwaarden zijn omgesprongen. Deze bijlage bevat het onderzoek van landschapsbureau Bosch Slabbers. Dit bureau heeft in het kader van het MER uitgebreid onderzoek verricht naar de meest wenselijk opstelling, bezien vanuit landschap en cultuurhistorie (bijlage 5 bij het MER). Aan de hand van zeven uitgebreid beschreven toetscriteria zijn alle onderzoeksalternatieven in het MER landschappelijk en cultuurhistorisch beoordeeld.

Toetscriterium 5 was: 'Effecten op cultuurhistorische en archeologische waarden'. Voor hetgeen wij hierover overwogen hebben verwijzen wij naar onze reactie in de Nota inspraak en vooroverleg onder vooroverlegreactie 5 (onderdeel 3). Deze onderbouwing dient hier als herhaald en ingelast te worden beschouwd. Wij hebben hier onderbouwd en geconcludeerd dat de windmolenbestemming binnen het cultuurhistorische vlak volgens ons 'mede is gericht op het behoud, versterking en duurzame ontwikkeling van cultuurhistorische waarden' (eis artikel 22 Verordening Ruimte). Wij zullen deze onderbouwing in de Nota en inspraak en vooroverleg nog beter verwerken in de toelichting bij het bestemmingsplan.

Dat in het onderzoek van Bosch Slabbers ook toetscriterium 3 'Mogelijkheid tot een relatie met Elzenburg-De Geer' als beoordelingscriterium is meegenomen, doet aan het bovenstaande niet af. Wij voldoen hiermee nog steeds aan artikel 22 van de Verordening Ruimte. Aan de zinsnede uit het rapport van Bosch Slabbers aan het begin van het rapport, in één van de inleidende hoofdstukken (p. 19): *'De turbines kunnen een duidelijke kop op het bedrijventerrein vormen en onderstrepen het technisch karakter van het bedrijventerrein.'* moet niet te veel gewicht worden toegekend. Het gaat om de inhoud van toetscriterium 3. Voor de wijze van toetsing aan dit criterium verwijzen wij naar onderdeel 4 van de beantwoording van vooroverlegreactie 3 in de Nota inspraak en vooroverleg.

Wij zijn van mening dat we met het plan terecht ook een directe relatie leggen met het bedrijventerrein. Het windpark staat niet op zichzelf. Verder stelt de Verordening Ruimte in de artikelen 6.18 en 7.19 ook dat de windturbines 'direct aansluitend moeten zijn gesitueerd aan gronden bestemd als middelzwaar en zwaar bedrijventerrein'. Ook hiermee hebben wij rekening gehouden.

Alles overziende zijn wij van mening dat wij in voldoende mate rekening hebben gehouden met het bepaalde in artikel 22 van de Verordening Ruimte. Wij gaan de toelichting echter nog verder verduidelijken op dit punt, opdat onze afweging helder is. Wij achten de zienswijze gegrond.

4. *De provincie geeft aan dat zij de locatie vanuit cultuurhistorisch oogpunt geschikt acht voor de plaatsing van windturbines en dat bij de vormgeving van het uiteindelijke plan nadrukkelijk rekening is gehouden met de ligging in het cultuurhistorische vlak Beerse Overlaat.*

Deze zienswijze ondersteunt de keuze voor de locatie van het windpark.

5. *Het poldergebied tussen Berghem, Oss en omliggende dorpen is een omgeving waar mensen graag wandelen en fietsen en waar vele natuurliefhebbers gebruik van maken.*

Het recreatief gebruiken van het poldergebied blijft mogelijk, ook na de realisatie van het windpark.

Besluit over zienswijzen binnen thema L

- Zienswijze nr. 3 is gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 4 en 5 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema L

- Wij zullen de toelichting verduidelijken ten aanzien van het feit dat wij in voldoende mate rekening hebben gehouden met het bepaalde in artikel 22 van de Verordening Ruimte.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema L

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema L

Geen.

M. Uiterlijke verschijningsvorm/grootte windmolens

- 1. De afmetingen van de turbines zijn enorm (hoogte van maximaal 210 meter, gondel op 145 meter en wielengte 68 meter. Gezien de afstand van de turbines tot sommige woningen van minder dan 500 m, of van 700 m, is een lagere variant meer passend in het kleinschalige landschap. Hier kijken indieners 25 jaar tegen aan.*

Volgens de regels van het bestemmingsplan heeft een windmolen een maximale tiphoogte van 210 meter. Door deze grote maat en schaal van de moderne windmolens, is het onmogelijk om het zicht op een windmolen volledig weg te nemen. Wij beseffen dat sommige omwonenden dit als onprettige visuele hinder zullen ervaren. Om de visuele hinder zoveel mogelijk te beperken, hebben wij in het MER verschillende opstellingsvarianten van de windmolens en het effect daarvan op het landschap onderzocht (zie bijlage 5 Landschap bij MER). Bosch Slabbers Landschapsarchitecten heeft in dit onderzoek aan de hand van een zevental criteria onderzoek verricht naar de meest wenselijke opstelling van het windmolenpark. Daarbij is onder andere gekeken naar de configuratie en herkenbaarheid van de opstelling, effecten op kenmerkende dorps(ge)zichten en op landschappelijke structuren. Bij de keuze voor de concrete opstelling hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport. Daarnaast vragen wij van de ontwikkelaars een bijdrage voor concrete kwaliteitsmaatregelen om het landschap te versterken en het zicht op de windmolens te verzachten, bijvoorbeeld door het aanplanten van bomen en groen op strategische plekken. Wij verwijzen naar het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap' voor de concrete te nemen maatregelen (bijlage 3 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan). Hiermee voldoen we aan de regeling voor Kwaliteitsverbetering van het landschap uit de Verordening Ruimte van de provincie Noord-Brabant. Deze maatregelen moet ervoor zorgen dat de windmolens zo goed als mogelijk worden ingepast en er sprake is van een goede ruimtelijke ordening.

Wij kiezen voor hoge windmolens omdat deze aanmerkelijk meer elektriciteit opleveren dan lagere windmolens.

- 2. Het plan biedt onvoldoende waarborgen dat er daadwerkelijk 4/6 identieke windturbines worden gebouwd. Hiervoor is geen verplichting in het ontwerpbestemmingsplan opgenomen voor initiatiefnemers. Hierbij komt dat het windpark door twee verschillende initiatiefnemers wordt gerealiseerd. Afstemming mag niet worden doorgeschoven naar de omgevingsvergunningen.*

In de planregels zijn voldoende waarborgen opgenomen om een kwalitatief hoogwaardig windpark te ontwikkelen als het gaat om eenheid in uiterlijke verschijningsvorm. Wij verwijzen naar artikel 8.1.2 a, onder sub g, h en i en artikel 8.1.3. voor deze waarborgen, voor de 4 rechtstreeks bestemde windmolens.

Er is sprake van twee 'deelparken': twee verschillende initiatiefnemers ontwikkelen ieder 2 windmolens. De mogelijkheid in artikel 8.1.3 van 10% afwijken qua uiterlijke verschijningsvorm (voor enkel de rotordiameter en de ashoogte) is opgenomen om voor beide ontwikkelaars enige keuzevrijheid te behouden en niet de eerste ontwikkelaar het type voor alle 4 de windturbines te laten bepalen (met als gevolg dat de tweede ontwikkelaar is aangewezen op één fabrikant en dus mogelijk een te hoge prijs betaalt en minder winsten kan afdragen aan het duurzaamheidsfonds). De 10% afwijkingsmogelijkheid is gebonden aan strenge voorwaarden, waaronder een nadere gemeentelijke toets. Overigens hebben ontwikkelaar Raedthuys en ESCOSS (tweede beoogde ontwikkelaar) afgesproken gezamenlijk aan te besteden en te kiezen voor één en hetzelfde type windturbine.

In artikel 15 van de bestemmingsplanregels is de wijzigingsbevoegdheid opgenomen voor de uitbreiding naar 6 windmolens. Onder sub k van artikel 15 is bepaald dat vergelijkbare regels zoals in artikel 8 moeten worden opgenomen bij toepassing van de wijzigingsbevoegdheid.

3. *Het bestemmingsplan geeft de mogelijkheid om diverse soorten windturbines toe te passen naast elkaar. Indieners vinden dat windmolens van gelijk type en fabrikant moeten zijn.*

Wij verwijzen naar de beantwoording onder M.2.

4. *Indiener verzoekt om in de ontwerp omgevingsvergunningen passende kleuren voor de windturbines voor te schrijven. Dit is blijkens rechtspraak niet ongebruikelijk.*

In de aanvragen omgevingsvergunning wordt het volgende aangevraagd: *"De turbines zullen lichtgrijs van kleur worden uitgevoerd, eventueel met groentinten. Dit is afhankelijk van het uiteindelijk te kiezen type windturbine."* De aanvraag maakt deel uit van de vergunning, daarmee wordt ook in de omgevingsvergunning vastgelegd en voorgeschreven dat de windturbines lichtgrijs van kleur zijn. Een nadere specificatie van de kleur is niet te geven, omdat elke windturbinefabrikant zijn eigen lichtgrijs (RAL) kleur hanteert en dus afhankelijk is van de uiteindelijke windturbinekeuze.

5. *Welke kleur lichtgrijs krijgen de windmolens?*

Dit is nog niet bekend aangezien dit afhankelijk is van het uiteindelijk te kiezen type windturbine. De definitieve kleurstelling van de windturbine wordt voor aanvang van de bouw kenbaar gemaakt aan het bevoegd gezag. Wij verwijzen ook naar de beantwoording onder M.4.

6. *De windmolens zijn tweemaal hoger dan de Dom en torenen hoog boven de bomen uit. Van grote afstand zie je de monsters. Ze geven een afschuwelijk beeld. Indianers worden 's-avonds ook nog geconfronteerd met veel knipperlichten.*

Voor het gedeelte van de zienswijze over de hoogte van de windturbines verwijzen wij indiener naar de beantwoording onder M.1.

Voor een windturbine hoger dan 150 meter (tiphoogte) geldt dat de turbine op basis van opgave van de Inspectie Leefomgeving en Transport in het Informatieblad over obstakelverlichting dient te worden voorzien van obstakelverlichting. Dit geldt dus ook voor windpark Elzenburg-De Geer. De windturbines moeten op basis van de regels uit het Informatieblad van de Inspectie Leefomgeving en Transport worden voorzien van obstakelverlichting. Volgens de regels in het ontwerpbestemmingsplan moet vóór de ingebruikname van het windpark een verlichtingsvoorstel worden uitgewerkt dat is gericht op het zo veel mogelijk beperken van hinder. Dit voorstel dient voorafgaand aan de realisatie van het windpark ter instemming te worden voorgelegd aan de Inspectie Leefomgeving en Transport (eis bestemmingsplan) en de gemeente (maatwerkvoorschrift in ontwerp-omgevingsvergunningen in het kader van de zorgplicht). De geldende planregels en het genoemde maatwerkvoorschrift bieden enerzijds voldoende waarborgen voor veiligheid van de burgerluchtvaart en beperken anderzijds lichthinder zo veel mogelijk voor de omwonenden.

Er zijn mogelijkheden om (nachtelijke) lichthinder te voorkomen door het kiezen voor een vastbrandende (rode) verlichting (in plaats van een knipperende) en het dimmen van de verlichting bij goed zicht (30% bij een zicht van 5 kilometer en 10% bij een zicht van 10 kilometer). Wij wachten het verlichtingsvoorstel af en beoordelen wat er in redelijkheid kan worden geleverd van exploitanten om hinder zo veel mogelijk te voorkomen.

7. *De gemeente verwijst naar het rapport van Bosch Slabbers. Dit rapport gaat uit van een tiphoogte van 190 m in plaats van de nu voorgestelde 210 m. Deze afwijking zal een groter impact hebben dan aangegeven.*

Wij kunnen deze opmerking niet plaatsen. In het onderzoek van Bosch Slabbers wordt op p. 17 gesproken over windmolens tot 210 meter tiphoogte. Ook verder blijkt uit het rapport dat het maximum van de onderzoeksbandbreedte uit het MER wordt opgezocht (windmolens op ashoogte van 100 en 144 meter worden steeds beoordeeld: de A- en B-alternatieven). Op p. 77 staat bijvoorbeeld de volgende alinea:

'HOOGTE EN SOORT TURBINE

Bij de beoordeling van de visualisaties is uitgegaan van twee verschillende turbinehoogtes: ashoogte 144 meter en ashoogte 100 meter. Deze hoogtes zijn indicatief aangezien het soort turbine waarvoor gekozen wordt nog niet duidelijk was ten tijde van het opstellen van de beoordeling.'

8. *De gepresenteerde presentatie is misleidend en niet actueel. De windmolens hebben bijna dezelfde kleur als de lucht, graag ziet indiener ook een presentatie bij andere weersomstandigheden. De kleur wijkt sterk af van de meeste windmolens die geplaatst worden. Bij de presentatie vanaf de Huisdaalsestraat is de zendmast aan de Ravensteinsedijk niet zichtbaar, terwijl deze dominant in het landschap aanwezig is. Niet alle gebouwen staan op de getoonde overview, bijvoorbeeld bedrijfsgebouw Vos aan de Vollenhovermeer.*

Wij hebben ons uiterste best gedaan om een zo'n realistisch mogelijk beeld neer te zetten. Dit hebben wij op meerdere momenten en meerder manieren gedaan. Op verschillende informatieavonden voor omwonenden is bijvoorbeeld met de technologie van 'De Windplanner' geprobeerd een realistisch beeld neer te zetten van de windmolens in het gebied. Daarnaast zijn bij alle relevante onderzoeken en in het Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap ook visualisaties gepresenteerd. Wij hebben geprobeerd de werkelijkheid zo veel mogelijk te benaderen met de bovengenoemde visualisaties en presentaties.

9. *In de ontwerp-omgevingsvergunningaanvraag staat een betonnen inkoopstation. Dit past niet in een landelijk gebied.*

Het inkoopstation is een tijdelijk bouwwerk. Voor tijdelijke bouwwerken geldt geen welstandstoets. Daarnaast betreft het inkoopstation een standaard uitvoering.

10. *Hoe kan de welstandscommissie al een oordeel hebben over de aanvraag als het type windmolen niet bekend is?*

Het definitieve type windturbine moet passen binnen de bandbreedte die het bestemmingsplan toelaat. Ook zijn de exacte locaties waar de windturbines komen, opgenomen in de aanvragen omgevingsvergunning. Dit betekent dat de welstandscommissie zich al een oordeel kan vormen over windturbines met de maximale afmetingen op de exacte locaties. Bovendien is een windturbine, alhoewel er verschillende fabrikanten en types zijn, een redelijk standaardproduct bestaande uit een stalen of (deels) betonnen mast, een rotorbehuizing en drie rotoren uitgevoerd in een lichtgrijze kleur. Er hoeft overigens niet getoetst te worden aan redelijke eisen van welstand, wij verwijzen naar het antwoord onder M.9.

Besluit over zienswijzen binnen thema M

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 en 10 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema M

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema M

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema M

Geen.

N. Prestatie-eisen windmolens

1. *Gaan windmolens wel doen wat de gemeente aangeeft (aantal draaiuren, opbrengst, overlast, e.d.)? Hoe gaat de gemeente dit monitoren?*

De initiatiefnemers gaan er vanuit dat het windpark rendabel is, gelet op de ingediende aanvragen. Dit is niet een gemeentelijke verantwoordelijkheid (vergelijk een en ander met andere bedrijven die een positieve bestemmingen/of vergunning krijgen). De gemeente gaat het aantal draaiuren en de opbrengst dan ook niet monitoren. Voor de gemeente is het van belang dat aan de regels uit het bestemmingsplan en de voorschriften van de omgevingsvergunningen wordt voldaan, opdat de eventuele hinder voor omwonenden zo beperkt mogelijk is. We zullen hier actief op toe zien. Zo nodig, treden we handhavend op als niet aan de regels en voorschriften wordt voldaan.

Besluit over zienswijzen binnen thema N

- Zienswijze nr. 1 is ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema N

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema N

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema N

Geen.

O. Alternatieven

1. *Kunnen er mogelijkheden worden gezocht voor windmolens verder van de bebouwde gebieden?*

De locatiekeuze is weloverwogen gemaakt en onderbouwd in het MER. Uit gemeentebrede onderzoeken van Antea Group en Bosch Slabbers (opgenomen in bijlage 11 bij het MER) blijkt dat er voor windenergie slechts sprake is van enkele kansrijke locaties. En de energieopgave is groot. Het gaat dus niet om alternatieven voor Elzenburg-De Geer. Er zullen meer wind-, zon- en andere projecten moeten volgen om de Osse energiedoelstellingen te kunnen halen. Het is geen kwestie van realisatie van één project op de ene of op de andere locatie, maar van realisatie van meerdere projecten op meerdere locaties. Hierover valt meer te lezen in hoofdstuk 19 van het MER (Relatie tot het gemeentebrede onderzoek 'Energie en Ruimte').

2. Kunnen er mogelijkheden worden gezocht voor windmolens verder van de weidevogelgebieden?

Dit is niet mogelijk, want juist in het relatief lege komgebied, dat aantrekkelijk is voor weidevogels, passen ook goed windmolens, zo volgt uit de gemeentebrede onderzoeken (bijlage 11 bij het MER). Dit komt omdat er relatief weinig mensen wonen en werken. De uitdaging is om een goede oplossing te zoeken voor conflicterende belangen.

3. Zijn er mogelijkheden voor zonne-energie en besparingen bij grote vervuilers, zoals bedrijven?

Voor het behalen van de gestelde energiedoelen zullen wij, naast windenergie ook gebruik moeten maken van zonne-energie en andere mogelijke oplossingen. Alleen dan kunnen we de gestelde duurzaamheidsdoelen behalen. Wij willen 25% van de totale energiebehoefte duurzaam opwekken op eigen grondgebied (naast 50% besparen en 25% elders inkopen). Het bedrijfsleven is grootverbruiker van energie. Er gelden regels voor energiebesparing voor bedrijven. Voor zover dat op de weg van de gemeente ligt, zien wij hierop toe. Bedrijfseconomische overwegingen zetten bedrijven aan om energie te besparen. Zo wordt al grootschalig gebruik gemaakt van zonne-energie.

De gemeente en het bedrijfsleven beraden zich er samen op hoe het bedrijfsleven kan verduurzamen. ESCOSS, de energiecoöperatie van het bedrijfsleven, kijkt welke stappen zij verder, samen met bedrijven, kan zetten naar verduurzaming.

4. Indiener adviseert de gemeente om zich langer te oriënteren op minder hinderlijke windmolens. De ontwikkeling van nieuwe technologieën gaat snel.

De elektriciteitsproductie van een moderne windturbine is vooral afhankelijk van de hoogte. Met name de rotordiameter is belangrijk. Hoog in de lucht waait het vaker en harder. Hoe groter de rotordiameter, hoe meer wind de wieken vangen en hoe meer elektriciteit de windmolen opwekt. Over het algemeen geldt de regel: als de wieken van een windmolen twee keer zo groot zijn, is de opbrengst (in kWh) vier keer zo hoog.

De techniek in windenergie ontwikkelt zich snel. Fabrikanten zoeken continu naar manieren om windturbines efficiënter, veiliger en stiller te maken. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat een nieuwe, grotere windturbine juist minder geluid maakt dan een oudere en kleinere.

Het bestemmingsplan biedt de mogelijkheid om moderne windturbines te realiseren. Hierin zijn tevens regels opgenomen om zoveel mogelijk hinder richting de omgeving van het windpark te voorkomen.

- 5. De windmolens liggen op te korte afstand van de woonkernen. Opties als buitengebied tussen Lith en Rosmalen, Den Bosch zijn ook optioneel en veel meer geschikt.*

Zie antwoord onder O.1

- 6. Het plaatsen van bomen is effectiever en goedkoper om de CO2-reductie te realiseren. Dit past beter in het landschap.*

Bomen leveren een belangrijke en efficiënte bijdrage aan de reductie van CO2. De (mondiale) CO2-uitstoot is echter dusdanig groot dat we de gewenste CO2-reductie met alleen bijplaatsen van bomen niet gaan halen.

Besluit over zienswijzen binnen thema O

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5 en 6 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema O

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema O

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema O

Geen.

P. Leefbaarheid

- 1. De leefbaarheid van Berghem en Haren verslechtert door de windmolens. Er zullen geen nieuwe mensen meer naar Haren trekken, met diverse nadelige gevolgen voor de school, sportclubs, verenigingen, horeca en winkels.*

Wij beseffen dat windturbines invloed hebben op de leefomgeving van omwonenden. Wij hebben er zoveel mogelijk aan gedaan om de hinder te voorkomen. Om de visuele hinder zoveel mogelijk te beperken, hebben wij in het MER verschillende opstellingsvarianten van de windmolens en het effect daarvan op het landschap onderzocht (zie bijlage 5 Landschap bij MER). Bij de keuze voor de concrete opstelling hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport. Daarnaast vragen wij van de ontwikkelaars een bijdrage voor concrete kwaliteitsmaatregelen om het landschap te versterken en het zicht op de windmolens te verzachten, door het aanplanten van bomen en groen op strategische plekken. Wij verwijzen naar het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap' voor de concrete te nemen maatregelen (bijlage 3 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan). Verder hebben we voor geluid en

slagschaduw extra strenge regels gesteld in het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen. Op deze manier zijn wij van mening dat we voldoende aandacht hebben gehad voor een leefbare omgeving. Dit algemene belang hebben we afgewogen tegen het andere algemene belang van het opwekken van duurzame energie.

- 2. Er moet specifiek aandacht voor de leefomgeving zijn in het bestemmingsplan bij stiltegebieden en vrij liggende woningen. Indiener gaat uit van kwalitatief onderzoek in de directe omgeving/nabij gelegen woningen.*

Voor beantwoording van deze zienswijze verwijzen wij naar het antwoord onder P1. Daaraan voegen wij toe dat wij ook aandacht hebben gehad voor de verspreid liggende (vrijstaande) woningen in de directe omgeving van het windpark. Deze liggen het meest nabij en zijn dan ook maatgevend geweest voor de normen voor geluid en slagschaduw. Van een stiltegebied is hier geen sprake. Wel hebben we, ondanks dat het gemeentelijk geluidbeleid (Geluidnota Oss) niet van toepassing is voor windmolens, gekeken of we met het windpark in de geest van dit beleid handelen. Op grond van ons gemeentelijke geluidbeleid (Geluidnota Oss) streven wij per gebiedstype andere geluidsniveaus na. Dus we houden bij nieuwe ontwikkelingen rekening met gebieden met een lager achtergrondniveau. In bijlage 7 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan onderbouwen we dat het windmolenpark in lijn is met het gemeentelijk geluidbeleid (Geluidnota Oss).

Besluit over zienswijzen binnen thema P

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1 en 2 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema P

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema P

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema P

Geen.

Q. Insluiting door meerdere windparken

- 1. Er zijn particuliere plannen voor een extra windpark in Stijbeemden tussen Haren en Deursen. De gemeente moet beleid maken t.a.v. insluiting van woningen met andere windparken. Deze criteria van insluiting moeten bijv. inhouden dat er een minimale afstand van 4 km tussen verschillende windparken is. Dit lijkt een redelijke afstand. Dit om te voorkomen dat woningen volledig omgeven worden door windparken. Dit is het advies van de NLVOW en dit beleid wordt in de gemeente Emmen toegepast.*

De vraag is of het maken van beleid nodig is. Wij zien hiertoe nu geen noodzaak. Voor een mogelijk windpark in de Lithse, Rosmalense en Geffense Polder loopt een verkennend onderzoek. Maar dit park ligt ver van windpark Elzenburg-De Geer vandaan. De enige andere kansrijke windmolenlocatie ligt bij Stijbeemden. Voor de locatie Stijbeemden is nog geen enkel bestuurlijk besluit genomen. Niet duidelijk is dus of en hoe de gemeente hiermee verder gaat. Mochten we hiermee verder gaan, dan zal interferentie tussen windpark Elzenburg-De Geer en windpark Stijbeemden sowieso een belangrijk punt van aandacht en onderzoek zijn. Er is dan niet zo zeer beleid nodig, maar een goede analyse van wat verantwoord is (welke minimale afstand). En daarop moet dan vervolgens besluitvorming over windpark Stijbeemden gebaseerd worden.

Besluit over zienswijzen binnen thema Q

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- Zienswijze nr. 1 is ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen zienswijzen zijn deels gegrond deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema Q

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema Q

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema Q

Geen.

R. Woongenot en waardedaling woning/planschade/compensatie

1. *Het woonplezier vermindert.*

Wij beseffen dat omwonenden vermindering van hun woonplezier kunnen ervaren. We hebben echter een keuze gemaakt waarbij de verschillende belangen zorgvuldig tegen elkaar zijn afgewogen. Eerst is gekeken naar alle mogelijke effecten van een groot aantal verschillende opstellingsvarianten (in eerste instantie 12, daarna nog een verfijningsslag). De resultaten hiervan staan in een uitgebreid milieueffectrapport (MER). Dit MER heeft geleid tot de keuze voor een het voorkeursalternatief (VKA). Het VKA kan als een optimale opstelling worden gezien, waarbij de tegengestelde belangen zoals, milieu- en hinderaspecten, landschapseffecten en energieopbrengst zorgvuldig tegen elkaar zijn afgewogen. Het VKA omvatte 5 windmolens. Hiervan is nog één windmolen afgefallen, waardoor de hinderaspecten beperkter zijn geworden.

2. *Via de achtertuin kijken mensen rechtstreeks op de windmolens. Dit zorgt voor een grote waardedaling van de woning.*

Het is mogelijk dat bepaalde objecten in de omgeving van het windmolenpark in waarde

zullen dalen als gevolg van het planologische besluit. Dit kunnen we niet voorkomen. In artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening is een regeling opgenomen voor het vergoeden van eventuele planschade als gevolg van een ruimtelijk besluit. Indien indiener meent dat zijn woning in waarde zal dalen als gevolg van de vaststelling van dit bestemmingsplan of de omgevingsvergunningen, dan kan hij daarvoor een aanvraag tot tegemoetkoming in schade indienen bij de gemeente. De gemeente zal deze aanvraag volgens de geldende procedureregels in behandeling nemen. Het bestemmingsplan moet hiervoor onherroepelijk zijn.

- 3. De waarde van de woning zal sterk dalen, sterker dan in het plan is meegenomen. Op geen enkele informatieavond is duidelijk gemaakt hoe hoog de schade zal zijn en welke compensatie wordt getroffen.*

Voor de mogelijkheid om een tegemoetkoming in de planschade aan te vragen, verwijzen wij u naar de beantwoording onder R.2.

Indiener geeft verder aan dat op de informatieavonden niet duidelijk is gemaakt hoe hoog de schade zal zijn en welke compensatie daar tegenover staat. De gemeente kan dit niet vooraf duidelijk maken aan indiener. Over de werkelijk opgetreden planschade kan de gemeente pas oordelen op het moment dat het bestemmingsplan onherroepelijk is en wanneer een concreet verzoek om planschade is ingediend. Dan zal de gemeente een onafhankelijke planschadeadviseur vragen om op basis van een deskundig onderzoek in de concrete situatie te bekijken of er sprake is van planschade die voor vergoeding in aanmerking komt en zo ja, hoe hoog de planschade is.

- 4. Voor waardedaling van de woning wordt verwezen naar de link:*

<https://www.volkskrant.nl/economie/hoe-dichter-bij-de-windmolens-hoe-meer-de-huizenprijs-daalt-bd7c2ffc/>

Voor de mogelijkheid om een tegemoetkoming in de planschade aan te vragen, verwijzen wij u naar de beantwoording onder R.2.

- 5. Soms is er wel sprake van 30% waardevermindering van de woning bij windparken. Het is onredelijk om deze waardevermindering ten laste te laten komen van de omwonenden. Garandeert de gemeente dat ieder verlies van waarde van de woning wordt gecompenseerd? Ook na ommekomst van de termijn voor planschade van 5 jaar? Omdat men niet nu, maar mogelijk wel na 10 of 15 jaar wil verhuizen?*

Voor de mogelijkheid om een tegemoetkoming in de planschade aan te vragen, verwijzen wij indiener naar de beantwoording onder R.2.

Indiener wijst op mogelijke waardevermindering van soms wel 30%. Er is inderdaad in Nederland door Bosch & Van Rijn onderzoek¹⁶ gedaan naar het werkelijke effect van windturbineprojecten op de waarde van onroerend goed. In dit onderzoek zijn de jurisprudentie uitspraken geanalyseerd waarin de rechter het aannemelijk acht dat de nabijgelegen windturbine(s) een waarde drukkend effect hebben vanwege geluidhinder, slagschaduw en/of invloed op het uitzicht. In geen van deze zaken is de uitspraak onderbouwd met werkelijke transactiecijfers van woningen of ander onroerend goed. Het percentage van 30% is daarmee ook niet aangetoond.

Indiener heeft vanaf de datum van onherroepelijk worden van het bestemmingsplan 5 jaar de tijd om een verzoek tot tegemoetkoming in planschade in te dienen. Na 5 jaar vervalt dit recht. Indien indiener een aanvraag binnen 5 jaar heeft ingediend en recht heeft op een tegemoetkoming, dan keert de gemeente het bedrag aan hem uit. Op het moment dat indiener na 10 jaar wil verhuizen, dan heeft hij zijn tegemoetkoming voor een eventuele waardedaling reeds ontvangen en kan hij deze tegemoetkoming gebruiken om het eventuele verlies/de waardedaling bij verkoop op te vangen. De gemeente heeft hiervoor geen apart compensatiepotje beschikbaar.

Het is mogelijk dat de waarde van de woning hoger of lager is over 10 of 15 jaar dan op het moment van de aanvraag in de tegemoetkoming in planschade. Het wettelijk systeem voor planschade kent echter alleen de termijn van 5 jaar om een aanvraag in te dienen na onherroepelijk worden van het bestemmingsplan.

6. *Volgens het MER (p. 315-219) manifesteren schaderisico's zich bij woningen die zijn gelegen in een straal van 400-1000 m rondom windmolens. De woning van de indiener van de zienswijze bevindt zich op een afstand van 600-650 meter. Het MER geeft geen eenduidige informatie over de woningwaardedaling.*

Woningwaardedaling is geen specifiek onderzoeksaspect voor het MER. Het is lastig om eenduidige informatie over de woningwaardedaling te geven, omdat planschade moet worden bepaald aan de hand van de concrete situatie. Daarom kan de gemeente pas oordelen op het moment dat het ruimtelijke besluit onherroepelijk is en wanneer daartoe een concreet verzoek is ingediend voor de concrete situatie. Vervolgens zal de gemeente een onafhankelijke planschade adviseur vragen om op basis van een deskundig onderzoek in de concrete situatie te bekijken of er sprake is van planschade die voor vergoeding in aanmerking komt en zo ja, hoeveel planschade er vervolgens is.

7. *Een prachtige woning met ruime tuin en een grote windmolen als uitzicht is onverkoopbaar. Indiener denken hoge bedragen te kunnen claimen omdat de invloed van ultrasoon geluid op de gezondheid wordt onderbouwd door deskundige bureaus (binnen een straal van 2km rondom de windmolens). Het negeren van planschade is dom en gevaarlijk gezien de bedragen waar dit over zal gaan. Het bestemmingsplan is hierdoor economisch ook niet haalbaar.*

---

¹⁶ [https://www.rvo.nl/sites/default/files/2013/09/Bosch en Van Rijn jurisprudentie effect windturbines op WOZ_0.pdf](https://www.rvo.nl/sites/default/files/2013/09/Bosch%20en%20Van%20Rijn%20jurisprudentie%20effect%20windturbines%20op%20WOZ_0.pdf)

Initiatiefnemers nemen de planschade voor hun rekening. Dit is geregeld in de anterieure overeenkomst met Raedthuys en wordt overeengekomen met de andere exploitant. Hiermee is het kostenverhaal verzekerd. Wij nemen deze zienswijze verder voor kennisgeving aan. Op het moment dat indiener een aanvraag indient voor een tegemoetkoming in de planschade kan hij zijn claim nader onderbouwen met onderzoeken van de door hem genoemde bureaus.

8. *De gemeente geeft in haar eerdere reactie aan dat indieners een planschadeprocedure kunnen starten. Waarom regelt de gemeente haar zaken niet vooraf?*

Het windpark wordt geëxploiteerd door twee initiatiefnemers. Dit zijn Raedthuys en naar alle waarschijnlijkheid ESCOSS. Indiener heeft de mogelijkheid om op eigen initiatief vooraf met deze initiatiefnemers een regeling te treffen voor eventuele planschade, als zij dat willen. Op het moment dat indiener afspraken heeft gemaakt met de initiatiefnemers over te ontvangen planschade, dan kan indiener achteraf geen tegemoetkoming in planschade ontvangen (of alleen een lagere vergoeding). Deze planschade is dan anderszins verzekerd, namelijk door de afspraken met de initiatiefnemers. Alleen op deze manier kan planschade vooraf worden geregeld. De gemeente staat hier echter buiten en beschikt alleen over het instrumentarium uit de wet.

De wettelijke planschadeprocedure als bedoeld in artikel 6.1. van de Wet ruimtelijke ordening maakt het niet mogelijk om vooraf een planschadeprocedure te starten of een eventuele planschadetegemoetkoming uit te keren. Om de planschadeprocedure te kunnen starten, moet het planologische besluit onherroepelijk zijn, omdat er dan pas zekerheid is over de komst van het windpark. Daarom kan de gemeente de planschadeprocedure niet vooraf regelen.

9. *Indieners zijn bezorgd over de continuïteit van de bedrijfsvoering. Zij zijn ondernemer en bedrijven een horecagelegenheid met terras. Klanten blijven mogelijk weg ten gevolge van de windmolens. De gemeente moet de schade zo veel mogelijk beperken. Staat de gemeente garant voor schade als klanten wegblijven door de windmolens?*

Voor de mogelijkheid om een verzoek tot tegemoetkoming in de planschade aan te vragen, verwijzen wij u naar de beantwoording onder R.2. Op het moment dat indiener een tegemoetkoming in de planschade aanvraagt, schakelt de gemeente een onafhankelijke planschadeadviseur in. Deze adviseur zal in de concrete situatie kijken of er sprake is van planschade. De gemeente kan daarom niet garant staan voor de schade als klanten wegblijven door het windmolenpark. Alleen op basis van het onafhankelijke deskundige rapport kan de gemeente planschade uitkeren.

De wettelijke planschaderegeling voorziet ook in een tegemoetkoming als er sprake is van inkomensderving.

10. *Indieners zijn bezorgd over de continuïteit van de bedrijfsvoering. Zij zijn ondernemer en bedrijven een melkveebedrijf met geiten. Windmolens hebben mogelijk gevolgen voor de*

geiten (melkopbrengst, verwerpen, reproductieproblemen, etc.). De gemeente moet de schade zo veel mogelijk beperken. Staat de gemeente garant voor schade als er toch problemen optreden met de geiten door de windmolens?

Voor de mogelijkheid om een verzoek tot tegemoetkoming in de planschade aan te vragen, verwijzen wij u naar de beantwoording onder punt R.2. Op het moment dat indiener een tegemoetkoming in de planschade aanvraagt, schakelt de gemeente een onafhankelijke planschadeadviseur in. Deze adviseur zal in de concrete situatie kijken of er sprake is van planschade. De gemeente kan daarom niet garant staan voor de schade als er problemen met de geiten optreden door het windmolenpark. Alleen op basis van het onafhankelijke deskundige rapport kan de gemeente planschade uitkeren.

De wettelijke planschaderegeling voorziet ook in een tegemoetkoming als er sprake is van inkomensderving.

11. De ontwikkelmogelijkheden voor het perceel van indiener dat direct grenst aan het plangebied worden minder. Indiener wil medewerking aan een ontwikkeling binnen het door het windmolenpark ontstane nieuwe kaders en compensatie door het toestaan van ontwikkelmogelijkheden elders. Indiener verzoekt nadrukkelijk niet om planschade.

Indiener heeft een perceel dat direct grenst aan het plangebied van het windmolenpark. Dit perceel heeft een agrarisch bestemming zonder bouwvlak. Indiener heeft deze grond aangekocht, omdat dit volgens hem grond is, waar het bedrijventerrein Elzenburg -De Geer eventueel zou kunnen uitbreiden volgens de Structuurvisie 2020. Het gebruik is nu echter agrarisch en hierop staat geen bebouwing. Na de komst van het windmolenpark kan het agrarische gebruik worden voortgezet. Er is dus geen sprake van beperking in de huidige gebruiksmogelijkheden van indiener.

Indiener verzoekt nadrukkelijk niet om planschade, maar om medewerking aan (een) ontwikkeling(en). Indiener maakt in zijn zienswijze niet concreet duidelijk welke ontwikkeling(en) hij wenst. Wij kunnen hierdoor niet ingaan op zijn verzoek. Een in te dienen verzoek om ontwikkeling staat ook los van deze ruimtelijke procedure. Indiener kan desgewenst zijn ontwikkelverzoek indienen bij de gemeente. Hij kan hiervoor een principeverzoek indienen via Baliebml@oss.nl en daarbij duidelijk aangeven welke ontwikkeling hij wenst. Wij zullen het verzoek vervolgens in behandeling nemen. Maar wij zien geen reden tot compensatie.

12. Gaat de gemeente inwoners faciliteren wanneer zij hun aanspraken voor planschade geldend proberen te maken?

Voor planschade geldt een aparte procedure. De gemeente heeft hiervoor een planschadeverordening opgesteld. Deze is te vinden via de volgende link: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmlloutput/historie/Oss/53242/53242_1.html. Hierin staat de planschadeprocedure omschreven.

Voor een aanvraag tot tegemoetkoming in planschade kan indiener een aanvraagformulier invullen op de gemeentelijke website. Deze aanvraag kan indiener zelf invullen. Hiervoor is geen specifieke deskundigheid/kennis vereist. De gemeente schakelt vervolgens voor het bepalen of er sprake is van planschade en voor de hoogte van de planschade altijd een onafhankelijke planschadedeskundige in. De kosten van de onafhankelijke planschade adviseur betaalt de gemeente. Indien indiener andere onderzoeken wil laten uitvoeren, dan moet hij deze kosten zelf dragen.

13. Een omgevingsfonds is mooi, maar hier hebben we als gedupeerden niets aan. Heel Oss vindt hier misschien wat van, maar heeft niet de overlast. Indiener ziet graag een voorstel ter compensatie.

Indiener geeft niet aan wat hij onder compensatie verstaat. Tijdens de planvormingsfase is er een klankbordgroep in het leven geroepen. Deze is nauw betrokken geweest bij de planvorming. Na de besluitvorming van de gemeenteraad over het bestemmingsplan zal de klankbordgroep ophouden te bestaan en zal er een omgevingsraad worden opgericht. Deze omgevingsraad bestaat uit de exploitanten en de omgeving. In de omgevingsraad worden ook afspraken gemaakt over de inrichting van het omgevingsfonds en het beheer daarvan. Per opgewekte Mwh wordt € 0,50 in dit fonds gestort door exploitanten. De omgeving zal bepalen waar het geld aan wordt uitgegeven. Of en in hoeverre dit tegemoet komt aan de compensatie die indiener voor ogen heeft, kunnen wij niet beoordelen. Indiener kan zich opgeven als lid van de omgevingsraad en kan op deze manier invloed uitoefenen op waar het geld uit het omgevingsfonds naar toe gaat.

Indien indiener een tegemoetkoming in planschade wil, dan kan hij een aanvraag hiervoor indienen binnen 5 jaar nadat het bestemmingsplan onherroepelijk is geworden.

14. Compensatie van schade beperkt zich alleen tot compensatie voor waardevermindering van onroerend goed. Hoe gaat u schade van aantasting van leefomstandigheden compenseren?

Het bestemmingsplan, het MER en de bijbehorende onderzoeken tonen aan dat er ook na realisatie van het windpark sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor omwonenden. Maar het staat indiener vrij om een planschadeverzoek bij ons in te dienen.

Besluit over zienswijzen binnen thema R

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 en 14 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema R

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema R

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema R

Geen.

S. Uitbreiding bedrijfsactiviteiten en/of ontwikkelmogelijkheden beperkt door windmolens?

- 1. De windmolens mogen niet voor beperkingen in de bedrijfsgroei zorgen. Als de windmolens voor beperkingen zorgen, dan moeten deze worden weggenomen. Indieners willen hun goedlopende horecagelegenheid behouden en laten groeien. Er zijn ideeën om op termijn een camping, hotelkamer, groepsaccomodaties en/of dagrecreatie toe te voegen. Bestemmingsplan Buitengebied Oss 2019 is nog niet goedgekeurd, daarom is niet duidelijk of er sprake is van beperkingen.*

Indieners van deze zienswijze hebben een horecagelegenheid in Berghem. Op dit moment heeft het perceel van indieners een horecabestemming. Deze bestemming maakt horecavoorzieningen mogelijk in de categorieën horeca 1, 2, 3 en 4 en een bedrijfswoning. Hetgeen rechtstreeks is mogelijk gemaakt in het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss 2010' behoort op dit moment tot de mogelijkheden van de indieners. Met deze mogelijkheden is rekening gehouden in het bestemmingsplan voor het windpark. Deze mogelijkheden worden door de komst van de windturbines niet belemmerd.

Een nieuw bestemmingsplan buitengebied is in voorbereiding. Het ontwerpbestemmingsplan heeft ter inzage gelegen. Indiener heeft tegen het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss 2019' geen zienswijze ingediend. In 2015 is door indiener een principeverzoek ingediend om zijn horeca aangelegenheid uit te breiden met een minicamping. Dit verzoek is destijds in principe voorstelbaar geacht. Dit betrof een eerste planologische toets. Een verdere toets aan wet- en regelgeving is niet gedaan. Indien indiener met dit plan voor een minicamping verder wilde, moest hij een ruimtelijke onderbouwing aanleveren voor een bepaalde datum. Als de ruimtelijke onderbouwing later werd ingediend, zou er opnieuw een toets moeten plaatsvinden. De ruimtelijke onderbouwing is destijds niet aangeleverd. Als indiener een nieuw verzoek indient om een minicamping te starten bij de horeca aangelegenheid, moeten wij daarvoor een nieuwe beoordeling maken.

Bij het beoordelen van uitbreidingen van de horeca aangelegenheid spelen diverse factoren een rol om te bepalen of de windturbines een beperkende rol hierin hebben. De beperkende factor van de windturbines kunnen wij alleen toetsen als er sprake is van een concreet verzoek/situatie. Omdat destijds de ruimtelijke onderbouwing niet is aangeleverd en in deze zienswijze geen concreet verzoek staat, kunnen wij indiener niet van een concreet antwoord voorzien. Nu er geen uitbreidingsplannen van indieners bij de gemeente bekend zijn, is het voor de gemeente niet mogelijk om hiermee rekening te houden bij de vaststelling van het bestemmingsplan voor het windpark. Eventuele toekomstige uitbreidingsplannen van indieners zullen rekening moeten houden met de nieuwe planologische situatie waarin de windturbines bestemd zijn.

2. *De windmolens mogen niet voor beperkingen in de bedrijfsgroei zorgen. Als de windmolens voor beperkingen zorgen, dan moeten deze worden weggenomen. Indieners willen hun goedlopende melkvee- en bouwbedrijf behouden en laten groeien. Dit klemt te meer daar er in de familie een bedrijfsopvolger (zoon) is. Er zijn ideeën om het bedrijf uit te breiden voor wat betreft het melkveebedrijf, voor een tweede tak in bijvoorbeeld rund- en/of vleesvee, een kaasmakerij met een landwinkel, het opzetten van een kinderopvang, dagopvang zorg of boerderijcamping. Bestemmingsplan Buitengebied Oss 2019 is nog niet goedgekeurd, daarom is niet duidelijk of er sprake is van beperkingen.*

Indieners van deze zienswijze hebben een melkveebedrijf in Berghem. Op dit moment heeft het perceel van indieners een agrarische bestemming met een bouwvlak. Deze bestemming maakt het mogelijk om een agrarisch bedrijf uit te oefenen en een bedrijfswoning te hebben. Indiener spreekt tevens over een bouwbedrijf. Dit is niet correct. Er is alleen een binnenplanse afwijking verleend voor het hebben van een 'stalling van caravans en opslag van materialen in bestaande loods'.

Hetgeen rechtstreeks is mogelijk gemaakt in het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss 2010' behoort op dit moment tot de mogelijkheden van de indieners. Het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss 2019' is in voorbereiding. Het ontwerpbestemmingsplan heeft ter inzage gelegen. Indiener heeft tegen het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss 2019' een zienswijze ingediend. Deze zienswijze ziet niet op uitbreiding van zijn bedrijf.

Er spelen diverse factoren een rol om te bepalen of de windturbines een beperkende rol spelen in de uitbreidingsplannen van indiener. De beperkende factor van de windturbines kunnen wij alleen toetsen als er sprake is van een concreet verzoek/situatie. In deze zienswijze en in de zienswijze voor het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss 2019' staat geen concreet verzoek tot uitbreiding. Daarom kunnen wij indiener niet van een concreet antwoord voorzien. Nu er geen concrete uitbreidingsplannen van indieners bij de gemeente bekend zijn, is het voor de gemeente niet mogelijk om hiermee rekening te houden bij de vaststelling van het bestemmingsplan voor het windpark. Eventuele toekomstige uitbreidingsplannen van indieners zullen rekening moeten houden met de nieuwe planologische situatie waarin de windturbines bestemd zijn.

Bovendien zijn de mogelijkheden om het melkveebedrijf uit te breiden niet alleen afhankelijk van nieuwe bestemmingsplannen van de gemeente, maar ook van de provinciale regels. De Verordening Ruimte bevat ook regels die invloed kunnen hebben op de uitbreiding van het melkveebedrijf.

3. *Indiener is eigenaar van een perceel dat direct aan het plangebied grenst. De ontwikkelmogelijkheden op dit perceel, dat op basis van de Structuurvisie Oss 2020 als warme grond wordt gezien, zijn drastisch gekelderde. Want de geluidsbelasting is zwaar toegenomen. Dit blijkt uit de kritieke waarde (43 dB Lden op de woninggevels Broekstraat 11/13/13A), nabij de grondpositie van indiener, die bovendien dichterbij is gelegen t.o.v. de dichtstbijzijnde windmolen nr. 2. Kan dan wel worden voldaan aan de aanbevolen WGO*

waarde van maximaal 45 dB Lden voor gevoelige functies of de waarde van 47 dB Lden uit het Activiteitenbesluit? Windmolen 2 is te dicht op het perceel van indiener geprojecteerd.

Indiener is eigenaar van een perceel gelegen aan de Geerstraat nabij de kruising met de Broekstraat. Dit perceel heeft de enkelbestemming agrarisch. Dit perceel bevat *geen* bouwvlak. Daarom zijn de mogelijkheden op dit perceel beperkt. Op het perceel is ook geen bebouwing aanwezig. Indiener geeft aan in zijn zienswijze dat de ontwikkelmogelijkheden op zijn perceel drastisch zijn gekelderd, omdat op zijn perceel waarschijnlijk niet kan worden voldoen aan de aanbevolen WGO-geluidwaarde of de geluidwaarden uit het Activiteitenbesluit.

Dit perceel biedt op dit moment echter geen mogelijkheden om bebouwing op te richten die moet voldoen aan de geluidsnormen voor windturbines in verband met gevoelige objecten, zoals bijvoorbeeld een woning. De windturbines zijn daarom geen belemmering voor het perceel van indiener. Voor andere, niet geluidsgevoelige bebouwing (die ook niet kan worden opgericht op grond van het geldende bestemmingsplan), geldt dat deze bebouwing niet aan de geluidsnormen hoeft te voldoen. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld een bedrijfshal. De windturbines zijn voor niet geluidsgevoelige bebouwing dus geen beperkende factor, zolang de bebouwing buiten de veiligheidszone van de windturbine wordt geplaatst.

Verder verwijzen wij naar de beantwoording onder S.6.

- 4. De komende 25 jaar is er geen mogelijkheid meer tot grootschalige bedrijfsontwikkeling in het gebied. Een deel van het eerder bedachte uitbreidingsgebied voor Elzenburg-De Geer vervalst. Dit heeft invloed op de aantrekkelijkheid van het perceel van indiener.*

Indien indiener van mening is dat zijn perceel in waarde is gedaald door het ruimtelijke besluit voor de windmolens, dan verwijzen wij hem naar de beantwoording onder 'R. Woongenot en waardedaling woning/planschade/compensatie'.

- 5. De vraag naar bedrijfskavels dicht bij windmolens is niet vergelijkbaar met de vraag naar bedrijfskavels verder weg van windmolens. De waarde van grond in de omgeving van windmolens daalt. Bedrijfspercelen van indieners zijn minder interessant voor eventuele kopers door hinder van windmolens.*

Indien indiener van mening is dat zijn perceel in waarde is gedaald door het ruimtelijke besluit voor de windmolens, dan verwijzen wij hem naar de beantwoording onder 'R. Woongenot en waardedaling woning/planschade/compensatie'.

- 6. In 2008 zijn 2 percelen aangekocht direct ten zuiden van het windpark. Er werd gesproken over uitbreiding richting het noorden en oosten. Dit gebied wordt in de Structuurvisie 2020 aangeduid als mogelijk nieuw werkgebied. Het gebied aan de noordzijde is nu niet meer geschikt hiervoor. De windmolens kunnen ook beperkingen aan de oostzijde veroorzaken*

voor industrie en landbouw. Dit geldt ook voor diverse percelen links en rechts van de Huisdaalsestraat.

Concrete besluitvorming over een mogelijke uitbreiding van het bedrijventerrein, bijvoorbeeld richting het oosten, is op dit moment niet aan de orde. Of dit aan de orde komt is weten we nu niet.

Bij raadsbesluit van 14 juli 2016 is besloten vervolgstappen te zetten om tot het windmolenpark te komen. Toen is ook een afweging gemaakt in relatie tot eventuele ontwikkelmogelijkheden voor De Hoed (uitbreiding bedrijventerrein). Deze ontwikkelmogelijkheden waren er toen niet. Wij verwijzen voor de onderbouwing hiervoor naar 'Deelnotitie 4.3 Economische afweging in relatie tot ontwikkeling van het gebied "De Hoed" die bij het raadsvoorstel zat (bijlage 4 bij deze Nota). Omdat er geen uitbreidingsmogelijkheden waren voor het bedrijventerrein op de korte en middellange termijn, was er geen reden om niet verder te gaan met het windpark. Het economische tij is inmiddels veranderd. We zijn nu als gemeente weer op zoek naar nieuwe bedrijvenlocaties, maar tegelijkertijd is ook de behoefte aan duurzame energie nog steeds onverminderd groot, zo niet groter geworden. Ook hebben we inmiddels harde afspraken met exploitanten gemaakt over het windpark.

We hebben er voor gekozen om de windmolens een voorlopige bestemming te geven voor maximaal 25 jaar, zodat wij in de toekomst een nieuwe afweging kunnen maken ten aanzien van de ontwikkelmogelijkheden van dit gebied.

Wij zien geen belemmeringen voor industrie en landbouw in de rest van de omgeving ten gevolge van de windmolens. Bestaande rechten blijven ongewijzigd. Omliggende bedrijven kunnen hun bedrijfsvoering na de bouw van de windmolens gewoon voortzetten.

Besluit over zienswijzen binnen thema S

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5 en 6 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema S

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema S

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema S

Geen.

T. Tijdelijkheid windmolens

1. *Windmolens voor 25 jaar kunnen niet als tijdelijk worden beschouwd.*

Wij begrijpen dat indiener het plaatsen van windmolens voor 25 jaar niet als tijdelijk ervaart. Omdat de windmolens er voor een lange tijd zullen staan, is er voor deze besluitvorming zorgvuldig onderzoek verricht. Na 25 jaar kan er opnieuw een afweging worden gemaakt en is er ruimte voor nieuwe ontwikkelingen.

De provincie eist ook dat we met een tijdelijke omgevingsvergunning werken en de tijdelijkheid goed borgen. Volgens de provinciale regels kan er voor maximaal 25 jaar een tijdelijke omgevingsvergunning worden afgegeven. Aan deze eis voldoen wij. De windmolens moeten volgens de omgevingsvergunningen na 25 jaar worden verwijderd, inclusief de bijbehorende voorzieningen. Ook het bestemmingsplan gaat uit van een instandhoudingstermijn van maximaal 25 jaar. In artikel 8.1.4. van de planregels van het bestemmingsplan is geregeld dat de windturbines als tijdelijk bouwwerk moeten worden vergund en moeten worden gesloopt na afloop van de termijn van 25 jaar na inwerkingtreding van het bestemmingsplan. Na 25 jaar geldt de bestemming 'Bedrijf-Windturbinepark voorlopig' niet meer. Er gelden dan weer andere bestemmingen. Wij verwijzen naar artikel 8.2 en 8.3 van de planregels in het bestemmingsplan.

2. *In de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan is niet onderbouwd dat wordt voldaan aan artikel 7.19 lid 4 onder c van de Verordening Ruimte. Hieruit volgt dat financiële zekerheid moet bestaan voor herstel van de huidige bestaande toestand na verloop van de voorlopige bestemming van 25 jaar en voor verwijdering van de windmolens.*

Wij verwijzen allereerst naar ons antwoord onder T.1.

Verder is voor het 'Raedthuys deelpark' een anterieure overeenkomst afgesloten. Daarin is bovengenoemde sloopverplichting ook opgenomen. In de overeenkomst is ook afgesproken dat bij niet-nakoming de gemeente een boete kan eisen. Voor het 'Gemeentelijk deelpark' zullen wij in de opstalovereenkomst met ESCOSS een gelijksoortige regeling treffen. Daarmee is de financiële zekerheid voor herstel van de huidige bestaande toestand na verloop van de termijn voldoende gewaarborgd.

Besluit over zienswijzen binnen thema T

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1 en 2 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema T

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema T

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema T

Geen.

U. Veiligheid

1. *Bladwerpafstandcontouren: De posities van de afgebeelde windturbines in het MER (P. 171, figuur 8.6) komen niet overeen met die op de kaart, die is gepubliceerd via de website. Gezien de mogelijke bladwerpafstanden, soms tot wel 500 m, wordt verzocht om een nadere analyse, uitgaande van de juiste posities.*

De afbeelding waar indiener op duidt geeft de posities weer van categorie EV3 uit het onderzoek externe veiligheid in het MER. Voor het onderzoek externe veiligheid zijn de 12 onderzoeksalternatieven ondergebracht in 4 EV-onderzoekcategorieën EV1 t/m EV4. EV-categorie 'EV3' is een categorie met de onderzoeksalternatieven zonder (lage) molens op het bedrijventerrein. En is daarom door indiener mogelijk verward met het gekozen alternatief. In het MER worden verschillende alternatieven (in verschillende hoofdstukken) op verschillende milieueffecten beoordeeld en vergeleken. Op basis van het totale MER is de keuze gemaakt voor de opstelling van het windpark zoals in het bestemmingsplan juridisch-planologisch wordt vastgelegd. Dit is niet alternatief EV3, vandaar dat deze posities niet met elkaar overeen komen.

Het Handboek Risicozonering Windturbines (2014) adviseert een identificatieafstand waarbinnen het veiligheidsrisico voor objecten en infrastructuren onderzocht dient te worden. Deze afstand is gebaseerd op de maximale generieke werpafstand die plaatsvindt als windturbines tweemaal het nominale toerental draaien (ook wel 'overtieren'). Dit is een afstand van (maximaal) 466 meter en wordt beschouwd als de maximale onderzoeksafstand, ook wel identificatieafstand. Objecten buiten deze afstand ondervinden geen risico en worden verder volledig buiten beschouwing gelaten. Er is geen sprake van bladwerpafstanden van wel 500 meter.

In paragraaf 5.4 van de toelichting bij het bestemmingsplan wordt het plan zoals dat juridisch-planologisch wordt vastgelegd (en waar omgevingsvergunning voor is aangevraagd) op de juiste posities nader onderbouwd voor het aspect externe veiligheid. Er zijn vanuit externe veiligheid geen belemmeringen voor de ontwikkeling van het windpark.

2. *Afwerping van ijs op de openbare weg N329: Turbines 1 en 7 staan op 100-150 m afstand van de Megensebaan (N329). Ijs kan worden afgeworpen tot wel 500 meter. Een eenvoudig ijsdetectiesysteem is niet voldoende. De gemeente dient aanvullende eisen te stellen aan exploitanten. Hierbij kan worden gedacht aan het Ice Prevention System dat Eneco toepast op hun turbines.*

Zie ook onder U.3. Er is een maatwerkvoorschrift ten aanzien van ijsdetectie opgenomen in de ontwerpbeschikking omgevingsvergunning. Uit het "Veiligheidsprotocol IJsafzetting Windturbines (Nederlandse Wind Energie Associatie, 23 augustus 2017) blijkt dat een ijsdetectiesysteem

ijsafzetting niet kan voorkomen. Het ijsdetectiesysteem wordt ingezet om het externe veiligheidsrisico van de gevolgen daarvan te beperken. Dat geschiedt door het stilzetten van de windturbine indien zich ijsvorming op de bladen voordoet, waardoor er sprake is van gecontroleerde ijsafwerp, waardoor er geen risico is voor openbare wegen.

3. *Een verplichting tot stilstand in verband met ijsafzetting is niet opgenomen in het bestemmingsplan en/of de omgevingsvergunningen.*

In het Activiteitenbesluit milieubeheer is onder andere geregeld dat een windturbine niet in werking mag worden gesteld indien een zodanige ijslaag is afgezet op de rotorbladen dat dit een risico vormt voor de veiligheid van de directe omgeving. Dit werkt rechtstreeks. In de aanvraag omgevingsvergunning is opgenomen dat de windturbines worden voorzien van een ijsdetectiesysteem waardoor een windturbine onmiddellijk automatisch uit bedrijf gaat zodra deze een signaal van mogelijke ijsvorming aan de rotorbladen ontvangt.

Op grond van artikel 8.42 Wet milieubeheer juncto artikel 2.1, lid 4 van het Activiteitenbesluit milieubeheer heeft de gemeente ten aanzien van ijsafwerping maatwerkvoorschriften opgenomen in de ontwerp-omgevingsvergunningen. Het maatwerkvoorschrift luidt:

“3. (MAATWERK)VOORSCHRIFT IJSDETECTIE

3.1 Afschakelvoorziening

3.1.1

De windturbines moeten zijn uitgerust met een ijsdetectiesysteem, waardoor een voorziening in werking treedt die ongewenste ijsafwerping voorkomt.”

4. *Certificering van windmolens is onvoldoende geborgd. Een windturbine moet voldoen aan de veiligheidseisen opgenomen in NEN-EN-IEC 61400-1, NEN-EN-IEC 61400-2 en NEN-EN-IEC 61400-3. Dit moet alsnog in de omgevingsvergunningen worden opgenomen.*

Artikel 3.14, lid 1, Activiteitenregeling milieubeheer schrijft voor dat een windturbine moet voldoen aan de veiligheidseisen zoals opgenomen in NEN-EN-IEC 61400-2¹⁷ en NVN 11400-0¹⁸. Op basis van de rechtstreekse werking van de Activiteitenregeling is de benodigde certificering dus geborgd. Hiermee is gegarandeerd dat de toegepaste materialen wat betreft bijvoorbeeld vermoeiing, vochtinwerking, corrosie en verbindingstechnieken voldoen aan de eisen om een levensduur van ten minste 20 jaar te waarborgen. Indien aan deze eisen wordt voldaan, zijn geen aanvullende constructieve eisen nodig en wordt er in rechte vanuit gegaan dat de constructie voldoende veilig

---

¹⁷ Windturbines – Deel 2: Ontwerp eisen van kleine windturbines. Windturbines met een rotoroppervlak van meer dan 40 m² moeten voldoen aan de NEN-EN-IEC 61400-1 editie 3, zie in dit verband Handboek Risicozonering Windturbines, p. 9.

¹⁸ Windturbines – Deel 0: Voorschriften voor typecertificatie – Technische eisen

is¹⁹. Een windturbine wordt geacht te voldoen aan deze eisen indien de windturbine gecertificeerd is²⁰.

5. *De reactie van de Brandweer Brabant Noord, dat risico's in voldoende mate worden beheerst, ontbreekt bij de overgelegde stukken, graag deze alsnog overleggen.*

De reactie van de Brandweer Brabant Noord is bijna integraal overgenomen in de Nota van Inspraak en vooroverleg (zie de samenvatting van overlegreactie 3). Wij voegen deze reactie vanwege het gedane verzoek nu ook toe aan deze Nota (bijlage 5 bij deze Nota)

Besluit over zienswijzen binnen thema U

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3 en 4 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Zienswijze nr. 5 is deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema U

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema U

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema U

Geen.

V. Radarverstoring

1. *Uit de stukken blijkt niet dat de Minister van Defensie een positief advies heeft afgegeven voor de windturbines. Het verlenen van de omgevingsvergunningen zonder dit advies is in strijd met het bestemmingsplan en de eisen van een zorgvuldige besluitvorming en belangenafweging. Indiener behoudt zich het recht voor alsnog een zienswijze in te dienen als het advies van Defensie alsnog ter inzage ligt.*

Op het moment dat het ontwerpbestemmingsplan en de ontwerp-omgevingsvergunningen ter inzage lagen, hadden wij een aankondiging van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in ons bezit waarin stond dat de verklaring van geen bezwaar afgegeven zou worden en onder welke voorwaarden. Deze aankondiging was toegevoegd aan bijlage 17 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan 'Radarverstoringsonderzoek en toetsing Defensie'. Inmiddels hebben wij de verklaring van geen bezwaar ontvangen. Deze verklaring heeft dezelfde

---

¹⁹ Aldus AbRvS 21 juni 2006, 200507634/1 AbRvS 14 november 2007, 200609418/1; AbRvS 25 januari 2006, 200501778/1. Zie recenter AbRvS 22 september 2010, 201001621/1 en AbRvS 8 februari 2012, 201100875/1.

²⁰ Blijkens art. 3.14, lid 2, Activiteitenbesluit dient de certificerende instantie geaccrediteerd te zijn voor het afgeven van certificaten, overeenkomstig de normen bedoeld in het eerste lid bij de Raad voor Accreditatie of bij een accrediterende instantie die erkend is door een andere staat, aangesloten bij de Multilateral Agreement on European Accreditation of Certification

inhoud als de toegevoegde aankondiging. Wij zullen aankondiging in bijlage 17 vervangen door de verklaring van geen bezwaar.

Besluit over zienswijzen binnen thema V

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- Geen van deze zienswijzen zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Zienswijze nr. 1 is deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema V

- Wij voegen de verklaring van geen bezwaar afgegeven door de Minister van Defensie toe aan bijlage 17 van de toelichting van het bestemmingsplan.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema V

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema V

Geen.

W. Overlast tijdens bouw en afbraak

1. *Kan de gemeente garanderen dat er geen overlast is tijdens de bouw en afbraak van de windmolens? En kunnen indieners schade als gevolg van overlast verhalen op de gemeente en/of de windmolenexploitant? Voor twee van de indieners is dit van belang vanwege de bedrijfsvoering.*

Naar verwachting zal er geen onaanvaardbare hinder ontstaan tijdens de bouw en ontmanteling van het windpark. Het zal zich waarschijnlijk beperken tot mogelijke geluidshinder tijdens het heien van de funderingspalen, en tijdelijke afsluitingen van wegen en geluidshinder door passerend (zwaar) transport. Over de werkzaamheden zal te zijner tijd met de omgeving gecommuniceerd worden. Indien mogelijk zullen wensen vanuit de omgeving worden meegenomen tijdens de uitvoering. Het zal hierbij in elk geval gaan om tijdelijke hinder, omdat de bouw en ontmanteling tijdelijke projecten zijn binnen een relatief korte tijdspanne. Het is gebruikelijk om voor aanvang van de bouwwerkzaamheden een zogenoemde 0-meting te laten verrichten. Zodoende kan fysieke schade aan bijvoorbeeld wegen of bermen op last van de gemeente door de exploitanten worden hersteld. Ook is het, gelet op de beoogde afstand tussen het beoogde windpark en woningen, aannemelijk dat er door bouw- en ontmantelingswerkzaamheden geen schade aan woningen zal ontstaan.

Besluit over zienswijzen binnen thema W

- Zienswijze nr. 1 is ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema W

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema W

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema W

Geen.

X. Financiën en economische uitvoerbaarheid

- 1. De plannen zijn toegeschreven naar de wensen en financiële belangen van initiatiefnemers. De ruimtelijke, maatschappelijke en landschappelijke belangen zijn ondergeschikt gemaakt aan de financiële belangen.*

Dit is onjuist. De gemeente heeft de regie genomen vanuit het algemeen belang en alle belangen zorgvuldig afgewogen. Er is een milieueffectrapport gemaakt door een onafhankelijk adviesbureau. Verschillende andere onderzoeksbureaus en de GGD hebben ook een bijdrage geleverd aan het MER in de vorm van onafhankelijk onderzoek. Alle (concept-) onderzoeksresultaten zijn ook steeds besproken in de klankbordgroep. Zo nodig werden concept-onderzoeken na bespreking in de klankbordgroep aangevuld. Wij herkennen ons niet in het gegeven beeld.

- 2. Realisatie van het windpark is niet financieel uitvoerbaar. De economische uitvoerbaarheid van het plan is niet aangetoond. Zonder nadere motivering wordt gesteld dat de investeringen worden terugverdiend door verkoop van opgewekte elektriciteit en mogelijke subsidiëring via SDE+. Indiener onderbouwt verder waarom hij realisatie niet kostendekkend acht en vraagt om nadere gegevens over de kostendekkendheid en doet in dit kader een Wob-verzoek.*

Het risico voor de financiële haalbaarheid ligt bij de toekomstige exploitanten van het windpark. Zij zouden er zonder uitzicht op een goede financierbaarheid niet in gaan investeren. Initiatiefnemers verwachten op dit moment een haalbare businesscase. Wij hebben de businesscase van ESCOSS, beoogd exploitant voor twee van de vier windturbines, laten toetsen door een extern deskundige (Pricewaterhouse Coopers) en de bevindingen meegewogen in onze afwegingen en besluitvorming. De informatie zal ook worden getoetst door externe financiers die nodig zijn om het windpark te kunnen realiseren. Als zij de financiële haalbaarheid onvoldoende vinden, zullen zij het niet financieren en komt er geen windpark.

Het Wob-verzoek is apart in behandeling genomen.

- 3. Het bedrag dat boeren ontvangen voor het hebben van een windmolen op hun landbouwgrond staat niet in verhouding tot het bedrag dat gedupeerden als schadevergoeding krijgen.*

Betrokken grondeigenaren krijgen een (marktconforme) vergoeding voor het beschikbaar stellen van hun gronden voor de realisatie van het windpark. Daarmee worden zij betaald voor het inleveren van grond gedurende de exploitatietermijn ten behoeve van de funderingen, wegen en

kraanopstelplaatsen van de windturbines. Er is geen vergelijk te maken met planschade die wordt vergoed, ingeval van schade door de planologische wijziging.

Inwoners kunnen daarnaast ook meeprofiteren van het windpark. Er komt een omgevingsfonds, er worden forse bijdragen gestort in een duurzaamheidsfonds en inwoners en bedrijven kunnen mee-investeren in het windpark via de windturbines die worden geëxploiteerd door ESCOSS.

4. *Dat bedrijven willen meewerken aan potjes voor de omgeving is niet meer dan logisch gezien de subsidies die zij ontvangen. Dit is makkelijk weggeven volgens indieners.*

De Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE+) is een rijksregeling en daarmee voor ons een gegeven. De exploitanten dragen vanuit de exploitatie van het windpark bij aan het omgevingsfonds en het duurzaamheidsfonds. Zij hebben zichzelf hiertoe (contractueel) verplicht. Het is géén wettelijke verplichting om bij te dragen aan een omgevingsfonds en een duurzaamheidsfonds.

5. *Indieners zijn van mening dat de gemeente moet opdraaien voor de kosten die een ander veroorzaakt, zoals kosten voor planschade of eventuele ziektes. De vervuiler betaalt, zeker als het gaat om gezondheidseffecten. Dit behoort tot de zorgplicht van de gemeente.*

In artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening is een regeling opgenomen voor het vergoeden van eventuele planschade als gevolg van een ruimtelijk besluit. Indien indiener meent dat zijn woning in waarde zal dalen als gevolg van de vaststelling van het bestemmingsplan, kan hij daarvoor een aanvraag tot tegemoetkoming in schade indienen bij de gemeente. De gemeente zal deze aanvraag volgens de geldende procedureregels in behandeling nemen. De regels uit het bestemmingsplan en de voorschriften in de omgevingsvergunningen dienen de omgeving te beschermen tegen negatieve gezondheidseffecten. Hierop zal door de gemeente worden gehandhaafd.

6. *Wat zijn de gevolgen voor de exploitatie bij een energieoverschot bij krachtige wind en wat gebeurt er als een ernstig tekort is bij geen wind?*

De duurzaam opgewekte energie wordt aan het openbaar elektriciteitsnet geleverd. Ook als het hard waait en er veel stroom wordt geleverd, is dit het geval. Bij te weinig wind draaien de windturbines niet en wordt er geen energie opgewekt. Moderne windturbines draaien echter al bij lage windsnelheden. Uiteindelijk ontstaat er een langdurig gemiddelde qua stroomopbrengst. Op momenten van een groot aanbod van energie en tegelijkertijd weinig vraag naar energie kan de prijs van de opgewekte energie dalen. Dit eventuele opbrengstverlies voor de exploitant van windturbines wordt voor een belangrijk deel ondervangen door de SDE+-subsidie. Daarnaast is het met name de taak van de netbeheerder om te zorgen dat er genoeg energie beschikbaar is op het elektriciteitsnet, ook als er geen wind is. Daarom wordt er gewerkt aan een brede duurzame energievoorziening in Nederland, met bijvoorbeeld ook veel zonne-energie. Op momenten dat het weinig waait, kan bijvoorbeeld zonne-energie zorgen voor voldoende energie.

7. *Wil de gemeente met een financiële onderbouwing aantonen dat de door de gemeente gedane investering wordt terugbetaald?*

In de gesloten anterieure overeenkomst met Raedthuys zijn afspraken gemaakt over het vergoeden van plankosten. Met ESCOSS worden nog afspraken gemaakt in een opstalovereenkomst, waarin de plankosten worden verdisconteerd. Daarnaast worden er bij beide partijen leges voor de diverse vergunningen in rekening gebracht c.q. doorberekend bij het sluiten van de opstalovereenkomst.

8. *De optimistisch gepresenteerde rekenresultaten in het ontwikkelplan van ESCOSS voor twee windmolens was voor indiener aanleiding om zelf te gaan rekenen. Indiener brengt een groot aantal gegevens in en betwist de inhoud van het ontwikkelplan. Volgens indiener zijn de volgende stappen noodzakelijk:*

1. *Stemming gemeenteraad voor deelname aan RES*
2. *ESCOSS businessmodel gevalideerd, juridisch en financieel.*
3. *Omgevingsfonds en duurzaamheidsfonds gevalideerd, juridisch en financieel*
4. *Extern gevalideerde cijfers over opbrengsten met vermogenskarakteristiek en windmetingen, voordat de SDE+-subsidie wordt aangevraagd.*

De zeer uitgebreide zienswijze van indiener richt zich enkel op de financiële uitvoerbaarheid van het plan door ESCOSS, beoogd exploitant. Een groot aantal gegevens wordt betwist. Het risico voor de financiële haalbaarheid ligt echter bij de toekomstige exploitanten van het windpark. Wij verwijzen naar de beantwoording van de zienswijze onder X.2. Het plan van ESCOSS is op ons verzoek getoetst door een externe deskundige (PricewaterhouseCoopers). De bevindingen hiervan zijn meegewogen in onze afwegingen en de besluitvorming.

Wij delen de mening van indiener niet dat eerst aan de vier door hem genoemde punten dient te worden voldaan, voordat wij het bestemmingsplan kunnen vaststellen en de omgevingsvergunningen kunnen verlenen. Wij verwijzen naar hoofdstuk 7 in de plantoelichting. Hieruit blijkt dat de financieel-economische uitvoerbaarheid voldoende is verzekerd.

9. *Duitsland geeft energieoverschotten gratis weg, omdat ze de stroom anders niet kwijt kan. Gemiddeld gaat 70% van de opgewekte stroom verloren met 18 miljard aan subsidiegeld hebben enkele wetenschappers berekend. Gemeenschapsgeld wordt weggegooid.*

Het internationale elektriciteitsnetwerk en het functioneren daarvan vallen buiten het onderzoekskader van dit (lokale) bestemmingsplan en het MER. Wel heeft de gemeente Oss nadrukkelijk aandacht besteed aan de onderbouwing van het nut en de noodzaak van windenergie in de gemeente Oss. Het rapport 'Oss energieneutraal in 2050' van CE Delft van januari 2017 en het rapport van Antea 'Ruimtelijke verkenning van duurzame energie in Oss' van april 2017 tonen nut en noodzaak op basis van objectieve en gefundeerde analyses aan (bijlage 11 bij het MER).

10. Wat gaat de gemeente doen als de subsidie stopt of een bedrijf zich terugtrekt?

Het is bij de initiatiefnemers bekend dat de subsidie wordt verleend voor een beperkte periode. In de businesscase van het windpark wordt hiermee rekening gehouden. De exploitanten gaan uit van een rendabele businesscase en verwachten niet dat zich terug hoeven trekken. Mocht dit onverhoopt wel gebeuren dan zal het windpark, gelet op de mogelijkheden van een rendabele businesscase, door een andere partij geëxploiteerd worden.

Besluit over zienswijzen binnen thema X

- Geen van deze zienswijzen zijn gegrond.
- De zienswijzen nrs. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 zijn ongegrond of hebben wij voor kennis aangenomen.
- Geen van deze zienswijzen zijn deels gegrond en deels ongegrond.

Wijzigingen in bestemmingsplan n.a.v. zienswijzen binnen thema X

Geen.

Wijzigingen in omgevingsvergunningen n.a.v. zienswijzen binnen thema X

Geen.

Gevolgen voor milieueffectrapport n.a.v. zienswijzen binnen thema X

Geen.

V. ADVIES DORPSRAAD MEGEN HAREN MACHAREN

Onderdelen van de hierboven genoemde zienswijzen komen ook terug in het advies van de dorpsraad Megen Haren Macharen. Aanvullend noemt de dorpsraad de volgende punten in haar advies:

1. *Eerder, op 14 maart 2016, heeft de dorpsraad geadviseerd om af te zien van het windpark. Ze vindt de locatie onvoldoende geschikt. De constructieve samenwerking in de klankbordgroep verandert dit standpunt niet.*
2. *Bij de start van het proces was nog sprake van windturbines met een hoogte van 190 m. Dit is opgehoogd naar 210 m met meer effecten op het landschap en meer effecten voor slagschaduw en geluid.*
3. *Op ruimtelijkeplannen.nl staat niet de laatste versie van het Inrichtingsplan, die op 13 februari 2019 tijdens de klankbordgroep is toegelicht. Daarmee wordt informatie onjuist openbaar gemaakt.*
4. *Windturbines worden in het Landschapsbeleid 2015 en het bijbehorende structuurplan bomen als 'niet voor de hand liggend' en meer passend voor windprovincies betiteld (hoofdstuk 9.3). Bouwen van de windmolens is in strijd met de Nota landschapsbeleid 2015. Dit moet eerst worden aangepast. Het telefoontje van een ambtenaar en het gesprek met wethouder Van Geffen over het verlaten van uitsterfbeeld voor dit gebied bevat nog niet voldoende houvast.*

5. *De volgende onderdelen uit het Inrichtingsplan mogen niet ten laste komen van het budget voor omgevingsmaatregelen voor inwoners van Haren, Macharen en Berghem (maar moeten uit de reguliere begroting worden gefinancierd):*
  - o *Het onderdeel extra aanplant Megensebaan uit het Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering van het landschap was al opgenomen in het Landschapsbeleid van 2015 en het structuurplan bomen, los van het windmolenpark.*
  - o *Het nemen van verkeersmaatregelen. Dit valt onder de normale publieke taak van de gemeente. Kunnen deze kosten ten laste van exploitanten worden gebracht?*
  - o *Het regelen van de aanleg voor kabels en leidingen (idem). Deze maatregelen mogen niet uit het budget voor omgevingsmaatregelen worden betaald.*
  - o *De posten onvoorzien, voorbereiding, administratie en toezicht.*
6. *De dorpsraad wil samen met de bewoners en gemeente een rondgang maken door het gebied om locaties aan te wijzen die voor een sterker mitigerend effect zorgen. Enkele suggesties:*
  - o *Terugbrengen bomen aan de Tussenrijtstraat die recent zijn gekapt.*
  - o *Uitbreiding van beplanting aan Den Heymit in Haren*
  - o *Grotere bomen aanplanten vanwege een sneller ruimtelijk effect.*
  - o *Zo snel mogelijk starten met de inrichting en niet wachten tot de bouw, zodat de filterende werking van bomen eerder en sterker optreedt.*

Hieronder volgt een reactie op bovenstaande punten:

1. Uit de toelichting op het bestemmingsplan blijkt dat er sprake is van een goede ruimtelijke ordening. De locatie is geschikt voor de realisatie en exploitatie van windturbines.
2. Deze reactie lijkt erg op de zienswijze onder M.7. Wij verwijzen dan ook naar het antwoord op deze zienswijze.
3. Er is geen onjuiste informatie verstrekt. Op het moment van terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan is de op dat moment beschikbare en door het college vastgestelde versie van het Inrichtingsplan ter inzage gelegd. Dat we ondertussen in een volledig transparant en open proces met de klankbordgroep overlegden hoe we het Inrichtingsplan nog verder konden verbeteren, doet hier niets aan af. Met de klankbordgroep werden en worden voortdurend concept-stukken gewisseld, zodat we deze steeds kunnen aanvullen met suggesties voor verbetering vanuit de klankbordgroep. Gelet op de korte tijdspanne en het vergaderschema van de klankbordgroep hebben we op 13 februari 2019 al een nieuwe concept/overlegversie neergelegd, waarbij we ook duidelijk hebben aangegeven dat we deze versie niet bij het ontwerpbestemmingsplan ter inzage konden en zouden leggen, maar dat deze versie al een eerste aanzet was voor verdere verbetering. En dat met deze nieuwe concept-versie zou worden verder gewerkt, richting een definitieve versie, die bij het vast te stellen plan zou worden gevoegd. Dit is ook gebeurd.
4. Het bouwen van de windturbines is niet in strijd met de Nota Landschapsbeleid. Wij citeren hier de volledige passages uit de Nota Landschapsbeleid:

'Over het algemeen kan gesteld worden dat windturbines in de zogenaamde 'windprovincies' als Friesland, Flevoland en Zeeland het meest passend zijn. Toepassing van windturbines in de gemeente Oss is minder voor de hand liggend. Wij sluiten dit echter niet uit, mits zorgvuldig ingepast.

En verderop staat, onder het kopje 'Gemeentelijk beleid': *'De gemeente Oss wijst locaties aan die geschikt worden bevonden voor plaatsing van windturbines. Daarbij wordt het rijks- en provinciaal beleid als uitgangspunt genomen.'*

Voor wat betreft het uitsterfbeleid voor bomen verwijzen wij naar onze reactie op zienswijze H.1. Hier staat uitgelegd dat wij het uitsterfbeleid voor een deel van het komgebied, dat ligt binnen de invloedssfeer van de windmolens, stopzetten. Dit wordt onderdeel van de besluitvorming door de gemeenteraad over het bestemmingsplan.

5. Wij verwijzen allereerst naar ons antwoord op de zienswijze onder G.5.

Aanvullend merken wij op dat de plannen voor de Megensebaan niet in de Nota Landschapsbeleid 2015 en het Structuurplan bomen 2016 zijn opgenomen. In het document 'Bijlagen Structuurplan bomen' staat op pagina 21 weliswaar dat *'De Noord-Zuid, het verlengde van de N329, wordt aangevuld, waardoor een doorlopende laanstructuur ontstaat.'* Maar uit de bijbehorende wensbeeldkaart op pagina 9 van dit document, blijkt dat het hier om een ander gedeelte van de N329 gaat. In het Inrichtingsplan is een ander gedeelte van de Megensebaan opgenomen, om aan te vullen met laanbeplanting.

Hieronder hebben wij ter verduidelijking een gedeelte van de wensbeeldkaart opgenomen uit het document 'Bijlagen Structuurplan bomen':

6. De dorpsraad wil samen met de bewoners en gemeente een rondgang maken door het gebied om locaties aan te wijzen die voor een sterker mitigerend effect zorgen. Hieraan kunnen we niet tegemoet komen, want hiervoor is geen tijd meer. Er is sprake van een directe koppeling van het Inrichtingsplan met de vaststelling van het bestemmingsplan: Zonder 100% zekerheid over een uitvoerbaar Inrichtingsplan, is geen vaststelling van het bestemmingsplan mogelijk volgens de provinciale regels. Daarom hebben we eerder in de klankbordgroep ook gewezen op de tijdsdruk die lag op het proces. We hebben toen ook aangegeven dat vanwege de koppeling met het bestemmingsplan, plannen zo veel mogelijk op gemeenteground moesten komen, vanwege zekerheid over de uitvoerbaarheid. Het Inrichtingsplan is meermaals besproken in de klankbordgroep. De klankbordgroep heeft binnen het geldende tijdsbestek (tijdens 4 vergaderingen in de periode oktober- 2018 – februari 2019) geen alternatieve, gelijkwaardige plannen op gemeenteground kunnen aandragen voor het plan Megensebaan.

Voor herplant aan de Tussenrijstraat verwijzen wij naar onze reactie op zienswijze G.6.

De dorpsraad vraagt verder om grotere bomen aan te planten bij de uitvoering van het Inrichtingsplan, omdat grotere bomen een sneller ruimtelijk effect zouden hebben. Het kiezen voor grote bomen kost echter onevenredig veel geld in relatie tot de extra afscherpende werking ten opzichte van kleinere bomen. In het weidse polderlandschap is het verschil van een boom met een wat grotere maat (bv 20 – 30 cm omtrek in plaats van 10-20 cm) nauwelijks zichtbaar.

De dorpsraad wil verder dat we zo snel mogelijk starten met de uitvoering van het Inrichtingsplan en niet wachten tot de bouw, zodat de filterende werking van bomen eerder en sterker optreedt. Wij kunnen niet aan deze wens tegemoet komen. Eerst moeten het bestemmingsplan en de vergunningen onherroepelijk worden. Pas dan ontvangen we het geld dat exploitanten betalen voor 'Kwaliteitsverbetering van het landschap' en kunnen we dit uitgeven. Wel staat in de planregels dat het Inrichtingsplan moet zijn gerealiseerd vóór de ingebruikname van het windpark.

VI. AMBTSHALVE WIJZIGINGEN

Hiervóór hebben wij bij de behandeling van de zienswijzen al wijzigingen (al dan niet ambtshalve) ten opzichte van het ontwerpbestemmingsplan, de ontwerp omgevingsvergunningen en het MER benoemd. Wij voegen nog het volgende hieraan toe voor wat betreft de ambtshalve aanpassingen:

Ambtshalve wijzigingen in bestemmingsplan

In hoofdstuk 8 van de toelichting van het bestemmingsplan staan alle doorgevoerde wijzigingen in een 'Staat van wijzigingen'. Per wijziging staat hierbij of het om een wijziging naar aanleiding van een zienswijze of een ambtshalve wijziging gaat.

Ambtshalve wijzigingen in omgevingsvergunningen

- Voor de drie te kappen bomen, in verband met de aan te leggen toegangswegen naar de windturbines, wordt een herplantplicht in de omgevingsvergunningen opgenomen, ook al gaat het hier niet om waardevolle beschermde bomen. Dit doen we omdat uit de zienswijzen blijkt dat indieners er in het algemeen moeite mee hebben als er in het invloedsgebied géén herplant plaatsvindt na kap. Zij willen de bestaande filtering van het zicht op de windmolens door bomen, zo veel mogelijk intact laten. Omdat kap van de drie bomen noodzakelijk is, worden er vervangende bomen op een andere, in overleg met de gemeente bepaalde locatie, herplant. Dit nemen wij op als voorwaarde in de omgevingsvergunningen.
- Voorschrift 1.4.2 uit de vergunningen vervalt. Dit ging over het verplicht uitvoeren van geluidreducerende maatregelen door exploitanten van het windpark aan/in twee woningen, dicht bij het windpark. Dit om een binnenwaarde van 18 dB L_{night} te kunnen bereiken in deze woningen, om eventuele slaapverstoring te voorkomen. Het voorschrift in de vergunning hield een verplichting voor exploitanten in, om vóór de ingebruikname van het windpark deze maatregelen te realiseren, als een aanbod van exploitanten hiertoe door bewoners zou zijn aanvaard. Voor één van de twee adressen is het aanbod inmiddels aanvaard en is er dus sprake van een privaatrechtelijke overeenkomst tussen partijen. Voor het andere adres is het aanbod niet aanvaard en komt er geen overeenkomst. Het is, gelet op de resultaten van de uitgevoerde onderzoeken naar de binnenwaarde (in totaal voor zeven woningen) en het gedane aanbod voor twee adressen met reacties hierop, niet meer nodig om de door een geluidsbureau geadviseerde binnenwaarde af te dwingen via het publiekrechtelijk stelsel van planregels en omgevingsvergunningen. Het bestemmingsplan en de omgevingsvergunningen zijn hierop daarom aangepast.

Ambtshalve wijzigingen in MER

Geen.

BIJLAGE 1

Inspraakreactie 1

Samenvatting inspraakreactie

1.

Windmolen 2 bevindt zich op 700 meter afstand van de woning van insprekers, windmolen 1 op niet veel grotere afstand. Insprekers vrezen geluidsoverlast door deze geringe afstand tot met name windmolen 1 en 2 en vooral 's-nachts als het omgevingsgeluid veel minder is. Volgens insprekers is algemeen bekend dat windmolens van deze hoogte met name in de nacht voor veel geluidsoverlast zorgen. Dit gaat ten koste van de nachtrust van de insprekers en hun inwonende dochter die een progressieve vorm van MS heeft.

2.

In de literatuur wordt veel uiting gegeven van lichamelijke klachten als gevolg van windmolens. Daarom zien insprekers zich genoodzaakt om te proberen de windmolens tegen te houden. Ze verwijzen als voorbeeld naar <https://medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/windmolens-maken-wel-degelijk-ziek.htm>

3.

Insprekers willen niet geconfronteerd worden met een waardedaling van hun woning. Zij zijn op de hoogte van de mogelijkheid om achteraf een planschadeverzoek in te dienen maar hechten er aan het bestuur hiervan nu al op de hoogte te stellen. Ook hier verwijzen ze naar een link:

<https://volkskrant.nl/hoe-dichter-bij-de-windmolen-hoe-meer-de-huizenprijs-daalt-bd7c2ffc>

4.

Toen insprekers hun woning in 1979 kochten, lag deze in poldergebied. Inmiddels heeft de gemeente ten westen van hun woning een industrieterrein gemaakt en is alleen ten noorden van hun woning nog een stukje over waarvan ze nog kunnen genieten. Juist hier zijn de windmolens voorzien. Hiermee wordt het laatste stukje natuur in de leefomgeving van insprekers weggenomen en kijken zij letterlijk tegen de meest zuidoostelijk gelegen windmolen aan.

5.

Insprekers verzoeken het plan niet verder in procedure te brengen.

Besluit

Wij vinden de inspraakreactie ongegrond.

Wijzigingen in ontwerpbestemmingsplan

Geen.

Gevolgen voor het milieueffectrapport

Geen.

Toelichting van burgemeester en wethouders

1.

Vooraf merken wij op dat het ontwerpbestemmingsplan op een aantal onderdelen wordt aangepast ten opzichte van het voorontwerpbestemmingsplan. De zogenoemde bedrijfsmolen (WT5) wordt geschrapt. In het ontwerpbestemmingsplan zullen eerst 4 windmolens een rechtstreekse bestemming krijgen. Dit noemen wij fase 1. En voor twee andere windmolens (WT6 en WT7) wordt een wijzigingsbevoegdheid opgenomen. Deze windmolens zullen gerealiseerd worden in de tweede fase van het project, en alleen nadat het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad van Oss daarover een positief besluit hebben genomen.

Insprekers wonen op ruim 900 meter afstand van de dichtstbijzijnde windmolen (WT2).

Op grond van de geldende Nederlandse wet- en regelgeving is de (milieu)normstelling voor geluid van windturbines 47 dB Lden. Dit staat in het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (hierna: 'het Activiteitenbesluit'). Wij nemen de zorgen van omwonenden over mogelijke geluidseffecten van het windmolenpark op de omgeving serieus. Om een goed woon- en leefklimaat te waarborgen hebben wij in overleg met omwonenden, dorpsraden, de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (hierna: 'NLVOW') en andere belangenorganisaties besloten dat wij bij dit windmolenpark een strengere geluidsnorm gaan hanteren dan de wettelijke (milieu)norm. Wij streven naar een maximale geluidbelasting van 42 dB Lden op woningen.

De regels in het ontwerpbestemmingsplan zorgen dat deze strengere waarde wordt gehaald op bijna alle woningen. Bij slechts maximaal 7 woningen wordt deze waarde niet gehaald. Voor deze 7 woningen geldt in het ontwerpbestemmingsplan een iets ruimere normstelling en dus een iets hogere geluidbelasting, maar nog altijd geldt hier een strengere norm dan de wettelijke (milieu)norm. Voor deze 7 woningen hebben we in het ontwerpbestemmingsplan bovendien een bijzondere regeling opgenomen die regelt dat een goed binnenklimaat voor geluid in deze woningen kan worden geboden. Bij het verlenen van de omgevingsvergunning zal worden getoetst aan de geluidregels in het bestemmingsplan.

De woning van insprekers krijgt volgens de regels van het ontwerpbestemmingsplan met een geluidbelasting van maximaal 42 dB Lden te maken (volgens de aanvragen omgevingsvergunning bedraagt de geluidsbelasting op de woning van insprekers bij 4 windmolens 38 dB Lden). Wij zijn van mening dat wij met de aanvullende normstelling in het bestemmingsplan ons uiterste best hebben gedaan om geluidhinder zoveel mogelijk te voorkomen. Daarin gaan we verder dan wat de Wereldgezondheidsorganisatie (zie onder nr. 2, hierna) adviseert.

Met betrekking tot de gezondheidseffecten verwijzen wij insprekers naar onze reactie onder nummer 2 (hierna).

2.

De gezondheidseffecten van de windmolens zijn in het MER onderzocht (zie bijlage 8 Gezondheid bij MER). Wij hebben de GGD, Bureau Gezondheid Milieu en Veiligheid gevraagd de gezondheidseffecten voor wat betreft geluid, laagfrequent geluid, slagschaduw en verspreiding van stoffen (geur, fijnstof en NO₂) in beeld te brengen en te beoordelen voor de verschillende opstellingsalternatieven uit het MER. Hiermee hebben wij rekening gehouden bij de keuze voor het voorkeursalternatief dat nu in het ontwerpbestemmingsplan is uitgewerkt. De GGD gaat in haar rapport ook in op een aantal andere gezondheidskundige aspecten (epileptische aanvallen, gehoorproblemen en verstoring van gehoorapparaten, migraine en slaapapneu in relatie tot windmolens). Hieruit blijkt dat op basis van de huidige wetenschappelijke inzichten en uitgevoerde onderzoeken geen directe relatie kan worden aangetoond tussen het wonen bij een windmolenpark en bepaalde gezondheidsklachten.

In aanvulling op het bovenstaande merken wij nog op dat in 2018 het rapport '*Environmental Noise Guidelines for the European Region*' van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) is verschenen. De WGO adviseert in dit rapport om de geluidsbelasting van de windmolens op de omgeving te beperken tot maximaal 45 dB L_{den}. Volgens de WGO kan een hogere geluidsbelasting tot negatieve gezondheidseffecten leiden bij mensen. De door ons gestelde aanvullende geluidsnorm van 42 dB L_{den} in het ontwerpbestemmingsplan (m.u.v. maximaal 7 woningen) ligt ruimschoots onder de aanbeveling van de WGO. Gezien het bovenstaande, zien wij geen redenen om aan te nemen dat insprekers nadelige gezondheidseffecten zullen ervaren vanwege het windmolenpark.

3.

Het is mogelijk dat bepaalde objecten in de omgeving van het windmolenpark in waarde zullen dalen als gevolg van dit planologisch besluit. Dit kunnen we helaas niet voorkomen. Insprekers zijn op de hoogte van de wettelijke planschaderegeling als bedoeld in artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening en kunnen desgewenst te zijner tijd een verzoek tot tegemoetkoming in schade indienen bij de gemeente.

4.

Volgens de regels van het bestemmingsplan heeft een windmolen een maximale tiphoogte van 210 meter. Door deze grote maat en schaal van de moderne windmolens, is het onmogelijk om het zicht op een windmolen volledig weg te nemen. Wij beseffen dat omwonenden dit als onprettige visuele hinder kunnen ervaren. Om de visuele hinder zoveel mogelijk te beperken, hebben wij in het MER verschillende opstellingsvarianten van de windmolens en het effect daarvan op het landschap onderzocht (zie bijlage 5 Landschap bij MER). Bosch Slabbers Landschapsarchitecten heeft in dit onderzoek aan de hand van een zevental criteria onderzoek verricht naar de meest wenselijke opstelling van het windmolenpark. Daarbij is onder andere gekeken naar de configuratie en herkenbaarheid van de opstelling, effecten op kenmerkende dorps(ge)zichten en op landschappelijke structuren. Bij de keuze voor de concrete opstelling hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport. Daarnaast vragen wij van de ontwikkelaars een bijdrage voor concrete kwaliteitsmaatregelen om het landschap te versterken en het zicht op de windmolens te verzachten, bijvoorbeeld door het aanplanten van bomen en groen op strategische plekken. Wij verwijzen naar het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap' voor de concrete te nemen maatregelen (bijlage 3 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan).

Hiermee voldoen we aan de regeling voor Kwaliteitsverbetering van het landschap uit de Verordening Ruimte van de provincie Noord-Brabant. Deze maatregelen moet ervoor zorgen dat de windmolens zo goed als mogelijk worden ingepast en er sprake is van een goede ruimtelijke ordening.

5.

De reactie van insprekers geeft ons geen aanleiding om het bestemmingsplan niet verder in procedure te brengen.

Inspraakreactie 3

Samenvatting inspraakreactie

1.

Windturbines kunnen gezondheidsproblemen veroorzaken als mensen erdoor worden blootgesteld aan buitensporige geluidsniveaus. Dat staat in Europese richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Hiervoor verwijzen insprekers naar het rapport "environmental noise guidelines for the european region" (zie http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0008/383921/noise-guidelines-eng.pdf?ua=1). Geluidsoverlast kan negatieve gezondheidseffecten hebben, aldus een verklaring van de WHO, onder meer op het hart. Het geluid van windturbines kan, net als andere omgevingsgeluiden, een grote impact hebben op de fysieke en mentale gezondheid van mensen. Heeft u dit plan aan deze richtlijnen getoetst?

2.

Landelijk is er een discussie gaande over het terug brengen van de norm Lden van 47 dB naar Lden 42dB. Hierover is nog geen besluit genomen. Waarom wacht u niet op de besluitvorming?

3.

Uw college en raad geven miljoenen uit, van onze centen, aan ecoducten, onderdoorgangen, ed. om een paar muizen e.d. te beschermen. Terwijl u nu miljoenen belastinggeld worden besteed aan het doden van honderden vogels e.d. Om nog niet te spreken van invloed die windmolens op dieren hebben. Kan niet anders concluderen dat er sprake is van een bestuurlijke dwaling.

4.

Windenergie op zee is (voor de overheid dus voor de belasting betaler) inmiddels veel goedkoper dan windenergie op land, tot wel bijna 0 procent! In de toekomst is hiervoor zeker geen subsidie meer benodigd. Bovendien is er al voldoende ruimte op de Noordzee gereserveerd voor windturbines om alle plannen voor wind op land te kunnen vervangen. Wanneer de investering in windenergie zou verplaatsen van land naar zee, dan wordt er meer en goedkopere energie opgewekt! Tevens is er op zee altijd wind. Er is dus geen enkele reden meer om nog windmolens op land te bouwen! Dus waarom nog op het land bouwen? Al blijft de schade door windmolens aan het milieu onverteerbaar. In plaats van nieuwe windmolens op land, kunnen we veel beter alleen nog nieuwe windparken op zee gaan bouwen. Dat is goedkoper, levert meer energie op en bespaart omwonenden overlast.

Daarom moet de subsidieregeling voor wind op land zo snel mogelijk worden stopgezet. Dat is de boude conclusie van Kees Pieters van het onderzoeksbureau Nederwind in het rapport Wind op zee in relatie tot wind op land. Pieters hield daarvoor alle beschikbare overheidsinformatie over windenergie tegen het licht en ontwikkelde een kaart waarop de overheidskosten van windenergie in centen per kilowattuur worden uitgedrukt. Die zijn in Gelderland, Noord-Brabant en Limburg ruwweg drie keer zo hoog als bij de drie in zee geplande windparken Hollandse kust noord, zuid en Borssele. Bij de verder uit de Noordzeekust geplande windparken is dat verschil kleiner. Maar nog altijd zijn de overheidskosten per kilowattuur daar substantieel lager dan in alle regio's op land. Alleen in een smalle strook langs de noordwestkust benaderen de kosten van wind op land die van wind op zee. 'Windmolens worden steeds groter en zorgen voor overlast voor omwonenden: laagfrequent geluid, slagschaduw en horizonvervuiling aldus Pieters. 'Ze zijn dan ook niet meer nodig.'

Verschillende scenario's

Pieters rekende een aantal scenario's door. In een ervan wordt dezelfde hoeveelheid groene stroom (maar nu op zee) opgewekt tegen een 1 miljard euro lagere kosten. In een ander scenario rekt hij de hoeveelheid extra energie uit die bij handhaving van de geplande subsidies op zee kan worden opgewekt (ruim 10 petajoule per jaar). Dus waarom nog op het land bouwen?

5.

Elzenburg- De Geer ligt in een gebied met een van de laagste windsnelheden van Nederland. Er is niet beargumenteerd waarom nu juist voor deze volstrekt onlogische locatie is gekozen, welke qua rendement de slechte keuze is met het laagste rendement. Er moet ernstig getwijfeld worden aan de kwaliteit van bestuurders die deze feiten naast zich neer leggen.

6.

De door uw college nu voorgestelde variant van 4 naar respectievelijk 7 windmolens wordt niet vermeld in met de MER rapportage. Zonder in detail hierop in te gaan (doen we later) wordt dit

afgedaan met woorden als aannemelijk ed. Uw MER rapportage is onvolledig. Zo kunnen wij niet beoordelen wat de mogelijke invloeden zijn op ons leven. Volgens ons het wij als burger recht op volledige en correct informatie!!! Daar is nu geen sprake van. Er wordt verwezen naar varianten die nu niet meer relevant zijn.

7.

In de MER-rapportage wordt niet gekeken naar de invloeden van alternatieve windmolens, zonne-energie, kernenergie, energie opwekking door water, biogas, waterstof, waterkracht, vliegende turbines, ed. Hiermee is deze MER-rapportage onvolledig en bevooroordeeld.

'Juist' en 'volledig' dat zijn basiseisen waaraan de informatie in een MER moet voldoen, is 'juistheid' en 'volledigheid': klopt de gepresenteerde milieu-informatie, en is er ook voldoende milieu-informatie om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen in de besluitvorming? Voor 'juistheid' is onder meer van belang dat de informatie up to date is.

Daarnaast speelt een rol dat een MER niet alleen feiten & cijfers op een rij zet, maar ook een zekere onderbouwing van de correctheid van de gegevens bevat: welke methoden zijn gebruikt om de effecten te voorspellen? Een MER moet een eerlijk verhaal zijn. Dat betekent bijvoorbeeld ook dat alternatieven gelijkwaardig en evenwichtig moeten worden uitgewerkt. Het afbakenen van reikwijdte & detailniveau in het voortraject van de procedure is vooral bedoeld om op voorhand voor een specifiek project zo goed mogelijk in kaart te brengen welke informatie benodigd is. Hiervan is in deze MER-rapportage geen sprake.

Bijvoorbeeld: Vortex Badeless windmolens is een ideaal alternatief. Deze wiekenloze windmolens zetten 30% van de windkracht om in energie maar is de helft goedkoper waardoor de energiewinst uiteindelijk 40% hoger ligt.

Daarnaast hebben zij MINDER ruimte nodig, MINDER geluidsoverlast, GEEN slagschaduw, MINDER vogelslachtoffers, MINDER onderhoud, MINDER horizonvervuiling en kan op MEER locatie geplaatst worden. Bijvoorbeeld langs de weg van de toekomst. Dan kan er tenminste gesproken worden over een weg van de toekomst. Is dit niet een mooie uitdaging voor uw gemeente.

8.

Dat windmolens zullen leiden tot geluidsoverlast is zeker, wat blijkt uit de MER rapportage. De nadelige gevolgen van overmatige geluidshinder zijn onevenredig groot in het licht van het maar heel beperkte belang dat gediend is met de oprichting van dit windmolenpark. Het gevolg is dat wij ramen, deuren en ventilatieroosters moeten sluiten, met als gevolg een onleefbare woning om nog maar niet te spreken van onze leefomgeving. Uit uw MER -rapportage blijkt maar eens te meer dat het u een zorg zijn!!! Aangezien uw enige onderzoek, reactie en/of onderbouwing hierover ontbreekt.

9.

Windmolens produceren eveneens laagfrequent geluid waar kinderen en dieren zeer gevoelig voor zijn. Zeker gezien de landelijke omgeving met veel landbouwbedrijven. Uit objectieve studies komt duidelijk naar voor dat dieren hierdoor veel meer gestrest zijn met als gevolg veel meer sterfte en onvruchtbaarheid onder de dieren. Met als gevolg dat het naast ons gelegen dierenpension ons veel meer overlast zal bezorgen. Dit zeker in de nachtelijke uren. Met o.a. als gevolg slecht slapen, stress en concentratieverlies. Zonder dat de eigenaar hier enige invloed op heb en er iets aan kan doen. Dat wordt door dit plan veroorzaakt. De aangeduide locatie is dan ook niet aangewezen voor zo'n grootschalig project.

10.

De Groene Rekenkamer heeft een rapport gepubliceerd waarin de Financiële gevolgen voor de Nederlandse gezinnen zijn berekend als het huidige windenergie beleid van de overheid gevolgd blijft worden. Door de Nederlandse windambities moet de belastingbetaler vanaf heden, jaar na jaar tot tenminste 2031 tientallen euro's per maand meer aan koopkracht inleveren. In 2020 is een gemiddeld huishouden € 63 per maand aan energiebelasting kwijt. Door de netbeheerder doorberekende extra kosten komen hier nog bij. Hier bovenop komt mogelijk, vanwege het Nationaal Energieakkoord, nog eens € 9,- per maand, mits het akkoord in de huidige vorm daadwerkelijk van kracht wordt. De cijfers tonen aan dat in 2020 de totale gemiddelde energiebelasting dan uitkomt op € 90 per maand per huishouden, of€ 1080,- per jaar. Wordt inderdaad een nationaal energieakkoord gesloten dan krijgt de Nederlandse energieconsument een maandelijkse energienota gepresenteerd die de hoogste in Europa is, nog voor Denemarken en Duitsland. Dit logenstraft de heersende opvatting dat duurzame energie de energienota voor huishoudens zal verlagen. De door de regering zo vurig gehoopte economische groeiverwachting wordt met het huidige windenergie beleid volledig onderuit gehaald. Burgers zullen tot in lengte van jaren te maken krijgen met een netto koopkrachtverlaging die een gevoelige aanslag op de Nederlandse economie betekent. De consument zal nog meer dan vandaag ook in de toekomst de

hand op de knip houden wat een geweldige klap voor het Nederlandse bedrijfsleven betekent. Naar schatting zal het aantal werklozen met ongewijzigd windenergie beleid de komende vijf jaar al toenemen tot het nooit eerder vertoonde niveau van 1 miljoen. De haalbaarheid van de windambities wordt door het CBS en PBL betwijfeld. Er blijkt geen eenduidige kosten- batenanalyse beschikbaar. Overheden geven miljarden uit zonder het vereiste zicht op de bestedingen, zo blijkt uit het Parlementair onderzoek "Kosten en effecten klimaat- en energiebeleid". Dit onderzoek laat zich terughoudend tot kritisch uit over het bereikte effect van duurzame energieopwekking op CO2-terugdringing door duurzame energie zoals windenergie. De economische baten lijken vooralsnog verwaarloosbaar. Wat het scheppen van banen betreft moet men bedenken dat het de vraag is of deze bedrijfstak ooit op eigen benen zal kunnen staan. Daarnaast is de bijdrage aan werkgelegenheid bescheiden. De vraag is dan ook gerechtvaardigd of het wenselijk is deze weg te vervolgen ten koste van een fors verlies aan koopkracht, economische groei en onderzoek naar wel levensvatbare technologieën voor elektriciteitsopwekking en welke politieke partijen hier verantwoording nemen voor deze desastreuze economische ontwikkelingen. Hier gaat de MER volledig aan voorbij.

11.

Daarnaast horen windturbines van deze omvang niet thuis nabij bebouwing wegens de slagschaduw die zij veroorzaken en wegens de visuele hinder ervan. Gezien de hoogte van deze windmolens en de rotordiameter zal de schaduw dus tot ver in de omgeving zichtbaar zijn. Er wordt enkel rekening gehouden met de slagschaduw die mensen zullen ondervinden BINNEN hun woning. Er wordt met geen woord gerept met over de slagschaduw waarvan heel wat mensen in hun tuin en dieren in de omgeving hinder zullen ondervinden. Met als gevolg veel onrust onder dieren bij het naast gelegen dierenpension met de hier bovengenoemde gevolgen. Met als gevolg een onleefbare leefomgeving. Met alle gevolgen van dien.

12.

U heeft toegezegd de invloeden en consequenties van de windmolens in tuinen te onderzoeken. Hierbij is het gebeven. Gaat u dit nog onderzoeken?

13.

Zowel de slagschaduw als de geluidsoverlast als meer hinder van het naast gelegen dierenpension zullen bovendien een aanzienlijke waardedaling van mijn woning met zich meebrengen en naar aller waarschijnlijk onverkoopbaar worden. Neem u deze kosten voor uw rekening? Hierbij stellen wij u aansprakelijk.

14.

Er zijn veel gevallen bekend van windturbines die stilgelegd worden vanwege de geluidshinder en de slagschaduw die ze veroorzaken. Gezien de korte afstand tot drukke bebouwing mag men enorm veel klachten verwachten met het stilleggen van de molens als enige optie. Verzoek u dan ook te uitkijken naar andere locaties waar de windturbines veel minder hinder zullen veroorzaken.

15.

Voor huur of pacht worden ongelooflijke bedragen (subsidies) betaald voor grond, in relatie wat een huurder cq. pachter niet kan gebruiken. Terwijl hij het overige gewoon kan exploiteren en dat 25 jaar lang. Hiervoor kunt u tientallen hectaren grond kopen en later weer verkopen. Er is sprake van omkoping en kapitaal vernietiging. Bijvoorbeeld "DE ZEE".

16.

U heeft reeds aangeven dat er een financiële vergoeding tegenover kan en/of moet staan. Het betreffende bedrijf dat deze windmolens wil plaatsen staat hier niet weigerachtig tegenover. Dit is niet zo moeilijk met geld van alle verkregen subsidies. Voor wie, waar, wanneer en hoeveel wordt in de presentatie niet geheel duidelijk. Beantwoording van de vragen werden politiek ontweken. Wij vragen ons af in welke mate is uw college nog objectief kunnen handelen in het toekennen van de benodigde vergunning(en). De omliggende bedrijven en omwonenden zullen dagelijks geconfronteerd worden met de hinder, maar worden echter niet gecompenseerd voor ongemak en waardeverlies van hun woning en bedrijf. Enkel de belanghebbende partijen, waar onder u, varen er wel bij. Inwoners van de gemeente Oss hebben hier niks aan. Met andere woorden belastinggeld verspilling van uw inwoners.

17.

Een windmolenpark hoort niet thuis een landelijk gebied met in de directe nabijheid een ecologische verbindingszone en in een vogelbeheersgebied. Naast alle gevolgen voor het dierenrijk zullen vogels zullen verpletterd worden door de wieken. En dit vind u acceptabel terwijl u op ander

locatie weer miljoenen uitgeeft om dieren te beschermen. Dit meten met twee maten. Om maar niet spreken van ... bestuur.

18.

Het plaatsen van windmolens is een aantasting van het gebied. Zowel visueel (horizonvervuiling) als voor de natuur, o.a. sterfte van dieren.

19.

Dit windmolenpark ligt dicht bij bedrijven met hoog risico gehalte waardoor bij calamiteiten, bijvoorbeeld bij het afbreken van een wiek, ijsvorming, ed. een groot risico ontstaat voor de inwoners en werknemers van bedrijven in de gemeente Oss. Wil uw college dit op zijn geweten hebben?

20.

Verder is het absurd dat er een windmolen wordt geplaatst in de nabijheid van een van de zonnepanelen langs de weg van de toekomst. Denk aan allen maar aan de slagschaduw. Wederom onze belastingcenten weggegooid.

21.

De windmolens staan hier gepland nabij drukbevolkte gebied waar ze een overweldigende impact zullen hebben op het landschap en op de omringende waardevolle landelijk gelegen dorpen in uw gemeenten. Dit gebied zal door de grootte van de windturbines omgevormd worden van landelijke omgeving naar semi industrieel/gebied. Deze locatie is dan ook totaal ongewenst. Te meer er voldoende alternatieven zijn voor inplanting van windmolens op locaties waar de impact op het milieu en de omgeving veel minder groot is. Het lijkt me evident dat eerst grootschalige industrieterreinen, verkeerswegen (autosnelwegen, waterwegen,...) in overweging genomen wordt, voor de plaatsing van windmolens vooraleer men denkt aan een open gebied, zo dicht bij bebouwing zonder wezenlijk achtergrondgeluid om te maskeren. Er dient om landschappelijke redenen aansluiting gezocht te worden bij bestaande grootschalige infrastructuren, zoals zeehavens, sluizencomplexen, bundeling van lijninfrastructuren.

22.

Wetenschappelijke studies wijzen uit dat de negatieve gevolgen op de gezondheid van mensen en dieren, zich uitstrekken tot twee kilometer ver gezien de geluidshinder (waaronder ook laagfrequent geluid) en de slagschaduw. De gekozen locatie voldoet absoluut niet aan deze voorwaarden. Vandaar dat de Europese Raad ook adviseert om dergelijk grootschalige projecten op minimaal twee kilometer van de bebouwing te zetten. Dergelijke mastodonten in de nabijheid van bedrijven en woningen plaatsen is onverantwoord, als men vooraf al kan inschatten welke negatieve gevolgen dit zal hebben voor de omwonenden. Het belang dat de windturbines dienen is de bijdrage aan een vermindering van het klimaatprobleem. De turbines vormen in dat opzicht echter nog niet eens de spreekwoordelijke druppel op een gloeiende plaat. Er zijn betere methoden om het klimaatprobleem aan te pakken en voor zover dat probleem moet worden opgelost met behulp van windenergie, zijn er veel geschiktere locaties om turbines te plaatsen dan deze locatie. De inbreuk op het landschap en de aanzienlijke milieubezwaren voor de bedrijven en woningen zouden in de belangenafweging veel meer gewicht in de schaal moeten leggen, dan de uiterst minimale bijdrage die de turbines leveren aan de oplossing van het klimaatprobleem. Zonder dat ook maar enige wezenlijke bijdrage aan de oplossing van het klimaatprobleem wordt geleverd, wordt er hier een aanzienlijk nieuw milieuprobleem geschepd voor de omwonenden.

23.

Bij locatiekeuze voor windmolens is het van doorslaggevend belang het vermijden van een nadelige impact. Broedgebieden, pleister- en rustgebieden en belangrijke trekroutes van beschermde, bedreigde, kwetsbare of zeldzame soorten, moeten in toepassing van het voorzorgsprincipe dan ook vermeden worden voor de inplanting van windturbines. De gekozen locatie ligt zo dicht bij de ecologische verbindingzone en in een vage/beheersgebied waar vogels fourageren en voortplanting dat dit dan ook onaanvaardbaar. Op de plaats waar de windturbines zouden komen, is er dagelijks veel activiteit van vogels andere dieren dat dit volledig zal worden verstoord door de aanwezigheid van de windturbines. Dit wordt in uw landschap-rapport gebatelliseerd.

24.

Inmiddels is er in vele landen meer ervaring opgedaan met de effecten van grote windturbines. Deze wijzen er op dat deze ernstige gezondheidsproblemen kunnen veroorzaken, waarschijnlijk als gevolg van de effecten van laagfrequent geluid. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan te hoge bloeddruk, duizeligheid, neusbloedingen, oorsuizingen, hoofdpijn, hartproblemen,

slapeloosheid, vermoeidheid, misselijkheid en overgeven, depressie en neigingen tot zelfdoding. Het hoeft geen betoog dat zulks in vele gevallen tot arbeidsongeschiktheid heeft geleid. Vaak werden bewoners de facto uit hun huis gejaagd, waarbij hun woning onverkoopbaar achterbleef. Neemt u dit voor uw rekening?

25.

Groene stroom ten koste van de natuur, dieren en de inwoners schiet echter zijn doel voorbij. Het doel heiligt de middelen niet en groene stroom kan dus geen excuus zijn om de bestaande natuur nadelig te beïnvloeden en een landelijke omgeving zo ingrijpend te verstoren. Zoals bovenstaand aangegeven zijn windmolens op zee minder belastend en vele malen goedkoper.

26.

Deze windturbines zullen leiden tot geluidsoverlast de voorkeur gaat uit naar zones waar reeds een vorm van geluidsverstoring aanwezig is (zoals grootschalige industrieterreinen, autosnelwegen,...). De gekozen locatie beantwoordt hier totaal niet aan. Op deze vlakte is er weinig achtergrondgeluid aanwezig. Vooral overdag, 's avonds, 's nachts en tijdens weekends is het hier zeer stil. Het geluid van de windmolens zal dan ook zeer prominent aanwezig zijn en hun geluid zal zich zeer ver uitstrekken wegens het ontbreken van ander achtergrondgeluid. De hinder zal in deze omgeving zeer sterk aanwezig zijn en zal dus een sterke verstoring van de huidige situatie zijn. Wij missen de onderbouwing waarom windmolens op de door u aangewezen locatie.

27.

Wij zijn van mening dat zonne-energie, ondanks dat het niet fraai is, is veel betere oplossing is voor het milieu en leefomgeving. Zo hebben de inwoners van Oss rechtstreeks voordeel van hun belastingcenten. En gaat de subsidie niet rechtstreek naar de winsten van bedrijven.

28.

Uit alle verslagen rapporten e.d. kan niet anders worden geconcludeerd dat alle negatieve effecten door u worden gebagatelliseerd. Een adequaat antwoorden/of onderbouwing ontbreekt. Het enige wat u zegt het pas binnen de wettelijke kaders. Hierbij gaat u volledig voorbij aan uw zorgplicht.

29.

U maakt onregelmatig gebruik van crisis en herstelwet onder mom van voor 25 jaar. Dit heeft niks met crisis- en herstelwet te maken. Wij geloven hier niks van. Wij hebben die indruk dat u indien nodig om u doelstelling te bereiken hiervan (mis)gebruik van gaat maken. Allereerst is dit kapitaal vernietiging en ten tweede beperkt u de mogelijkheden van rechtvaardigheid.

30.

In artikel 14.1 staan een streefwaarde Lden van 42 dB. Wat heeft dit voor zin? Met een streefwaarde kunt u alle kanten op, dit kan u te pas en onpas gebruiken in uw besluitvorming. Wij zijn van mening dat dit een maximum moet zijn. Is diverse bijeenkomsten is dit gezegd.

31.

Artikel 5.12 worden de minimale en maximale hoogtes en diameters aangegeven. Waarbij de maximale aangegeven hoogtes worden overschreden. Waarom is dit niet op elkaar afgestemd?

32.

Uit het aanvullende geluidsrapport van M+P raadgevende ingenieurs B.V. d.d. 17 april 2018 blijkt de geluidbelasting op onze woning ruim 45dB te zijn. Dit is ruim boven uw streefwaarde van 42dB. Het wel opvallende dat er allen naar de natuur wordt gekeken en niet naar de mens. Wat gaat u hieraan doen?

33.

Volgens uw voorwaarde moet de windmolens worden voorzien van obstakel- en markeringsverlichting. Naast sluiten van onze ramen en ventilatierooster i.v.m. moeten wij ook de gordijnen dicht gaan doen om ons te beschermen tegen invloeden van buitenaf. Laat staan dat we nog in de tuin kunnen gaan zitten. Al met al alleen maar negatieve gevolgen en de daaruit voortvloeiende schade die wij kunnen gaan leiden. Dit is in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

34.

Met verbazing heb gelezen dat de windmolens in hun verschijning vorm afwijkend mogen zijn met een maximum van 10% waar slaat deze 10% op? Lengte, hoogte, breedte, vorm, wieken, rotor,

kleur, e.d.? Dit is niet duidelijk gedefinieerd. De vertoonde presentatie slaat nergens op, is onrealistisch. Waarom niet alle windmolens het zelfde?

35.

Worden de windmolens en bijbehorende gebouwen ook getoetst door de welstandcommissie? Kom dat namelijk nergens tegen.

36.

De windmolens komen te liggen in het laaggebied Maas en Waal voor militaire hefschroefvliegtuigen en voor opleidingsdoeleneinden bestemde propellervliegtuigen. Dit minimale vlieghoogte is 30 meter. Er wordt zelfs regelmatig lager gevolgen. Dit is vele malen lager dan de windmolens. Op geen enkele wijze worden c.q. zijn de risico's in beeld gebracht. Wat zijn de gevolgen?

37.

Een duidelijke geluidkaart met cirkels ontbreekt. Volgens Pondera komen die er ook niet omdat dit te ingewikkeld is. Hoe moeten wij beoordelen wat de invloeden hiervan zijn? Dragend laagfrequent geluid draagt kan tot wel 2000 meter overlast geven. Dit wordt genegeerd in de MER, terwijl wetenschappelijk is aangetoond dat tot gezondheidsklachten kan leiden. Alleen al het fatsoen van een goede buur vraagt van u dat dit zorgvuldig wordt onderzocht en niet terzijde wordt gelegd.

38.

Voor klachten verwijst u naar een omgevingsraad. Niet de omgevingsraad maar u moet bij klachten handhavend optreden. Een omgevingsraad heeft geen enkel bevoegd gezag.

39.

In de bijeenkomst van 27 augustus 2018 is er gesproken over het mogelijke door ontwikkelen naar een energiepark. Wat wordt hiermee bedoeld? In voorontwerp wordt hier niet overgesproken. Of valt dit binnen uw wijzigingsbevoegdheid?

40.

Verbeteren ruimtelijke kwaliteit gaat u pas onderzoek in de fase van doorontwikkeling naar energiepark. Volgens ons is dit strijdig met het beleid van de provincie. Wel of geen energiepark u dient bij het plaatsen van windmolens de ruimte kwaliteit van het landschap te verbeteren.

41.

Uw gemeente vindt het ongewenst om langs de wegen bomen te plaatsen om de lange zichtlijnen van het open komgebied te onderbreken. Dit is erg dubbel. Wel windmolens plaatsen maar geen bomen. Het effect is het zelfde. Geen bomen dan ook geen windmolens. Windmolens tasten dit meer aan de bomen. Aangezien de windmolens in de wijde omgeving zichtbaar zijn en bomen alleen plaatselijk. Het plaatsen van bomen neemt het zicht op de windmolens nagenoeg niet weg omdat deze windmolens boven alles uittornen.

42.

Uw voorstel is strijdig met het landschap advies. Waarom legt u dit advies naast u neer? Tevens ontbreekt het door u voorgestelde plan in dit advies. Graag als nog toevoegen.

43.

Uw voornemen is strijdig met alle van toepassingen zijn bepalingen en regelgeving.

44.

Tijdens de podiumbijeenkomst op 27 september 2017 was mevrouw H. Renders gesprek/eider. Mevrouw Renders was toen en is nu raadslid. De taak van een raadslid is onafhankelijk het beleid uw college te beoordelen en te controleren. Daarvan is nu geen sprake meer. Het is laakbaar en ontoelaatbaar dat uw college een raadslid inschakel voor een podiumbijeenkomst om uw beleid te promoten. Omkoping!!! Tevens is het een kwalijke zaak en ongehoord dat een raadslid zich hiervoor laat gebruiken. Van twee walletjes eten!!!

Op grond van de Wet Openbaarheid van Bestuur verzoek wij u hierbij alle correspondentie, aantekeningen, memo's, gespreknotitie(s), betalingen, etc., etc. in zaken het bovenstaande binnen het voorgeschreven termijn te verstrekken.

45.

In het natuurrapport wordt uitgegaan van een drietal veldonderzoeken en daarop wordt een oordeel gegeven. De waarneming komen niet overeen met wij dagelijks zien. Vind het natuurrapport dan ook misleidend. Of is dit met voorbedachte reiden?

46.

Het bouwen van windparken is economische onverantwoord. Alles bij elkaar genomen kost de bouw van windmolenparken de Nederlandse maatschappij meer dan het oplevert, ook als je de effecten op milieu en gezondheid meerekent. De opbrengsten van windmolens worden te hoog ingeschat en de kosten te laag geraamd. Dit blijkt uit de rapporten van het CPB. Volgens berekeningen van emeritus hoogleraar Pieter Lukkes zorgt windenergie op land en zee de Nederlandse bevolking voor een extra last van 70 miljard. "Het voor 2020 aanleggen van windparken met een totale omvang tot 6000 MW blijkt in alle geanalyseerde scenario's, varianten en hierop toegepaste gevoeligheidsanalyses maatschappelijk onrendabel te zijn" aldus CPB. En hieraan wil u gemeente medewerking! Toonbeeld van onbehoorlijk bestuur.

47.

Hoe gaat u alles monitoren?

48.

Het algemeen kunnen wij niet anders concluderen wie betaald bepaald. Bijvoorbeeld wordt in de MER rapportage gezegd dat er geen jurisprudentie is over schade. Er zijn tientallen zaken bekend, zelfs een rapport van een van uw adviseurs. Wilt u ons misleiden?

49.

Tenslotte moeten wij straks maar weer gaan aantonen en een hoop kosten maken voor o.a. planschade, eventuele ziektes e.d. dit moeten wij ondanks alle negatief effecten voor onze rekening nemen. Vindt u dit redelijk dat wij strak moeten vechten tegen de door ons betaalde juristen? Zij leven er wel bij. Deze schade vallen niet binnen het maatschappelijk risico.

50.

Hoe zit met uw zorgplicht? Hoe voldoet u hieraan?

51.

Uw handelswijze in de zaak samenwerking met ECO en ESCOSS is rond uit treurig te noemen en een toonbeeld van oneconomische handelen. Uitstel, uitstel en uitstel. Dit is dient geen enkel belang. Kost alleen maar onnodig veel (belasting) geld.

52.

Wij behouden ons en allertijden het recht voor om aanvullende aspecten aan de orde te brengen.

53.

Gaan windmolens wel doen van wat u aangeeft? Uit diverse rapporten blijkt dat windmolens niet doen wat is aangegeven. Hoe gaat u dit monitoren?

54.

De turbineziekte is een redelijk moderne ziekte. Logisch ook, want de ziekte wordt door windmolens veroorzaakt. Het gaat hier om de zogenaamde windturbines waarmee elektrische energie wordt opgewekt. De energie die hieruit vrij komt noemen we windenergie en is een vorm van groene stroom. Windmolens voorzien vele huishoudens van stroom en besparen daarmee het gebruik van fossiele brandstoffen, maar kennen ook een aantal nadelen. Zo zijn ze vaak ontsierend voor het landschap en hinderen soms de scheepvaart wanneer windmolens geplaatst worden op zandbanken. Voor de natuur betekenen windmolens ook nadelen. Vogels botsten soms wel eens tegen een windmolen op met veelal de dood tot gevolg. Ook kan een vogel door de luchtdruk uit de lucht geslagen worden. Vleermuizen vinden de dood door de drukverschillen. Het broedgebied van vogels kan verstoord worden. Daarnaast zorgen windmolens ervoor dat hoge en lagere luchtlagen met elkaar vermengd worden. Dit geeft een ander klimaat in het gebied van de windmolens, met een veranderde natuur als gevolg. Bij mensen veroorzaken windmolens die gebruikt worden ten behoeve van energie, soms de turbineziekte. Deze ziekte komt volgens Amerikaans onderzoek voor bij mensen die in de directe nabijheid van windmolens wonen. Niet iedereen loopt het risico om de turbineziekte op te lopen, maar het risico zijn wel hoog. Wat gaat er aan doen om te dit voorkomen? In alle rapporten ed. wordt over gezondheidsrisico niet gesproken. Wat gaat u hieraan doen?

55.

Wat gebeurt er met het energieoverschot bij krachtige wind? Wat gebeurt er als er een energie tekort is, bij geen wind?

56.

Het landschap rapport adviseert windmolens in lijn of raster te plaatsen. Uw voorstel voldoet hier niet aan. Waarom wijkt u hiervan af?

57.

In alle uw rapporten spreekt over gemiddelde geluidwaarde Lden. Wat is de maximale geluidwaarde die windmolens kunnen produceren? Dit komen wij in uw rapport niet tegen. Een gemiddelde jaarlijkse waarde is een papieren tijger waar wij weinig tot niks aan hebben. Het gaat ons om de reële waarde die kan voorkomen.

58.

Door het ontwikkelen (met belastinggeld) van windmolens door u gemeente (waarvan u geen kennis hebt, gezien het 2e kredietverzoek) is sprake van oneerlijke concurrentie. Aangezien u met subsidies kan strooien en bedrijven niet. Dit is in strijd met de wet Markt en Overheid.

59.

Wordt door de u gedane investering door partijen terug betaald?

60.

Gezien het bovenstaande verzoeken wij de Raad niet mee te werken aan dit bestemmingsplan en aan het realiseren van dit windmolenpark.

Hierbij stellen wij de gemeente Oss aansprakelijk voor alle schade en kosten die hieruit eventuele gaan voortvloeien.

Besluit

Wij vinden de inspraakreactie onder punt 30 gegrond, voor het overige vinden wij de reactie ongegrond.

Wijzigingen in ontwerpbestemmingsplan

De planregels voor geluid en windmolens zijn verder aangescherpt ten opzichte van het voorontwerpbestemmingsplan (artikel 8).

Gevolgen voor het milieueffectrapport

Geen.

Toelichting van burgemeester en wethouders

1.

Het rapport '*Environmental Noise Guidelines for the European Region*' van de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO) is in 2018 verschenen. Het milieueffectrapport (hierna: 'het MER') en de daarbij behorende onderzoeken zijn in 2017 opgesteld en uitgevoerd. Toen was het onderzoek van de WGO nog niet bekend. In zoverre is in de verrichte onderzoeken niet expliciet getoetst aan voornoemd rapport van de WGO. Dit wil echter niet zeggen dat wij bij de voorbereiding van het MER en het voorliggend voorontwerpbestemmingsplan geen rekening hebben gehouden met de geluidseffecten van de windturbines op de omgeving en gezondheid van mensen. In het MER is zeer uitgebreid aandacht besteed aan de geluidseffecten van de windturbines, met als resultaat dat wij ruimschoots aan de aanbeveling van de WGO uit 2018 voldoen. Dit zit als volgt:

Tijdens de MER-fase hebben wij aangegeven dat wij, met het oog op het waarborgen van een goed woon- en leefklimaat, streven naar een maximale geluidbelasting van 42 dB Lden op woningen. Dit is strenger dan de (milieu)norm in het Activiteitenbesluit van 47 dB Lden. In het voorontwerpbestemmingsplan hadden we hiertoe een 'streefwaarde' opgenomen van maximaal 42 dB Lden op woningen. De planregels voor geluid zijn in het nu voorliggende ontwerpbestemmingsplan verder aangescherpt ten opzichte van het voorontwerpplan. Deze planregels (met opname van een aantal harde grenswaarden voor zgn. 'maatgevende woningen') zorgen dat deze strengere waarde van 42 dB Lden wordt gehaald op bijna alle woningen. Bij slechts maximaal 7 woningen wordt deze waarde niet gehaald, maar ook bij deze woningen voldoen we aan de aanbeveling die de WGO doet in haar rapport van 2018 om de geluidsbelasting van de windmolens op de omgeving te beperken tot maximaal 45 dB Lden.

Voor een verdere toelichting van de geluidsnormen in het bestemmingsplan verwijzen wij naar onze reactie onder punt 30.

2.

Het is ons niet bekend dat er landelijk een discussie gaande is over het terugbrengen van de geluidsnorm naar 42 dB Lden. Op de website van de Nederlandse Vereniging Omwonenden Windturbines (hierna: 'NLVOW'), is wel een opiniërend stuk te lezen waarin de NLVOW pleit voor het instellen van een wettelijke adviesnorm voor geluid van 42 dB Lden. Vooral nog heeft de wetgever hieraan geen gehoor gegeven en wij hebben ook geen aanwijzingen dat de wettelijk geldende geluidsnorm van 47 dB Lden binnen de voorbereidingsperiode van dit bestemmingsplan zal gaan wijzigen. Maar uit onze beantwoording van de inspraakreactie onder nrs. 1 en 30 blijkt dat dit ook niet van belang is voor het windmolenpark in Oss, omdat wij met het oog op een goed woon- en leefklimaat zelf strengere geluideisen stellen in het ontwerpbestemmingsplan die bijna volledig tegemoet komen aan de wensen van inspreker onder nr. 2. Er is dus geen reden om de besluitvorming over dit plan uit te stellen in afwachting van eventuele toekomstige strengere geluideisen.

3.

Wij hebben zorgvuldig onderzoek gedaan naar het effect van het windmolenpark op dieren (waaronder vogels). Hieruit blijkt dat de effecten beperkt zijn en in onze ogen aanvaardbaar, gelet op het grote maatschappelijke belang van duurzame energieopwekking. Het onderzoek heeft als volgt plaatsgevonden: Eerst is gekeken naar alle mogelijke effecten van een groot aantal verschillende opstellingsvarianten (in eerste instantie 12, daarna nog een verfijningsslag). De resultaten hiervan staan in een uitgebreid milieueffectrapport (MER). Dit MER heeft geleid tot de keuze voor een zogenaamd voorkeursalternatief (VKA). Het VKA kan als een optimale opstelling worden gezien, waarbij de tegengestelde belangen zoals, milieu- en hinderaspecten, landschapeffecten en energieopbrengst zorgvuldig tegen elkaar zijn afgewogen. Hiervoor is nu een ontwerpbestemmingsplan gemaakt (één windmolen is nog afgefallen, waardoor effecten op o.a. dieren beperkter zijn t.o.v. het VKA). Wij delen de mening van insprekers niet dat sprake is van een bestuurlijke dwaling.

4.

In Europees verband heeft Nederland de doelstelling aanvaard dat in 2020 14% van de energieconsumptie uit hernieuwbare bronnen komt (zoals windenergie). In 2023 wil de Rijksoverheid dat 16% uit duurzame bronnen komt. Om deze doelen te kunnen realiseren, is naast de productie van windenergie op zee ook windenergieproductie op land noodzakelijk. Volgens de Rijksoverheid (rijksoverheid.nl) staat er in 2023 voor minimaal 4.450 MW vermogen aan windmolens op zee (Energieakkoord voor duurzame groei, 2013). Windmolens op zee leveren dan 3,1 % van alle energie in Nederland in 2023. Hiermee is de beoogde doelstelling 16% duurzame energie nog niet behaald. In de 'Structuurvisie Windenergie op land', vastgesteld door de Ministerraad op 28 maart 2014, is bepaald dat in 2020 tenminste 6000 megawatt (MW) windenergie geproduceerd dient te worden op land en in zoete wateren. Rijk en provincies hebben vervolgens in het 'Energieakkoord voor duurzame groei', van september 2013 met elkaar een verdeling afgesproken van de windenergieproductie op land. De opgave van duurzame energieproductie van de provincie Noord-Brabant is bepaald op 470,5 MW in 2020. De gemeente Oss wenst een bijdrage te leveren aan het realiseren van de gestelde doelen en heeft zelf de ambitie om volledig energieneutraal te worden in 2050. Jaarlijks wordt in de gemeente Oss 7,6 petajoule energie verbruikt. Naast het besparen en elders inkopen van duurzame energie, willen wij ook circa 25% van ons energieverbruik zelf duurzaam produceren. Dat de productiekosten van windenergie op land wellicht hoger liggen dan op zee, maakt dat niet anders. Of windenergie op zee minder effecten heeft dan windenergie op land hangt bovendien af van het perspectief. Windenergie op zee heeft minder effect op de mens (geluid, slagschaduw), maar heeft wel andere effecten, bijvoorbeeld op natuurwaarden en scheepvaart.

5.

Het is correct dat in vergelijking met windmolens in de kustgebieden, windmolens in het oosten van het land een lagere energieopbrengst hebben. Dit heeft onder andere te maken met lagere windsnelheden in het binnenland. Alle gemeenten in Nederland zijn ingedeeld in vier windsnelheidscategorieën. Windprojecten in gemeenten zoals Oss, die in een lagere categorie vallen, ontvangen ontvangen, per geproduceerde kWh, meer subsidie van het Rijk. De Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE+) compenseert de zogeheten onrendabele top van de elektriciteitsproductie van windmolenparken. Hierdoor is ook een windpark in Oss rendabel en kunnen innovaties op gang komen. Zo wordt de huidige generatie windmolens bijvoorbeeld steeds hoger en op grotere hoogte waait het over het algemeen harder, waardoor opbrengsten toenemen.

6.

De stelling van insprekers is niet correct. De effecten van de in het voorontwerpbestemmingsplan uitgewerkte varianten zijn wel onderzocht en beschreven in het MER. In het MER hebben we in eerste instantie de effecten onderzocht van 12 verschillende opstellingsvarianten voor windmolens bij Elzenburg-De Geer. Alle opstellingsvarianten zijn in het MER getoetst aan drie hoofdcriteria:

- maximale duurzame energieopbrengst (ook als dit leidt tot meer negatieve effecten op de omgeving);
- minimale hinder (ook als dit leidt tot minder energieopbrengst);
- passendheid in het landschap.

Later hebben we in het MER ook 2 extra geoptimaliseerde alternatieven toegevoegd: een voorkeursalternatief (VKA) en een opbrengstalternatief (OA), ook weer onderverdeeld in een aantal subvarianten. Op 14 december 2017 heeft de gemeenteraad besloten te starten met de bestemmingsplanprocedure voor 5 windmolens, conform de geoptimaliseerde voorkeursvariant VKA 2a uit het MER, en een wijzigingsbevoegdheid op te nemen voor een uitbreiding van 5 naar 7 windmolens, conform de opbrengstvariant (OA a) uit het MER. Hiermee zijn we ook daadwerkelijk gestart. Tijdens de voorontwerpfase bleek dat één windmolen niet rechtstreeks bestemd kon worden, omdat de erfpachters hieraan niet wilden meewerken. Deze windmolen is toen opgenomen in een wijzigingsbevoegdheid. In de ontwerpfase, waarin we nu zitten, is deze windmolen helemaal geschrapt, omdat één van de betrokken erfpachters ook geen medewerking wil verlenen aan de wijzigingsbevoegdheid. Het feit dat er nu één windmolen afvalt, rechtvaardigt niet de conclusie dat de in het bestemmingsplan opgenomen en uitgewerkte alternatieven VKA 2a en OA a niet zijn onderzocht. Het ontwerpbestemmingsplan is nog steeds gebaseerd op deze MER-alternatieven en de onderzoeksuitkomsten voor deze alternatieven.

7.

De stelling van insprekers dat het MER onvolledig en bevooroordeeld is, nemen wij voor kennisgeving aan. De onafhankelijke landelijke Commissie voor de Milieueffectrapportage die het MER heeft beoordeeld is een andere mening toegedaan. Deze Commissie overweegt het volgende in haar toetsingsadvies van 30 oktober 2018:

'Het MER is zeer uitgebreid, overzichtelijk en voorzien van veel kaartmateriaal, tabellen en visualisaties. Vooral de landschappelijke analyse is uitgebreid en gedetailleerd. Voor elk alternatief zijn de verschillende beoordelingscriteria helder omschreven en goed navolgbaar beoordeeld, met gebruik van duidelijke visualisaties. Ook de effecten op natuur en de hinder voor de omgeving (geluid, slagschaduw, lichthinder) zijn gedetailleerd onderzocht.'

De Commissie signaleert wel een tekortkoming bij de toetsing van het MER, maar die gaat over vleermuizen en niet over de stelling van insprekers dat er te weinig alternatieven zijn onderzocht voor de nu voorgestelde windmolens. Op het onderdeel vleermuizen hebben wij het MER inmiddels aangevuld.

Bij het opstellen van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau hebben wij al overwogen te kiezen voor onderzoek naar 'actuele en gangbare windmolens' (zie p. 1 en 34 van de NRD). De Commissie voor de Milieueffectrapportage heeft toen ook hierover positief geadviseerd.

De door de insprekers aangehaalde windturbine van het merk Vortex Bladeless is een nieuw type windturbine zonder wieken. Deze windturbine wordt ontwikkeld door de gelijknamige Spaanse startup. Op de website van dit bedrijf is te lezen dat Vortex Bladeless windturbines nog niet gereed zijn om de markt te betreden. Volgens de website van het bedrijf zou in 2019 een eerste model Vortex Tacoma van 2,75 meter gereed zijn voor de verkoop. Hoewel deze nieuwe windenergie-technologie mogelijke voordelen zou kunnen hebben ten opzichte van een traditionele windmolen met wieken, is de technologie nog niet volledig doorontwikkeld en niet toepasbaar voor grootschalige energieopwekking. Om deze reden kan de Vortex Bladeless windturbine vooralsnog niet beschouwd worden als een reëel alternatief voor windmolens met wieken.

8.

Wij delen de mening van insprekers dat de nadelige gevolgen van overmatige geluidshinder onevenredig groot zijn niet. Uit onze beantwoording van de reactie van insprekers onder punt 1 en 30 blijkt dat we ons wel degelijk inspannen om een goed woon-en leefklimaat te waarborgen na realisatie van de windmolens. In het voortraject is, anders dan insprekers stellen, uitvoerig onderzoek verricht.

9.

Insprekers geven niet aan uit welke objectieve studies blijkt dat dieren gestrest raken van windmolens, met als gevolg veel meer sterfte en onvruchtbaarheid onder de dieren. Wij hebben onafhankelijk geluidbureau M+P een verkennend onderzoek laten doen naar de mogelijke invloed van het geluid van windmolens in dierenpensions, opvangcentra en hondenscholen. Aan een zevental dierenverzorgers, die dieren verzorgen in de buurt van een windmolenpark is gevraagd naar de invloed van het windmolenpark. Hieruit komt naar voren dat de dieren geen afwijkend gedrag vertonen en dat de windmolens geen (merkbare) invloed hebben op de dieren (bijlage 9 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan).

Voor wat betreft laagfrequent geluid merken wij op dat hiernaar uitgebreid onderzoek is gedaan (o.a. worstcase alternatief 1a uit het MER is onderzocht met 11 windmolens). Wij verwijzen naar bijlage 3 bij het MER (akoestisch onderzoek d.d. 4-9-2017, paragraaf 3.10 en 6.9). Hieruit blijkt dat als het geluidsniveau op de gevel lager is dan 47 dB Lden, de zgn. 'Vercammencurve' niet zal worden overschreden. We blijven voor dit windpark qua gevelbelasting ruimschoots onder de 47 dB Lden. Indien het laagfrequent geluidsniveau binnenshuis lager is dan de niveaus in de Vercammencurve, dan heeft de Raad van State (2006) geoordeeld dat onaanvaardbare hinder kan worden uitgesloten. De Afdeling heeft meermaals geoordeeld dat de geluidnormen uit het Activiteitenbesluit voldoende bescherming bieden tegen laagfrequent geluid. Wij hanteren strengere normen dan het Activiteitenbesluit. De GGD geeft in haar onderzoeksrapport aan dat zij geen hinder verwacht door laagfrequent geluid op basis van de uitgevoerde berekeningen (bijlage 8 bij het MER).

10.

Eventuele gevolgen van het beleid voor wind- c.q. duurzame energie van de rijksoverheid voor de Nederlandse belastingbetaler, de werkgelegenheid, de koopkracht en de economie vallen buiten het onderzoekskader voor dit (lokale) bestemmingsplan en het MER. Bij een ruimtelijke procedure dient de gemeenteraad in de eerste plaats te onderzoeken of een ruimtelijk plan voldoet aan de eisen van een goede ruimtelijke ordening. In relatie daarmee is ook beoordeeld of dit bestemmingsplan economisch uitvoerbaar is. Dit laatste is het geval.

11.

Anders dan insprekers achten wij de effecten van slagschaduw beperkt. Het windmolenpark moet voldoen aan de wettelijke normen voor slagschaduw zoals opgenomen in de Regeling algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (hierna: de Activiteitenregeling). In de ontwerpvergunningen hebben we aanvullend bovendien bepaald dat de 2 deelparken (met ieder 2 molens) gezaamenlijk niet meer slagschaduw mogen produceren dan de wettelijke norm die de Activiteitenregeling aangeeft. Deze norm hebben wij concreet vertaald naar maximaal 6 uur slagschaduw in totaal op jaarbasis voor beide deelparken. Deze interpretatie is feitelijk strenger dan de wettelijke normen: Wij staan in totaal 6 uur slagschaduw gedurende het hele jaar toe, in plaats van maximaal 17 dagen per jaar meer dan 20 minuten per dag per kalenderjaar en op overige dagen minder dan 20 minuten per dag. En dit dus voor beide deelparken samen en niet voor ieder deelpark apart.

Voor de eventueel 2 extra windmolens, die alleen na het toepassen van een wijzigingsbevoegdheid o.g.v. het bestemmingsplan kunnen worden gerealiseerd, nemen we een vergelijkbare voorwaarde op in de wijzigingsbevoegdheid. Deze voorwaarde regelt dat, ook na toepassing van de wijzigingsbevoegdheid (en realisatie van 6 windmolens in totaal) op alle woningen maximaal 6 uur slagschaduw wordt veroorzaakt.

Het bovenstaande betekent, zoals aangegeven, dat de ontwikkelaars feitelijk aan strengere eisen moeten voldoen dan aan de wettelijke normen.

Wij vinden maximaal 6 uur slagschaduw op jaarbasis aanvaardbaar voor mens en dier. De strenge norm van 6 uur slagschaduw in totaal op jaarbasis binnenshuis, waarborgt dat buitenshuis, in de tuin van insprekers of bij het dierenpension, ook maar in beperkte mate slagschaduw zal optreden.

Verder verwijzen wij naar het verkennend onderzoek dat wij hebben uitgevoerd naar de mogelijke invloed van geluid van windmolens in pensions, opvangcentra en hondenscholen (bijlage 9 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan). Uit dit onderzoek blijkt dat ook slagschaduw op dieren in de betreffende gevallen geen merkbaar effect heeft.

12.

Anders dan insprekers stellen, hebben wij voor geluid ook in beeld gebracht wat het theoretisch berekende aantal gehinderden buitenshuis is. Dit aantal ligt hoger dan het berekende aantal gehinderden binnenshuis. Op de beoordeling van de varianten in het MER had het geen invloed. Ten aanzien van verschillen tussen varianten, leverde het aantal gehinderden buitenshuis hetzelfde beeld op als het aantal gehinderden binnenshuis.

13.

In artikel 6.1 van de Wet ruimtelijke ordening is een regeling opgenomen voor het vergoeden van eventuele planschade, als gevolg van een genomen ruimtelijk besluit. Indien insprekers menen dat hun woning in waarde zal dalen als gevolg van de vaststelling van dit bestemmingsplan, kunnen zij daarvoor een aanvraag tot tegemoetkoming in schade indienen bij de gemeente. De gemeente zal deze aanvraag volgens de geldende procedureregels in behandeling nemen.

14.

De locatiekeuze is weloverwogen gemaakt en onderbouwd in het MER. Bovendien zullen meer zonen windprojecten moeten volgen om de Osse energiedoelstellingen te kunnen halen, dus het is geen kwestie van realisatie van één project op de ene of op de andere locatie, maar van realisatie van meerdere projecten op meerdere locaties. Wij verwijzen in dit verband naar hoofdstuk 19 van het MER (Relatie tot het gemeentebrede onderzoek 'Energie en Ruimte'). Wij verwachten dat het aantal klachten ten gevolge van de windmolens beperkt zal zijn, gelet op de strenge en zorgvuldige normstelling in het ontwerpbestemmingsplan op het gebied van geluid en slagschaduw.

15.

Deze reactie is voor ons niet geheel duidelijk. Wij volgen de insprekers niet in hun stelling dat het betalen van een marktconforme bijdrage aan de grondeigenaren voor het mogen gebruiken van hun gronden ten behoeve van het plaatsen en exploiteren van windmolens omkoping of kapitaalvernietiging zou zijn. Overigens is de trend dat grondvergoedingen voor windmolens dalen.

De opmerking over wind op zee begrijpen wij niet. Duidelijk is wel dat we met alleen wind op zee de nationale en lokale doelstelling voor 2020 en 2023 niet halen. Wij verwijzen naar onze reactie onder nr. 4.

16.

Wij onderschrijven en begrijpen de opvatting van insprekers niet dat wij niet objectief kunnen handelen in het toekennen van de benodigde vergunning(en). Insprekers suggereren dat wij 'eigen' belangen hebben, anders dan maatschappelijke belangen. Wij proberen als overheidsinstantie het maatschappelijk belang zo goed mogelijk te dienen, los van eventuele privaatrechtelijke belangen (het dienen hiervan staat overigens ook ten dienste van het publieke belang). De gemeenteraad controleert het handelen van burgemeester en wethouders en uiteindelijk bepalen de inwoners van Oss de samenstelling van het gemeentebestuur. Dit onderdeel van de inspraakreactie valt overigens buiten de reikwijdte van de bestemmingsplanprocedure.

Als inwoners schade leiden door 'ongemak en waardeverlies van hun woning en bedrijf' is er een mogelijkheid om een planschadeverzoek in te dienen.

17.

Wij hebben de effecten op flora, fauna en ecologie zorgvuldig onderzocht en verwijzen insprekers naar bijlage 6 bij het MER (Natuurrapport). Wij achten, alle belangen overziende, de gevolgen van het windpark voor natuur aanvaardbaar.

18.

Volgens de regels van het bestemmingsplan heeft een windmolen een maximale tiphoogte van 210 meter. Door deze grote maat en schaal van de moderne windmolens, is het onmogelijk om het zicht op een windmolen volledig weg te nemen. Wij beseffen dat sommige omwonenden dit als onprettige visuele hinder zullen ervaren. Om de visuele hinder zoveel mogelijk te beperken, hebben wij in het MER verschillende opstellingsvarianten van de windmolens en het effect daarvan op het landschap onderzocht (zie bijlage 5 Landschap bij MER). Bosch Slabbers Landschapsarchitecten heeft in dit onderzoek aan de hand van een zevental criteria onderzoek verricht naar de meest wenselijke opstelling van het windmolenpark. Daarbij is onder andere gekeken naar de configuratie en herkenbaarheid van de opstelling, effecten op kenmerkende dorps(ge)zichten en op landschappelijke structuren. Bij de keuze voor de concrete opstelling hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport. Daarnaast vragen wij van de ontwikkelaars een bijdrage voor concrete kwaliteitsmaatregelen om het

landschap te versterken en het zicht op de windmolens te verzachten, bijvoorbeeld door het aanplanten van bomen en groen op strategische plekken. Wij verwijzen naar het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap' voor de concrete te nemen maatregelen (bijlage 3 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan). Hiermee voldoen we aan de regeling voor Kwaliteitsverbetering van het landschap uit de Verordening Ruimte van de provincie Noord-Brabant. Deze maatregelen moet ervoor zorgen dat de windmolens zo goed als mogelijk worden ingepast en er sprake is van een goede ruimtelijke ordening.

Voor de onderbouwing van de gevolgen van dit windmolenpark voor de natuur verwijzen wij naar onze reactie onder punt 3 en 17.

19.

Wij hebben de gevolgen de veiligheid voor inwoners en bedrijven uitgebreid onderzocht. We verwijzen naar bijlage 8 bij het MER (externe veiligheid). De Brandweer Brabant Noord concludeert op basis van het voorontwerpbestemmingsplan en het MER dat de risico's in voldoende mate wordt beheerst en dat uit de onderzoeken blijkt dat het risico op een ongewenst voorval erg klein is.

20.

Langs de Megensebaan nabij de kruising van Eemmeer staat een zonnepanelenboom, waarop insprekers mogelijk doelen. Het is, gelet op de te stellen jaarnorm van in totaal maximaal 6 uur slagschaduw op woningen, niet aannemelijk dat de slagschaduw van de windmolens de opwekking van zonne-energie door de betreffende zonnepanelenboom onevenredig zal verstoren.

21.

Voor de onderbouwing van de gekozen locatie van dit windmolenpark verwijzen wij naar onze beantwoording onder punt 14.

22.

Insprekers stellen in dit onderdeel veel zaken ter discussie: effecten op gezondheid, dieren en landschap, windmolens als oplossing voor het klimaatprobleem (volgens insprekers zijn windmolens niet de oplossing) en de gemaakte belangenafweging. Gelet op het algemene karakter van deze reactie verwijzen wij naar de totale onderbouwing in het MER en de toelichting op het ontwerpbestemmingsplan. Ook verwijzen wij naar andere onderdelen van onze beantwoording van de inspraakreactie, waarin we concreet ingaan op een aantal zaken.

23.

Wij bagatelliseren, anders dan insprekers stellen, de gevolgen voor natuur niet. In het natuurrapport bij het MER (bijlage 6) worden alle gevolgen zorgvuldig beschreven. Waar nodig, bijvoorbeeld in verband met verstoring van vogels in het nabij gelegen Natuurnetwerk Brabant (De Rietgors), mitigeren of compenseren wij de negatieve effecten. Elke locatiekeuze brengt ook negatieve effecten met zich mee.

24.

Hiervoor zijn wij al ingegaan op gezondheidseffecten en mogelijke waardedaling van woningen. Wij verwijzen o.a. naar onze reactie onder nrs. 1, 9 en 13.

25.

Voor de stellingen dat groene stroom ten koste gaat van natuur en dat windmolens op zee minder belastend zijn, verwijzen wij naar de beantwoording onder nrs. 4 en 17. Wij achten de effecten die het ontwerpbestemmingsplan met zich meebrengt aanvaardbaar, gelet op de afweging van alle aan de orde zijnde belangen.

26.

Insprekers vinden de locatie ongeschikt vanwege het lage achtergrondniveau (geluid) in de directe woonomgeving. Op grond van ons gemeentelijke geluidbeleid (Geluidnota Oss) streven wij per gebiedstype andere geluidsniveaus na. Dus we houden bij nieuwe ontwikkelingen rekening met gebieden met een lager achtergrondniveau. In bijlage 7 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan onderbouwen we dat het windmolenpark in lijn is met het gemeentelijk geluidbeleid (Geluidnota Oss). Op de onderbouwing van de locatiekeuze zijn we hiervoor al ingegaan.

27.

Voor het behalen van de gestelde energiedoelen zullen wij, naast zonne-energie ook gebruik moeten maken van windenergie en andere mogelijke oplossingen. Alleen dan kunnen we de

gestelde duurzaamheidsdoelen behalen. De gemeenteraad wil 25% van de totale energiebehoefte duurzaam opwekken op eigen grondgebied (naast 50% besparen en 25% elders inkopen). Dit betekent grofweg realisatie van 80 windmolens van 3MW of 1060 (5,3 km²) voetbalvelden aan zonne-energie. De opgave is dus heel groot. (Bij de opwekkingsdoelstelling tellen we zonne-energie op daken niet mee. Bij de besparingsopgave van 50%, is al ingerekend dat op alle geschikte daken in Oss zonnepanelen komen.)

Het bovenstaande betekent dat we op meerdere vormen van duurzame energie opwekken moeten inzetten. Anders dan insprekers stellen, gaan de winsten bij zonne-energie (zonnepanelen) ook deels naar bedrijven/initiatiefnemers. En zowel bij zonne-als windenergie kunnen burgers mee profiteren (via belastingvoordelen en/of financiële participaties).

28.

Wij zijn van mening dat de negatieve gevolgen van dit windmolenpark in de uitgevoerde onderzoeken niet worden gebagatelliseerd. De onderzoeken brengen zo objectief en nauwkeurig mogelijk de negatieve gevolgen van dit windmolenpark in beeld. De gemeentelijke zorgplicht is niet oneindig, maar wordt begrensd door de wet- en regelgeving. Wij hebben aan de hand van de geldende wettelijke normen onderbouwd dat het windmolenpark ruimtelijk aanvaardbaar is. Door te verwijzen naar de toepasselijke normen uit de wettelijke regels gaan wij niet voorbij aan onze zorgplicht. Voor geluid nemen we bovendien extra strenge regels op in het ontwerpbestemmingsplan. Ook dit betekent dat wij onze zorgplicht serieus opvatten.

29.

Wij begrijpen deze reactie niet goed. Wij gebruiken de Crisis- en herstelwet (CHW) om een windmolenpark voor maximaal 25 jaar toe te staan. Wij willen na 25 jaar een nieuwe afweging kunnen maken voor het gebied. De ontwerpvergunningen voor de windmolens gaan ook uit van een maximale instandhoudingstermijn van de windmolens van 25 jaar. Zonder gebruikmaking van de CHW kunnen we slechts een 'voorlopige bestemming' in het bestemmingsplan opnemen voor de duur van 5 jaar. Wij zien niet in op welke manier wij regels onrechtmatig gebruiken.

30.

In het voorbereidingstraject en de informatiebijeenkomsten over het MER hebben wij steeds van een streefwaarde voor geluid van 42 dB Lden gesproken. Wij zijn het wel met insprekers eens dat deze streefwaarde in het ontwerpbestemmingsplan moet worden vertaald naar duidelijke normstelling. In onze reactie onder punt 1 hebben wij aangegeven hoe we dit hebben geregeld in het ontwerpbestemmingsplan. Aanvullend hierop melden wij nog het volgende. Voor de maximaal 7 woningen, waaronder die van insprekers, waarbij we de streefwaarde van 42 dB Lden niet helemaal kunnen halen, geldt in het ontwerpbestemmingsplan een iets ruimere normstelling en dus een iets hogere geluidbelasting. Maar nog altijd geldt hier een strengere norm dan de wettelijke (milieu)norm uit het Activiteitenbesluit. Voor de 7 woningen hebben we in het ontwerpbestemmingsplan bovendien een bijzondere regeling opgenomen die regelt dat in ieder geval een goed binnenklimaat voor geluid in deze woningen kan worden geboden. Wij verwijzen naar artikel 8 van het ontwerpbestemmingsplan.

31.

In artikel 5.1.2 van het voorontwerpplan (artikel 8 in het ontwerpbestemmingsplan) is gekozen voor bandbreedtebepalingen. De windmolens moeten qua afmetingen binnen deze bandbreedtes blijven. Dit betekent bijvoorbeeld dat als men kiest voor een windmolen met een ashoogte van 145 meter niet voor een rotor met een maximale afmeting van 136 meter kan worden gekozen, omdat anders de maximaal toegestane tiphoogte van 210 meter wordt overschreden. Kortom, de bepalingen bieden flexibiliteit maar zijn wel duidelijk over de minimale en maximale maatvoering.

32.

Voor de woning van insprekers (en 6 andere woningen waar we de streefwaarde van 42 dB Lden niet helemaal halen) hebben we in het ontwerpbestemmingsplan een bijzondere regeling opgenomen die regelt dat in ieder geval een goed binnenklimaat voor geluid in deze woningen kan worden geboden. Deze planregels verplichten de ontwikkelaars van het windpark om insprekers een schriftelijk aanbod te doen om (op kosten van de ontwikkelaars) geluidreducerende voorzieningen aan de woning te treffen om in de 'geluidgevoelige ruimtes' (woonkamers, eetkamers, slaapkamers, en keukens) een binnenwaarde van L_{night} 18 dB te bereiken. Het is aan insprekers om wel of geen gebruik te maken van het aanbod. Het rapport waar insprekers hier naar verwijzen heeft overigens niets te maken met het bovenstaande. Dit rapport gaat over Natuurnetwerk Brabant en geluid. Van belang voor insprekers is paragraaf 5.2.2 bij de toelichting

van het ontwerpbestemmingsplan en bijlage 3 bij het MER, voor zover ingegaan wordt op de geluidbelasting op woningen.

33.

Voor een windturbine hoger dan 150 meter (tiphoogte) geldt dat de turbine op basis van opgave van de Inspectie Leefomgeving en Transport in het Informatieblad over obstakelverlichting dient te worden voorzien van obstakelverlichting. Dit geldt dus ook voor windpark Elzenburg-De Geer. Volgens de regels in het ontwerpbestemmingsplan moet voor de aanvang van de bouw een verlichtingsvoorstel worden uitgewerkt dat is gericht op het zo veel mogelijk beperken van hinder. Dit voorstel dient voorafgaand aan de realisatie van het windpark ter instemming te worden voorgelegd aan de gemeente (voorwaarde in ontwerp-omgevingsvergunning om toe te kunnen zien op de naleving van het bestemmingsplan) en de Inspectie Leefomgeving en Transport. De geldende regels bieden enerzijds voldoende waarborgen voor veiligheid van de burgerluchtvaart en voorkomen anderzijds onaanvaardbare lichthinder voor de omwonenden. Wij zien niet in hoe deze regels in strijd zijn met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (hierna: 'EVRM').

34.

Er is sprake van twee 'deelparken': twee verschillende initiatiefnemers ontwikkelen ieder 2 windmolens. De mogelijkheid van 10% afwijken qua uiterlijke verschijningsvorm (voor enkel de rotordiameter en de ashoogte) is opgenomen om voor beide ontwikkelaars enige keuzevrijheid te behouden en niet de eerste ontwikkelaar het type voor alle 4 de windmolen te laten bepalen (met als gevolg dat de tweede ontwikkelaar is aangewezen op één fabrikant en dus een te hoge prijs betaalt en minder winsten kan afdragen aan het omgevingsfonds en het duurzaamheidsfonds). De 10% afwijkingmogelijkheid is gebonden aan strenge voorwaarden, waaronder een nadere gemeentelijke toets. Overigens hebben ontwikkelaar Raedthuys en ESCOSS (tweede beoogde ontwikkelaar) afgesproken gezamenlijk aan te besteden en te kiezen voor één en hetzelfde type windturbine.

35.

De welstandscommissie beoordeelt niet het ontwerpbestemmingsplan, maar concrete aanvragen omgevingsvergunning. Inmiddels heeft de welstandscommissie de aanvragen omgevingsvergunning getoetst en akkoord bevonden.

36.

Het windpark Elzenburg-De Geer bevindt zich niet in een beschermde laagvliegroute, maar wel in het laagvlieggebied Maas en Waal en onder de zogenoemde 'laagvliegroute VO'. Het laagvlieggebied Maas en Waal wordt gebruikt als oefengebied voor de luchtmacht en voor het verbeteren van de navigatie en positionering van helikopters in onbekend terrein. De laagvliegroute VO is oefengebied voor de vliegeropleiding. De minimum vlieghoogte bedraagt 75 meter boven hindernissen. Op basis van contact met de Directie Vastgoedbeheer Rijksvastgoedbedrijf van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (zie bijlage 16 bij de toelichting van het bestemmingsplan) concluderen wij dat laagvlieggebieden geen bouwhoogtebeperkingen opleveren voor windturbines. Het laagvlieggebied VO (voor helikopters en lichte vliegtuigen) werpt ook geen beperkingen op, al wordt de bruikbaarheid van het gebied zeer gering wanneer een hoog obstakel binnen het gebied wordt geplaatst. De minimum vlieghoogte in dit gebied is 30 meter. Omdat de windturbines aan de rand van het laagvlieggebied komen te staan, blijft er nog voldoende vrij laagvlieggebied over.

37.

In het MER en het ontwerpbestemmingsplan en de bijlagen zijn veel geluidskaartjes met contouren te vinden. Voor laagfrequent geluid verwijzen wij naar onze beantwoording onder punt 9.

38.

Wij verwijzen voor klachten niet naar een omgevingsraad. De gemeente is het bevoegd gezag en treedt, indien nodig, handhavend op.

39.

Onder een energiepark verstaan we de doorontwikkeling van het windpark naar een combinatie van windmolens, zonne-energie, andere vormen van duurzame energie, natuurontwikkeling en educatie in een uniek concept. Dit bestemmingsplan (inclusief wijzigingsbevoegdheid) beperkt zich echter alleen tot de ontwikkeling van het windmolenpark Elzenburg-De Geer. Over het door ontwikkelen van dit gebied naar een integraal energiepark moet het gemeentebestuur nog een besluit nemen.

40.

In de toelichting van het voorontwerpbestemmingsplan (p. 45) hadden we al aangegeven de kwaliteitsverbetering van het landschap verder uit te werken in het ontwerpbestemmingsplan. Dit is inmiddels gebeurd. Wij verwijzen naar paragraaf 4.4 van de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan.

41.

De vergelijking van bomen langs de weg en windmolens in het open gebied gaat niet op.

T.a.v. de windmolens:

Wij hebben de landschappelijke effecten van de windmolens zorgvuldig onderzocht en verwijzen naar bijlage 5 bij het MER. Bosch Slabbers Landschapsarchitecten heeft in dit onderzoek aan de hand van een zevental criteria onderzoek verricht naar de meest wenselijke opstelling van het windmolenpark. Hierbij is ook aandacht besteed aan de cultuurhistorische waarden, waaronder de openheid van het gebied (Beerse Overlaat). Bij de keuze voor de concrete opstelling hebben wij zo veel mogelijk rekening gehouden met de uitkomsten van het rapport.

T.a.v. nieuwe bomen/beplanting:

Wij verwijzen naar het 'Inrichtingsplan kwaliteitsverbetering landschap' voor concreet te nemen maatregelen om het landschap te versterken en het zicht op de windmolens te verzachten (bijlage 3 bij het ontwerpbestemmingsplan). Het Inrichtingsplan beschrijft maatregelen die ook nadrukkelijk rekening houden met de cultuurhistorische waarden (o.a. openheid) van het gebied.

42.

Bijlage 5 bij het MER, de totale landschappelijke en cultuurhistorische beoordeling van Bosch Slabbers, is afgezet tegen de beoordeling van een groot aantal andere aspecten. In het MER zijn conclusies getrokken aan de hand van de drie doelcriteria: (maximale) opbrengst, (minimale) hinder en (passendheid in het) landschap. Op basis van de conclusies is nagegaan wat vanuit milieu gezien het voorkeursalternatief is: het optimum. De landschappelijke toets is dus onderdeel van een totaalafweging. Wij hebben het rapport niet naast ons neergelegd.

Anders dan insprekers stellen is ook over het gekozen voorkeursalternatief geadviseerd. Zie hiervoor het aanvullende rapport van juni 2017 van Bosch Slabbers, ook te vinden bij bijlage 5 bij het MER.

43.

Dit plan is inderdaad in strijd met het geldende bestemmingsplan voor het buitengebied. Daarom herzien wij het bestemmingsplan, om de realisatie van het windmolenpark planologisch mogelijk te maken. Dit is een bevoegdheid van de gemeente. Van strijdigheid met andere wet- en regelgeving is geen sprake.

44.

Bij brief van 15 november 2018 hebben wij gereageerd op het Wob-verzoek van insprekers. Wij verwijzen insprekers naar de inhoud van die brief.

45.

Deze reactie van de insprekers is te algemeen en geeft ons onvoldoende concrete aanknopingspunten om aan de juistheid van het natuuronderzoek te twijfelen.

46.

Wij delen de mening van insprekers niet en verwijzen naar onze beantwoording onder punt 5 en 10.

47.

Deze reactie is te algemeen om op te reageren. Wij zijn als bevoegd gezag in ieder geval verantwoordelijk voor naleving van regels en treden zo nodig handhavend op.

48.

Wij staan in voor de onafhankelijkheid van onze adviseurs. In het MER is niet aangegeven dat er geen jurisprudentie is over planschade. In paragraaf 21.3 van het MER wordt enkel aangegeven dat op grond van de tot nu toe bekende jurisprudentie niet kan worden aangenomen dat bij het toekennen van een tegemoetkoming in schade (planschade) een verhoogd normaal maatschappelijk risico van toepassing is. Dit zal per geval moeten worden bepaald. Onder het normale maatschappelijke risico wordt een percentage van de planschade verstaan dat voor

rekening van de aanvrager blijft. Standaard is dit percentage 2% van de waarde van de onroerende zaak waarvoor men een tegemoetkoming in schade aanvraagt.

49.

De kosten van een onafhankelijke planschadeadviseur worden door de gemeente betaald. Indien u andere onderzoeken wilt laten uitvoeren, bijvoorbeeld onderzoeken die betrekking hebben op de gezondheidseffecten, dan zult u deze kosten zelf moeten dragen.

50.

Voor de onderbouwing van de reikwijdte van onze zorgplicht en hoe wij hier aan voldoen, verwijzen wij naar onze reactie onder punt 28.

51.

Insprekers doelen hier op de mogelijk te maken afspraken over samenwerking met ESCOSS en/of ECO om het gemeentelijke deel van het windmolenpark te ontwikkelen (2 windmolens). Het blijkt dat deze externe partijen tijd nodig hebben om met een goed onderbouwd plan te komen.

52.

Als het ontwerpbestemmingsplan ter inzage wordt gelegd kunnen insprekers en anderen zienswijzen daartegen indienen.

53.

Deze reactie is te algemeen gesteld. Wij handhaven op basis van de regels uit het bestemmingsplan en de voorschriften in de omgevingsvergunningen.

54.

In deze reactie komt een groot aantal eerder besproken punten aan de orde. Wij verwijzen naar de beantwoording van de reacties hiervoor.

55.

De duurzaam opgewekte energie wordt aan het openbaar elektriciteitsnet geleverd. Ook als het hard waait en er veel stroom wordt geleverd, is dit het geval. Bij te weinig wind draaien de windmolens niet en wordt er geen energie opgewekt. Moderne windturbines draaien echter al bij lage windsnelheden.

56.

Anders dan insprekers stellen, staat in het landschappelijke rapport niet het advies om windmolens in een lijn of raster te plaatsen. In het landschappelijke rapport van Bosch Slabbers van april 2017 (bijlage 5 bij MER) staat op pagina 21 het volgende: 'Door het landschap overstijgende karakter van grote windturbines en de grote zichtbaarheid vanuit de omgeving heeft de wijze waarop windturbines in het landschap geplaatst worden (de opstelling) invloed op de landschapsbeleving. Een heldere en leesbare opstelling levert een rustiger landschapsbeeld op.' En verder op pagina 21: 'Turbines geplaatst volgens het plaatsingsprincipe grid, lijn, of wolk kunnen kwalitatief goede opstellingen opleveren.' En weer verderop: 'Binnen een heldere opstelling is er geen voorkeur voor wolk, grid, lijn of solitair' Het landschapsrapport adviseert niet een specifieke opstelling, maar geeft aan de hand van 7 toetsingscriteria aan hoe een bepaalde opstelling scoort. Eén van de toetscriteria is 'Configuratie en herkenbaarheid van de opstelling'. Het is dus niet zo dat volgens het landschapsrapport alleen een lijn- of rasteropstelling acceptabel is.

57.

Het klopt dat 47 dB Lden en 42 dB Lden gemiddelde waarden zijn en dat er sprake is van pieken en dalen, maar daar is in de rekenmethodiek en normstelling rekening mee gehouden. Dat de wetgever 47 dB Lden (gemiddeld) acceptabel acht, houdt ook in dat de wetgever het piekgeluid, dat onderdeel uitmaakt van het gemiddelde, accepteert.

In hoofdstuk 2 (Normstelling) van het akoestisch rapport (bijlage 3 bij het MER) is aangegeven hoe piekgeluid zich verhoudt tot het gemiddelde geluid. Piekgeluid, momenten waarop de geluidsbelasting hoger is dan de jaargemiddelde geluidsbelasting, is ca. 3 tot 5 dB hoger dan gemiddeld geluid. Piekgeluid komt voor bij harde wind. Lden is een logaritmisch gemiddelde van de jaargemiddelde geluidbelasting overdag, 's avonds en 's nachts, waarin aan het geluid 's avonds en 's nachts een straffactor is toegekend om rekening te houden met het feit dat geluid dan hinderlijker ervaren wordt.

De rekenwaarde 47 dB Lden (wettelijke norm uit het Activiteitenbesluit) komt overeen met een jaargemiddeld geluidniveau van ca. 41 dB(A). Zoals vermeld, kan worden verwacht dat het geluidsniveau bij harde wind 3 tot 5 dB hoger is dan de jaargemiddelde waarde.

Een waarde van 47 dB Lden komt dus overeen met een werkelijke geluidsbelasting van maximaal ca 44 tot 46 dB(A)¹. Deze waarde kan in alle beoordelingsperioden (dag, avond, nacht) optreden.

De rekenwaarde 42 dB Lden komt neer op een jaargemiddeld geluidniveau van ca. 36 dB(A). In dat geval is de "piekbelasting" gelijk aan 39 tot 41 dB(A)².

Piekgeluid komt voor als windmolens maximaal geluid produceren (vanaf ongeveer 10-14 m/s, afhankelijk van het type windmolen). Bij lagere windsnelheden maakt de windmolen minder geluid.

Dit is te zien in bijlage A van het akoestisch onderzoek. Alle windsnelheden worden meegenomen bij het bepalen van de jaargemiddelde Lden en Lnight beoordelingsniveaus. Hoe vaak de windmolens maximaal geluid produceren, hangt af van de windverdeling ter plaatse. Voor de beoogde locatie is de windverdeling opgenomen in bijlage B van het akoestisch onderzoek (bijlage 3 bij het MER)³. Voorbeeld: op 100 meter hoogte zal de windsnelheid 's nachts gedurende 17% van de tijd hoger of gelijk zijn aan 10 m/s. Op 140 meter hoogte is dit 22% van de tijd.

58.

Wij berekenen de integrale kosten van goederen of diensten in onze tarieven door. Er is dus geen sprake van oneerlijke concurrentie. Ook verstrekken wij geen subsidies. We zien dan ook niet in hoe wij in strijd met de Wet Markt en Overheid handelen. Dit nog daargelaten dat wij voornemens zijn de ontwikkeling van de 2 gemeentelijke windmolens uit handen te geven en over te laten aan een andere partij. Dat wij aanvullend krediet hebben gevraagd zegt niets over een professionele aanpak.

59.

Ja de gedane investering wordt terugbetaald. Voor het zgn. 'gemeentelijke deel' van het windpark sluiten wij een marktconforme opstalovereenkomst, met een grondvergoeding, waarin alle gemaakte kosten worden verdisconteerd (dus waarin alle kosten voor bestemmingswijziging zijn meegenomen). Voor het zgn. 'Raedthuysdeel' sluiten wij een anterieure overeenkomst om de kosten te verhalen.

60.

In hetgeen insprekers naar voren hebben gebracht zien wij geen reden om het voorontwerpbestemmingsplan niet verder in procedure te brengen. De aansprakelijkheidsstelling van insprekers is te algemeen en nemen we voor kennisgeving aan.

---

¹ Dit lijkt laag ten opzichte van de Lden-norm (jaargemiddelde geluidsbelasting). Dit komt omdat er bovenop de werkelijke geluidsbelasting een straffactor wordt toegepast in de avond- en nachturen.

² Zie onder voetnoot 1.

³ Op advies van RVO-NL wordt bij vergunningsonderzoeken voor windparken vanaf begin december 2018 gerekend met nieuwe windgegevens van het KNMI (dataset 2014). Ten behoeve van de m.e.r. is gerekend met de oude dataset van 2009. Bij de vergunningaanvragen is gerekend met de nieuwe data. De etmaalgemiddelde windsnelheid in Oss komen in de nieuwe en oude dataset goed overeen. Maar in de maatgevende nachtperiode is de windsnelheid volgens de nieuwe dataset aanmerkelijk hoger dan waarmee eerder is gerekend. Voor de geluidbelasting door het windpark maakt dit geen verschil, omdat we de gewenste normstelling, conform onze ambities hebben vastgelegd in het ontwerpbestemmingsplan: Deze normstelling waarborgt maximaal 42 dB Lden op bijna alle woningen (op maximaal 7 woningen na).

Inspraakreactie 4

Samenvatting inspraakreactie

1.

Wij hebben ernstige bezwaren tegen het voorontwerpbestemmingsplan en MER-rapportage voor het plaatsen van windmolens op de u voorgestelde locatie Elzenburg - De Geer en wel om de volgende redenen:

Het plaatsen van de geplande windmolens hebben grote negatieve invloed op o.a.:

- Geluidhinder
  - Veiligheid
  - Schaduwwerking en lichtschittering
  - Horizonvervuiling
  - Invloed op t.v.- en radio-ontvangst, telecommunicatie
  - Invloed op flora en fauna
  - Aantasting situeringswaarde
  - Slagschaduw
  - Waardedaling onroerend goed
  - Bedrijfsvoering.

2.

Windmolens zullen leiden tot overlast van o.a. slagschaduw, geluid, ed. Ze produceren een laagfrequent geluid waar kinderen en dieren zeer gevoelig voor zijn. De nadelige gevolgen van overmatige geluidshinder zijn onevenredig groot in het licht van dat het maar heel beperkte belang is gediend met de oprichting van dit windmolen park. Uit objectieve studies komt duidelijk naar voren dat dieren hierdoor veel meer gestrest zijn met als gevolg veel meer sterfte en onvruchtbaarheid onder het dieren. Dit heeft grote invloed op onze dieren en op onze gasten. Met als gevolg dat dieren niet te hanteren zijn en onze gasten gestrest en agressief naar huis gaan. Waardoor de eigenaar met een onhandelbare huisgenoot komt te zitten. Met als gevolg dat onze gasten met zekerheid grensde waarschijnlijkheid dan niet meer zullen komen en ik mijn bedrijf, pension en kennel, niet meer rendabel kan voortzetten met gevolg bedrijfssluiting en een onverkoopbaar terrein en pand. Ook zal hierdoor meer overlast ontstaat voor de omgeving en aanliggende woningen zonder dat wij daar iets aan kunnen doen.

Dit zeker in de nachtelijke uren. Ik zal hiervoor dan ook geen enkele aansprakelijkheid ervaren. De aangeduide locatie is dan ook niet aangewezen voor zo'n grootschalig project.

3.

Volgens u is er in literatuur onderzoek geen informatie gevonden over de invloeden van geluid e.d. op dieren. Dit is correct als het windmolens en honden betreft. Maar is onjuist als het dieren betreft. Er zijn een groot aantal onderzoeken uitgevoerd naar invloeden van geluid op dieren o.a. door universiteit Wageningen e.d. welke alleen maar nadelige gevolgen weergeven. Honden hebben een supergevoelig gehoor, maar katten ook. Als je de omgeving en/of gebouw met allerlei technologie vult, worden geluiden die wij niet kunnen horen voor hen vergroot in alarmerende mate. Gezonde mensen kunnen zeer laagfrequente geluiden horen gemeten in het aantal trillingen in één seconde: 20 Hertz (HZ) tot hoge frequenties van 20.000 HZ, maar honden kunnen tot 45.000 HZ horen en katten zelfs tot 64.000 Hz. Hz-Ruis heeft het vermogen om het endocriene ritme van dieren te verstoren, net zoals het kan voor mensen, maar het maakt ze kwetsbaar voor aanvallen en op dezelfde manier kunnen flikkerende lichten de kritieke CFK-drempel overschrijden (bron dr. Karen Shaw Dekker). Dit is maar een enkel voorbeeld, maar zo kunnen we nog wel even doorgaan.

Wij kunnen niet anders concluderen dan dat de invloeden van geluid op dieren gebagatelliseerd en dit niet serieus neemt en niet heeft genomen. Wij verzoeken u nogmaals de invloeden van de windmolens op dieren te onderzoeken.

4.

Zoals u aangeeft zijn honden inderdaad gedomesticeerde dieren. Dat wil zeggen dat dat er na een bepaalde periode gewenning optreedt. Voor elk dier is deze periode anders. Dit kan variëren van enkel dagen, tot enkele weken, zelf tot enkele maanden. Zoals u aangeeft is het geluid dat windmolens produceren voor de dieren merkbaar. Aangezien een groot deel van onze gasten kort bij ons verblijven zal er van gewenning weinig tot geen sprake zijn. Met alle gevolgen van dien.

5.

Volgens de regeling huisvesting dieren moeten sterk geluidprikkels in het bereik van de hoorbare en ultrasone worden vermeden. Hier zullen wij ons aan moeten houden. Hoe gaat u dat doen?

6.

Onze brave gasten (viervoeters) hebben een zeer gevoelig gehoororgaan. Ze horen veel beter dan de mens. Indien er sprake is van geluidshinder die afkomstig is van o.a. windmolens, kan het gehoor van honden beschadigd raken. Dit geldt eigenlijk voor alle dieren, maar ook voor de mens. Maar het lijden van onze honden en onze gasten wordt door u gebagatelliseerd met de mededeling hiervoor is geen wettelijk kader. En wat te denken van die arme katten. Kortom, het wordt nu echt tijd, het is vijf voor twaalf, om eens rekening te houden met onze huisdieren en hun baasjes die dag en nacht gefolterd worden door gebrom en gedreun, gezoem en gepiep van door de overheid gesponsorde martelturbines. Heeft u enig idee wat slaaphinder met je gezondheid kan aanrichten? Slaap kan je inhalen is de gangbare mening. Het echte verhaal is echter dat je er dood aan kunt gaan. Moordgeluiden, kijk eens naar je dieren. De hond bijvoorbeeld, die gewoon urenlang aan het blaffen is terwijl er niemand zich afvraagt waarom dat zo is. Nee, het is geen vervelende rothond. Hij wordt alleen maar hondsdol van o.a. windmolens. Honden hebben zeer gevoelige oren. Een beetje hond hoort 1000 keer beter dan een professionele geluidshinderontkenner van de gemeente. Als je een hond 7 dagen uit de slaap houdt is het dus afgelopen met het beestje en gaat hij dood. Het is allemaal uitgezocht door mensen die er voor doorgeleerd hebben. Er werd al eerder onderzocht hoe lang ze het vol hielden bij deze slaapdeprivatie en dat was ook maar een rampzalige 48 uur of zo. Onderzoeken bij mensen lieten zien dat er door slaaphinder stofwisselingsafval in de hersenen niet meer opgeruimd werd met grote gezondheidsschade en zelfs Alzheimer tot gevolg. Slaaphindering is daarbij even schadelijk voor de gezondheid van mens en dier als stress.

Er is bijvoorbeeld ook evidentie voor het bestaan van een relatie tussen chronisch slaapttekort en het ontstaan van hart- en vaatziekten, diabetes en obesitas. Daarom vind ik het gek dat er door de overheid alleen maar gesust, gepapt en natgehouden wordt omdat deze geluidshindereffecten het nieuwe asbest aan het worden zijn. Ik zou het bijna vergeten, al die vogels die door windmolens versnipperd worden omdat ze van het padje af raken door het geluid en de draaiende wieken.

7.

Geluid is een belangrijke factor in de verstoring van fauna. U bent voornemens de windmolens te plaatsen in een vogelgebied, nabij ecologische verbindingzone, eendenkooi, kennel en dierenpension. De verstoring door geluid wordt beïnvloed door het achtergrondgeluid, duur, frequentie en sterkte van de geluidsbron zelf. Het maakt dieren onrustig, veroorzaakt gehoorbeschadiging, gewichtsverlies, hormoonveranderingen, bloeddrukverhoging en het maakt dieren agressiever. Hoe harder het geluid en hoe langer het duurt, hoe schadelijker het effect.

8.

Hoe komt u op het idee om windmolens te plaatsen bij de in het erfgoedplan opgenomen eendenkooi? Een eendenkooi zonder eenden!!!! Heeft dit erfgoed dan geen enkele betekenis voor u?

9.

Volgens ons staat geluidshinder niet hoog op uw politieke agenda staat? Dit terwijl er in de grondwet genoemd wordt dat overheden moeten zorgen voor de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu (artikel 21). En wat doet u er aan? U gaat gewoon door met meer lawaai maken en maakt alles ziek!

10.

Windmolens zijn ontsierend voor het landschap. Daarnaast is ook nog eens een aantasting van het landschap. Voor de natuur betekent windmolens alleen maar nadelen. Vogels botsten soms wel eens tegen een windmolen op met veelal de dood tot gevolg. Ook kan een vogel door de luchtdruk uit de lucht geslagen worden. Vleermuizen vinden de dood door de drukverschillen. Het broedgebied van vogels kan verstoord worden. Daarnaast zorgen windmolens ervoor dat hoge en lagere luchtlagen met elkaar vermengd worden. Dit geeft een ander klimaat in het gebied van de windmolens, met een veranderde natuur als gevolg.

11.

Het bouwen van grote windmolenparken kost de maatschappij meer dan het oplevert, ook als je de effecten op milieu en gezondheid meerekent. Een studie naar alle kosten en baten van windenergie, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, ze stelt de schade van windenergie op zee op ruim 5 miljard euro. Dichter bij de kust bouwen, zoals het kabinet wil,

beperkt de schade tot 4,8 miljard. Het Centraal Planbureau onderschrijft de uitkomsten van de kosten-batenanalyse. Het CPB zegt dat de bouw van windmolenparken in het huidige systeem nauwelijks milieuwinst oplevert. Door Europese afspraken blijft de uitstoot van vuile energiecentrales namelijk gelijk, ondanks die extra windmolens. Hoeveel windmolens je hier ook neerzet, het heeft geen effect op de CO₂-uitstoot", volgens het CPB. Dat komt doordat we in Europa werken met een CO₂-handelssysteem: als je broeikasgassen uitstoot moet je daarvoor rechten kopen, met die rechten mag worden gehandeld. Er is een bepaald aantal rechten daarvoor uitgegeven, dat niet minder wordt als je hier heel veel windmolens neerzet.

12.

Windmolens zijn subsidie vreters. Als alle windmolens die nu zijn gepland worden gebouwd, moet er jaarlijks ongeveer een miljard euro aan subsidie naartoe, dit allemaal over de rug van uw inwoners c.q. belastingbetaler en zoals het CPB aangeeft is het resultaat nihil.

13.

Inmiddels is er in vele landen meer ervaring opgedaan met de effecten van grote windturbines. Deze wijzen er op dat deze ernstige gezondheidsproblemen bij zowel mens als dier kunnen veroorzaken. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan, zowel bij mens als dier, te hoge bloeddruk, duizeligheid, neusbloedingen, oorsuizingen, hoofdpijn, hartproblemen, slapeloosheid, vermoeidheid, misselijkheid en overgeven, depressie en neigingen tot zelfdoding. Het hoeft geen betoog dat zulks in vele gevallen tot stress, agressiviteit, onvruchtbaarheid heeft geleid. Hierdoor worden wij de facto uit ons bedrijf gejaagd, waardoor mijn pand onverkoopbaar achterblijft. Is dit nu ondernemend Oss? Die dit zo hoog is zijn vaandel heeft staan.

14.

Wetenschappelijke studies in het buitenland wezen uit dat de negatieve gevolgen op de gezondheid van mensen en dier zich uitstrekken tot twee kilometer ver gezien de geluidshinder en de slagschaduw. De gekozen locatie voldoet absoluut niet aan deze voorwaarden. Vandaar dat de Europese Raad ook adviseert om dergelijk grootschalige projecten op minimaal twee kilometer van de bebouwing te zetten. Dergelijke mastodonten in de nabijheid van bedrijven en woningen plaatsen is onverantwoord als men vooraf al kan inschatten welke negatieve gevolgen dit zal hebben voor de omwonenden. Het belang dat de windturbines dienen is de bijdrage aan een vermindering van het klimaatprobleem. De turbines vormen in dat opzicht echter nog niet eens de spreekwoordelijke druppel op een gloeiende plaat. Er zijn betere methoden om het klimaatprobleem aan te pakken en voor zover dat probleem moet worden opgelost met behulp van windenergie, zijn er veel geschiktere locaties om turbines te plaatsen dan deze locatie. De inbreuk op het landschap en de aanzienlijke milieubezwaren voor de bedrijven en woningen zouden in de belangenafweging veel meer gewicht in de schaal moeten leggen dan de uiterst minimale bijdrage die de turbines leveren aan de oplossing van het klimaatprobleem. Zonder dat ook maar enige wezenlijke bijdrage aan de oplossing van het klimaatprobleem wordt geleverd, wordt er hier een aanzienlijk nieuw milieuprobleem geschepd voor de omwonenden.

15.

Er zijn veel gevallen bekend van windturbines die stilgelegd worden vanwege de geluidshinder en de slagschaduw die ze veroorzaken. Gezien de korte afstand tot bebouwing mag men enorm veel klachten verwachten met het stilleggen van de molens als enige optie, met alle financiële gevolgen van dien. Waar de belastingbetaler dan weer voor kan opdraaien. Verzoek u dan ook te uitkijken naar andere locaties waar de windturbines veel minder hinder zullen veroorzaken.

16.

Daarnaast horen windturbines van deze omvang niet thuis nabij bebouwing wegens de slagschaduwen die zij veroorzaken en wegens de visuele hinder ervan. Gezien de hoogte van deze windmolens en de rotordiameter zal de schaduw dus tot over de omgeving zichtbaar zijn. Er wordt enkel rekening gehouden met de slagschaduw die mens en dier zullen ondervinden BINNEN. Er wordt met geen woord gerept over de slagschaduw waarvan heel wat dieren in de omgeving en op onze velden van het dierenpension aan hinder zullen ondervinden. Dit geldt ook voor mensen die in hun tuin zitten of bezig zijn.

17.

Uiteraard geldt het bovenstaande ook voor onze medewerkers, inwoners en medewerkers van bedrijven in de gemeente Oss.

18.

De bouw van dit windpark is strijdig met het vigerende bestemmingsplan, gebruik- en bouwvoorschriften.

19.

Verder bevreemd het mij dat u wel wil meewerken aan die afschuwelijke windmolens in een landelijk gebied maar niet aan het uitbreiden van bedrijf omdat het een landelijk gebied is. Hoe krom bent u bezig? Of zijn er financiële belangen in het spel?

20.

De windmolens zullen leiden tot geluidsoverlast is zeker, wat blijkt uit de MER rapportage. De nadelige gevolgen van overmatige geluidshinder zijn onevenredig groot in het licht van het maar heel beperkte belang dat gediend is met de oprichting van dit windmolen park. Het gevolg is dat wij ramen, deuren en ventilatieroosters moeten sluiten, met als gevolg een onleefbare pension.

21.

Volgens uw voorwaarde moet de windmolens worden voorzien van obstakel- en markeringsverlichting. Naast sluiten van onze ramen, deuren en ventilatierooster moeten wij ook onze daglichtopeningen blinderen om de dieren te beschermen tegen licht invloeden en slagschaduw van buitenaf. Dit is in strijd met wet en regelgeving omtrent huisvesting van dieren. Al met al alleen maar negatieve gevolgen voor de dieren en de daaruit voortvloeiende schade die wij kunnen gaan leiden. Hoe gaat u dit oplossen? Tevens is dit in strijd met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. U stelt (in uw MER rapportage) toch dat een dier gelijk is aan de mens.

22.

Windturbines kunnen gezondheidsproblemen veroorzaken door te worden blootgesteld aan buitensporige geluidsniveaus. Dat staat in Europese richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). Hiervoor verwijzen wij naar het rapport "environmental noise guidelines for the european region", Geluidsoverlast kan negatieve gezondheidseffecten hebben, aldus een verklaring van de WHO, onder meer op het hart. Het geluid van windturbines kan, net als andere omgevingsgeluiden, een grote impact hebben op de fysieke en mentale gezondheid. Heeft u dit plan aan deze richtlijnen getoetst?

23.

Waarom doet wel onderzoek naar de invloeden op de natuur en dieren in de natuur maar niet (huis)dieren zoals koeien, schapen, paarden, honden, katten ed. Dit is meten met twee maten.

24.

Volgens u brief van 10 september jl. verplicht u ons onze populieren in stand houden om ontheemde roeken, beschermde vogels, te kunnen laten nestelen. Dit op enkele honderden meters afstand van windmolens. Met als gevolg nog meer doden door windmolens. Heb hier dan ook geen woorden voor. Kan alleen maar concluderen ondeskundig bestuur.

25.

Wij houden ons het recht voor ten allertijden aanvullende aspecten aan de orde te brengen.

26.

Gezien het bovenstaande verzoeken wij uw Raad NIET in te stemmen met dit voorontwerp bestemmingsplan en om niet mee te werken aan het realiseren van dit windpark. Zodat ik mijn bedrijf op een verantwoorde wijze met plezier kunnen blijven voort zetten. Ondernemend Oss toch!!! Hierbij stellen wij u college aansprakelijk alle schade en kosten die hier eventueel uit gaan voortvloeien.

Besluit

Wij vinden de inspraakreactie ongegrond.

Wijzigingen in ontwerpbestemmingsplan

Geen.

Gevolgen voor het milieueffectrapport

Geen.

Toelichting van burgemeester en wethouders

1.

Inspreker spreekt van een grote negatieve invloed van de windmolens en somt een lijst op met een tiental negatieve effecten. In het MER en de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan gaan we uitvoerig in op alle effecten. Kortheidshalve verwijzen we hiernaar. Voor mogelijke effecten op de bedrijfsvoering van insprekers verwijzen we in het bijzonder naar paragraaf 6.3.11 van het MER 'Effect Windmolens op dieren, etc.' In deze paragraaf wordt ook specifiek verwezen naar het bedrijf van inspreker.

2.

Wij zijn het niet eens met insprekers en verwijzen naar onze beantwoording van inspraakreactie 3, onder nummers 1, 8, 9 11, 13, 30, 32. Met name de beantwoording van inspraakreactie 3 onder 9 met de bijlage 'Invloed van het geluid van windturbines op honden in hondenpensions' (verkennd onderzoek) is van belang voor insprekers.

3.

Inspreker meldt dat er veel onderzoeken zijn gedaan naar effecten van geluid op dieren. Wij hebben echter specifiek onderzoek gedaan naar effecten van *windmolens en windmolengeluid* op dieren. Wij verwijzen nogmaals naar paragraaf 6.3.11 in het MER ('Effect windmolens op dieren, etc.') Naar aanleiding van de reactie van inspreker hebben wij onafhankelijk geluidsbureau M+P aanvullend nog een verkennend onderzoek laten doen naar de mogelijke invloed van het geluid van windmolens op dieren in pensions, opvangcentra en hondenscholen. Aan een zevental dierenverzorgers, die dieren verzorgen in de buurt van een windmolenpark is gevraagd naar de invloed van het windmolenpark. Hieruit komt naar voren dat de dieren geen afwijkend gedrag vertonen en dat de windmolens geen (merkbare) invloed hebben op de dieren (bijlage 9 bij de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan).

Voor wat betreft de aan te brengen verlichting op de windmolens is een planregel in het ontwerpbestemmingsplan opgenomen. Deze schrijft voor dat vóór de aanvang van de bouw een verlichtingsvoorstel moet worden uitgewerkt dat is gericht op het zo veel mogelijk beperken van hinder. Dit voorstel dient voorafgaand aan de realisatie van het windpark ter instemming te worden voorgelegd aan de gemeente (voorwaarde in ontwerp-omgevingsvergunning om toe te kunnen zien op de naleving van het bestemmingsplan) en de Inspectie Leefomgeving en Transport (veiligheidstoets). De effecten voor mens en dier worden dus zo veel mogelijk beperkt.

4.

Wij verwijzen naar de beantwoording onder 2. Uit praktijkvoorbeelden blijkt dat in vergelijkbare bedrijven als die van inspreker, dieren geen afwijkend gedrag vertonen ten gevolge van windmolens en dat vlakbij geplaatste windmolens geen (merkbare) invloed hebben op de dieren.

5.

Inspreker verwijst hier naar een oude regeling voor proefdieren die over de huisvesting van proefdieren gaat. Deze regeling geldt niet meer. Huisvesting van proefdieren is iets anders dan huisvesting van dieren nabij een windmolenpark. Voor windmolens in de nabijheid van dieren gelden geen aparte regels. Voor huisvesting van proefdieren gold tot en met 17 december 2014 het volgende:

'Sterke geluidsprikkels in het bereik van de hoorbare en ultrasone frequenties dienen te worden vermeden' (artikel 14, vervallen, van de Regeling huisvesting en verzorging proefdieren). Bij de toelichting (vervallen) van dit artikel staat: 'Sterke en plotselinge geluidsprikkels, zowel in het hoorbare als in het ultrasone frequentiegebied, kunnen voor dieren een ernstig storende factor zijn. Waar mogelijk zijn dierenverblijven en experimenteerruimten geïsoleerd, zodat wordt voorkomen dat de dieren aan dergelijke sterke geluidsprikkels worden blootgesteld. Men zij zich bewust van het feit dat aanwezige laboratoriumapparatuur voor dieren hinderlijke geluiden en trillingen kan veroorzaken. Het is raadzaam in de dierverblijven en proefruimten voortdurend enig geluid, bijvoorbeeld zachte muziek, te laten klinken.'

Het enige dat uit de vervallen Regeling kan worden afgeleid en van belang is voor de windmolens in Oss, is dat sterke en plotselinge geluidsprikkels een ernstige storende factor kunnen zijn voor dieren en dus zo veel mogelijk vermeden dienen te worden. De geluidseffecten van de voorgenomen windmolens zijn naar onze mening beperkt voor mens en dier, te meer omdat we lagere geluidsnormen hanteren dan de (milieu)norm uit het Activiteitenbesluit. Dit heeft als gevolg dat het geluid op de gevels op Huijsdaalseweg 1 op 45 dB Lden ligt. De uitkomsten van het

verkennend onderzoek van M+P, dat is uitgevoerd bij vergelijkbare bedrijven als dat van inspreker in de buurt van windmolens, bevestigen het beeld dat de effecten van een windpark op dieren beperkt zijn. Windmolens veroorzaken ook geen plotselinge sterke geluidsprikkels, zoals bedoeld in de vervallen Regeling.

6.

Wij zijn van mening dat we voldoende rekening houden met de effecten op dieren en verwijzen naar onze beantwoording onder punt 2 t/m 5. Aanvullend wijzen wij er op dat we bij de keuze om te komen tot een voorkeursalternatief (opstelling die is uitgewerkt in het ontwerpbestemmingsplan), ook hebben gekeken naar het aantal 'slaapverstoorden' (mensen).

7.

Wij hebben ook de geluideffecten op dieren in het natuuronderzoek onderzocht. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek (en andere onderzoeken naar andere hinderaspecten) is de (belangen)afweging gemaakt, om ondanks dat sprake is van effecten op dieren, windmolens te plaatsen. Waar nodig, mitigeren of compenseren we gevolgen. Zo is nabij de Rietgors, onderdeel van Natuurnetwerk Brabant, sprake van een (indirecte) verstoring van vogels als gevolg van geluidsbelasting van de windmolens. Een beperkt gebied krijgt daar te maken met een provinciale compensatieopgave, waaraan wij ook voldoen. Wij verwijzen voor meer informatie naar de toelichting bij het ontwerpbestemmingsplan. Conclusie is dat wij in onze afweging rekening houden met dieren en waar toch effecten optreden deze proberen te beperken danwel compenseren.

8.

Wij verwijzen naar de beantwoording onder punt 7. Aanvullend verwijzen we ook naar bijlage 5 bij het MER, waaruit blijkt dat we bij de totstandkoming van de keuze voor een opstelling ook rekening hebben gehouden met de cultuurhistorische aspecten van de eendenkooi.

9.

Wij delen de mening van inspreker dat wij niet aan onze zorgplicht zouden doen voor wat betreft het voorkomen van geluidhinder niet. Wij verwijzen naar onze beantwoording van inspraakreactie nr. 3, onder de nummers 1, 8 en 30.

10.

Wij verwijzen naar de beantwoording van inspraakreactie nr. 3, onder punt 17 (natuur) en 18 (landschap).

11.

De discussie over kosten en baten van windenergie in het algemeen valt buiten het onderzoekskader voor dit bestemmingsplan en het MER.

Op basis van de berekeningen in het MER kan worden gesteld dat de CO₂ uitstoot na in gebruik name van dit windmolenpark met circa 27 tot 46 duizend ton per jaar zal afnemen. Dit is een behoorlijke milieuwinst die behaald kan worden. Dat de mondiale CO₂ uitstoot hierdoor wellicht niet meteen afneemt, is geen reden om niet aan de slag te gaan met de transitie naar duurzame energiebronnen. Naarmate er meer duurzame energieparken worden gebouwd zal ook het aandeel van schone energie toenemen, hetgeen op lange termijn tot een grotere afname van CO₂ uitstoot zal leiden.

12.

Deze reactie valt buiten het beoordelingskader van dit bestemmingsplan. Ten overvloede overwegen wij dat de Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE+) de zogeheten onrendabele top compenseert van de elektriciteitsproductie van windmolenparken. Hierdoor is ook een windpark in Oss rendabel en kunnen innovaties op gang komen. Zo wordt de huidige generatie windmolens bijvoorbeeld steeds hoger en op grotere hoogte waait het over het algemeen harder, waardoor opbrengsten toenemen.

13.

Wij zijn het niet eens met inspreker en verwijzen naar de beantwoording onder punt 2. De gezondheidseffecten zijn afdoende onderzocht en aanvaardbaar bevonden door de GGD.

14.

Insprekers stellen in dit onderdeel veel zaken ter discussie: effecten op gezondheid, dieren en landschap, windmolens als oplossing voor het klimaatprobleem (volgens insprekers zijn windmolens niet de oplossing) en de gemaakte belangenafweging. Gelet het algemene karakter van deze reactie verwijzen wij naar de totale onderbouwing in het MER en de toelichting op het bestemmingsplan. Ook verwijzen wij naar de beantwoording van inspraakreactie 3 en de beantwoording van andere onderdelen van deze inspraakreactie.

15.

Gelet op de uitkomsten van de uitgevoerde onderzoeken en de regels die we stellen en handhaven verwachten wij, anders dan inspreker niet veel klachten en ook niet dat de molens extra moeten worden stilgezet.

16 en 17.

Wij verwijzen naar de beantwoording van inspraakreactie nr. 3 onder nummer 11.

18.

Dit klopt. Daarom voeren we nu ook een procedure om het bestemmingsplan te wijzigen.

19.

Inspreker noemt twee onvergelykbare ontwikkelingen. De regels voor bedrijfsuitbreidingen en windmolenparken zijn verschillend. Dit geldt ook voor de belangen die aan de orde zijn en de afweging die op basis hiervan gemaakt moet worden.

20.

Wij delen de mening van insprekers dat de 'nadelige gevolgen van overmatige geluidshinder onevenredig groot zijn' niet. Uit onze beantwoording van inspraakreactie 3 onder nrs. 1 en 30 blijkt dat we aanvullende geluidregels stellen om een goed woon-en leefklimaat te waarborgen na realisatie van de windmolens.

21.

Wij proberen negatieve effecten obstakelverlichting en slagschaduw zo veel mogelijk te voorkomen. We verwijzen naar onze beantwoording onder punt 3 en 16. Wij zien geen strijd met bestaande regelgeving.

22.

Wij verwijzen naar onze beantwoording van inspraakreactie nr. 3, onder nr. 1.

23.

Wij zijn het niet eens met inspreker. In paragraaf 6.3.11 van het MER 'Effect Windmolens op dieren, etc.' besteden wij wel degelijk aandacht aan andere dieren, dan dieren die in de vrije natuur leven.

24.

Wij verplichten u in onze brief van september 2018 tot niets. Het betreft slechts een verzoek van onze kant om bomen te behouden. Bij iedere nieuwe ruimtelijke ontwikkeling wegen we de verschillende belangen tegen elkaar af. In het MER zijn de effecten van de windmolens op vogels, waaronder roeken, uitvoerig onderzocht en aanvaardbaar bevonden. Het toestaan van een windmolenpark betekent niet dat we geen enkele beschermingsmaatregel voor vogels meer mogen nemen of vragen.

25.

Tijdens de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan kan inspreker opnieuw reageren.

26.

In hetgeen inspreker naar voren heeft gebracht zien wij geen reden om het bestemmingsplan niet verder in procedure te brengen. De aansprakelijkheidsstelling van insprekers is te algemeen en nemen we voor kennisgeving aan.

BIJLAGE 2

Het college van burgemeester en
wethouders van de gemeente Oss
Postbus 5
5340 AB OSS

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
Fax (073) 614 11 15
www.brabant.nl
IBAN NL86INGB0674560043

VERZONDEN

21 DEC 2016

Bereikbaarheid
openbaar vervoer en fiets:
www.brabant.nl/route

Onderwerp

Verzoek om overdracht bevoegdheden windmolenproject Elzenburg-De Geer

Geacht college,

Bij besluit van 20 december 2016 hebben, wij gelet op het bepaalde in artikel 9f, zesde lid, onder a, besloten dat artikel 9f, eerste en tweede lid, Elektriciteitswet 1998, niet van toepassing is op het windpark Elzenburg-De Geer binnen uw gemeente. Hierdoor ligt de bevoegdheid voor het afgeven van een omgevingsvergunning voor het windpark Elzenburg-De Geer bij uw college.

Overwegingen

Op grond van artikel 9f, eerste lid Elektriciteitswet 1998, coördineren wij de voorbereiding en bekendmaking van besluiten, aangewezen op grond van artikel 9d, eerste lid, ten behoeve van de aanleg of uitbreiding van een productie-installatie met een vermogen van 5 MW tot 100 MW. In artikel 9f, zesde lid, Elektriciteitswet is aangegeven dat wij "kunnen bepalen dat het eerste of tweede lid niet van toepassing is op een productie-installatie als bedoeld in artikel 9e, eerste lid indien, in aanmerking genomen de omvang, aard en ligging van de desbetreffende productie-installatie, redelijkerwijze niet valt te verwachten dat toepassing van het eerste lid de besluitvorming in betekende mate zal versnellen of dat daaraan anderszins aanmerkelijke voordelen zijn verbonden."

Met betrekking tot de binnen uw gemeente voorgenomen realisatie van het windpark Elzenburg-De Geer met een minimum vermogen van ca 7,5 MW, constateren wij het volgende:

- De voorbereidingen voor windpark Elzenburg-De Geer zijn in volle gang, waarbij de benodigde onderzoeken reeds worden uitgevoerd;
- Gemeente Oss is voornemens om de procedure van MER, bestemmingsplan en omgevingsvergunning gelijk te schakelen en gecoördineerd voor te bereiden in de zin van de Wet ruimtelijke ordening;

Datum

20 december 2016

Ons kenmerk

C2200671/4123357

Uw kenmerk

PDMS2907669

Contactpersoon

F. (Frederieke) van Lievenoogen -
Grube

Telefoon

(073) 680 82 09

Email

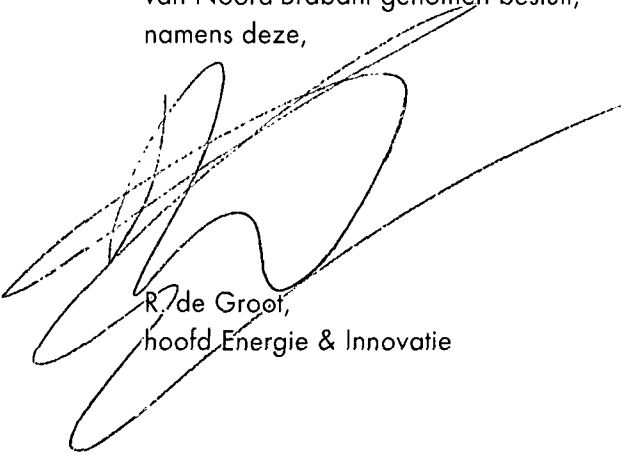
fvlievenoogen@brabant.nl

Bijlage(n)

- De gemeenteraad van Oss heeft aangegeven de gemeentelijke coördinatie regeling toe te willen passen.

Op basis van bovenstaande hebben wij geconcludeerd dat is voldaan aan de voorwaarden van artikel 9f, zesde lid, onder a, Elektriciteitswet 1998 en niet valt te verwachten dat toepassing door ons van artikel 9f, eerste of tweede lid van deze wet, de besluitvorming zal versnellen of dat daaraan anderszins aanmerkelijke voordelen zijn verbonden.

Overeenkomstig het door Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant genomen besluit, namens deze,

R. de Groot,
hoofd Energie & Innovatie

Datum

20 december 2016

Ons kenmerk

C2200671/4123357

BIJLAGE 3

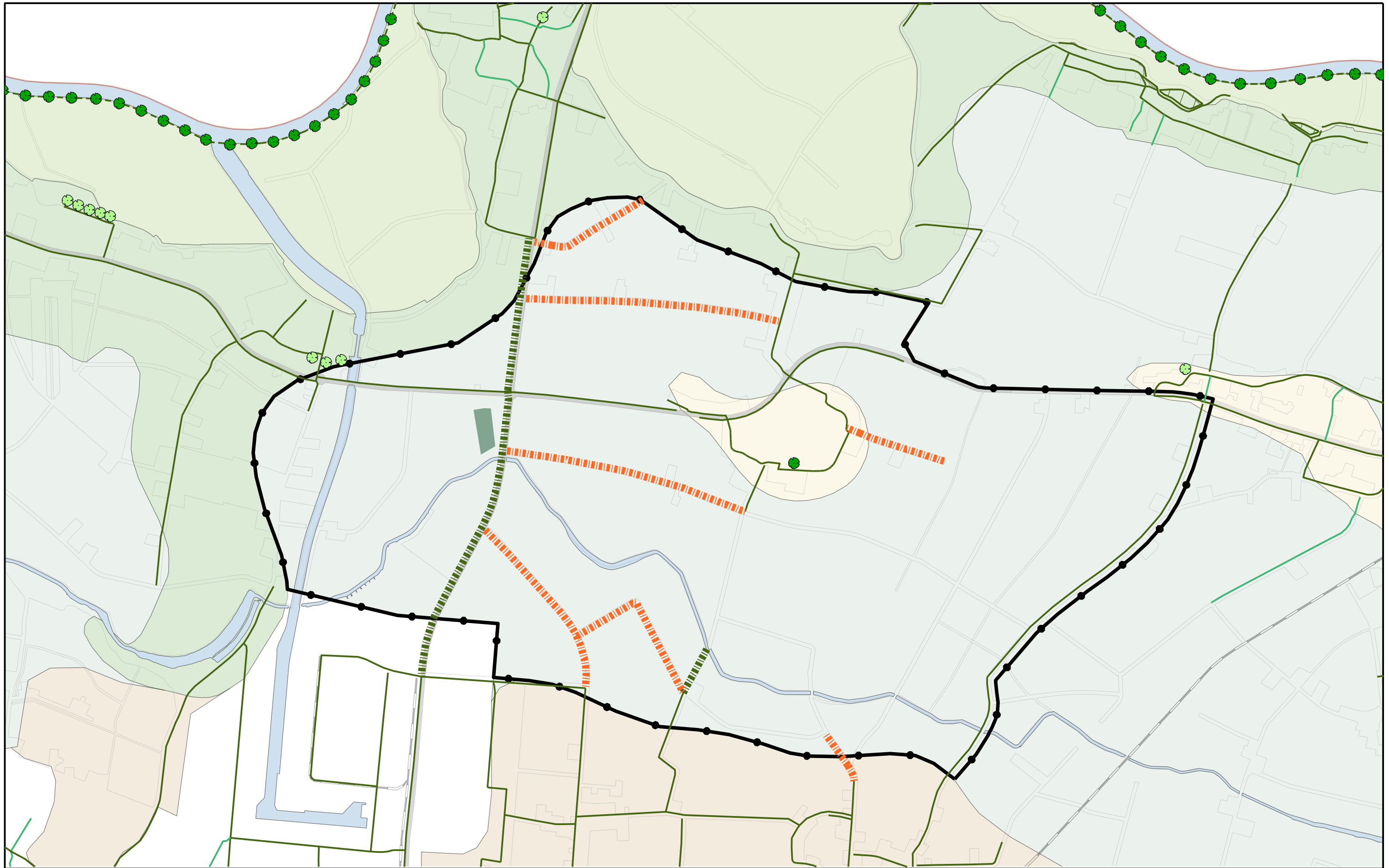

Bijlage 2 bij raadsvoorstel over vaststellen bestemmingsplan 'Windmolenpark Elzenburg-De Geer'

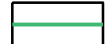

Beleidsregel:

Het uitsterfbeleid voor bomen en andere opgaande beplanting in de Nota landschapsbeleid en het Structuurplan bomen 2016 blijft voortaan buiten toepassing voor het gebied zoals aangegeven op onderstaande kaart. Dit is het gebied binnen de invloedssfeer van de windturbines. Dit betekent dat binnen het aangegeven 'invloedsgebied' voortaan weer herplant kan worden. Voortaan geldt voor het gebied hetzelfde herplantbeleid als voor de beplantingsstructuren buiten het komgebied.

LEGENDA

- Begrenzing (kom) gebied invloedssfeer windpark Elzenburg waarvoor uitzondering op uitsterbeleid geldt
- Bijzondere boom

- Hoofdstructuur bestaand
- Hoofdstructuur (voorheen uitsterbeleid)
- Nevenstructuur bestaand
- Nevenstructuur (voorheen uitsterbeleid)

- Hoofdstructuur (voorheen uitsterbeleid)
- Nevenstructuur (voorheen uitsterbeleid)

BIJLAGE 4

Deelnotitie 4.3 Economische afweging in relatie tot ontwikkeling van het gebied “De Hoed”

Het gebied “De Hoed” wordt al lange tijd gezien als mogelijke noordelijke uitbreiding van het bedrijventerrein de Geer. Het gebied heeft een agrarische bestemming; er zijn geen concrete plannen om het gebied tot bedrijventerrein te ontwikkelen.

Het ontwikkelen van bedrijventerreinen is geen individuele afweging per gemeente meer. In 2012 hebben alle regio's in de provincie Noord-Brabant afspraken gemaakt over de ontwikkeling van bedrijventerreinen, zowel bestaand als nieuw. De afspraken zijn gebaseerd op provinciale prognoses voor werkgelegenheid omgerekend naar hoeveelheden hectares.

In de bedrijventerreinenagenda van 2012 werd al duidelijk dat de behoefte aan nieuwe terreinen af neemt, nu en in de toekomst. In 2014 zijn nieuwe prognoses opgesteld, die deze tendens versterkt onderbouwen. Een algemene conclusie is dat we teveel bedrijventerreinen hebben en dat we teveel nog willen ontwikkelen.

In beide agenda's is de locatie de Hoed niet opgenomen. Niet als kansrijk nieuw terrein, niet als strategische reserve.

Op de algemene uitspraak dat er teveel hectares zijn gepland, zijn nuances te maken op basis van beschikbare kwaliteit in relatie tot de toekomstige vraag. De logistieke sector groeit en blijft voorlopig groeien en dan met name de grootschalige (1-5 ha) en zeer grootschalige logistiek (>5 ha).

Voor de laatste categorie staat vast dat er onvoldoende aanbod is in de regio op termijn. Voor de kwaliteit daaronder (logistiek tussen de 1 en 5 hectare) is duidelijk dat er nog kavels beschikbaar zijn en dat er voorlopig geen noodzaak is voor nieuw.

Zoals gesteld is tot nu toe nooit gesproken over De Hoed en de kwaliteit daarvan. Voor zeer grootschalig heeft de regio en ook Oss andere ijzers in het vuur (Vorstengrafdonk en Heesch West). Voor de logistiek (1-5) hetzelfde: Vorstengrafdonk, de Geer, op termijn Heesch West. Om De Hoed tot ontwikkeling te krijgen zal aangetoond moeten worden dat het terrein een specifieke kwaliteit heeft (bijv. watergebonden). Als dat niet het geval is, dan valt De Hoed onder algemene categorie en concurreert het met eerder genoemde terreinen. Dan moet er dus een focuswijziging komen, waarbij die locaties vervallen ten behoeve van De Hoed. Geen Heesch West en/of Vorstengrafdonk, maar De Hoed.

Vorstengrafdonk blijft in de huidige omvang bestaan. En de verwachting is dat Heesch West doorgaat mogelijk in afgeslankte vorm met een focus op zeer grootschalig. Het lijkt niet waarschijnlijk dat de partners in Heesch West meewerken aan een agenda bedrijventerreinen zonder Heesch West, omdat Den Bosch zich daarmee op slot zet voor de toekomst. Zij hebben geen andere locatie-alternatieven.

Het is dus erg onwaarschijnlijk dat De Hoed tot een bedrijventerreinenontwikkeling komt, tenzij Heesch West op last van de regio/provincie moet worden geschrapt. Dan zullen we als Oss aangeven dat we voor de toekomst, net als in Den Bosch, straks geen beschikbare ruimte meer hebben.

De regio moet medio 2016 (eind mei) een definitieve agenda bedrijventerreinen klaar hebben ter besluitvorming op 30 juni 2016 in het Regionaal Ruimtelijk Overleg (RRO). Dan is duidelijk of bovenstaande ontwikkeling blijft gelden.

Vanuit de regionale agenda lijkt er nu geen bezwaar om het gebied De Hoed te benutten voor het plaatsen van windmolens met een levensduur van maximaal 20-25 jaar. Dan kan een nieuwe afweging worden gemaakt.

De Hoed blijft als bedrijventerrein alleen in beeld om bedrijven op de Geer (MSD / Aspen) te faciliteren als deze bedrijven uitbreidingsruimte zouden zoeken. Mogelijk kan bij de plaats keuze van de windmolens hiermee rekening worden gehouden. Dit hanteren we in ieder geval als uitgangspunt.

Termijn van uitvoering bij ontwikkeling nieuw bedrijventerrein

De ruimtelijke aanvaardbaarheid van elke eventuele uitbreiding van het bedrijventerrein zal sowieso ook nog goed onderzocht moeten worden, mocht er een behoefte gaan ontstaan. Dit onderzoek kost tijd (denk aan milieuonderzoeken, mer, bestemmingsplanprocedure, etc.). Gelet op de planning in de regionale agenda bedrijventerreinen en de benodigde tijd voor ontwikkeling van nieuw bedrijventerrein is de kans klein dat het voorgestelde tijdelijke windpark met een levensduur van maximaal 20-25 jaar (en een afschrijvingsduur van 15 jaar) een belemmering vormt, mocht uitbreiding van het bedrijventerrein in de toekomst aan de orde komen.

In het uiterste geval, als toch tijdens de levensduur van het windpark een dringende behoefte ontstaat aan uitbreiding van het bedrijventerrein, kan op dat moment worden bekeken welke bedrijvigheid al realiseerbaar is met instandhouding van de turbines of zelfs worden overwogen een windturbine te slopen. De uitbreiding van het bedrijventerrein kan eventueel ook gefaseerd worden ontwikkeld.

BIJLAGE 5

BRANDWEER

Gemeente Oss
Mevr. Y de Graaf
Postbus 5
5340 BA Oss

Orthenseweg 2b
5212 XA s-Hertogenbosch
Postbus 218
5201 AE s-Hertogenbosch
Telefoon 073-6889555
Fax 073-6889599
info@brwbn.nl
www.brwbn.nl

Datum	04-10-2018	Behandeld door	P de Kort	Bijlage	-
Onze referentie		Telefoon	088-0208241		
Uw referentie		E-mail	risicobeheersing@brwbn.nl		
Onderwerp	Vooroverleg reactie op voorontwerp bestemmingsplan Windmolenpark Elzenburg-De Geer				

Geachte Mevr. de Graaf,

Op 10 augustus j.l. ontving ik van u het voorontwerp bestemmingsplan Windmolenpark Elzenburg-De Geer ter kennisgeving.

U heeft het voorontwerp (eindconcept) bestemmingsplan eerder op aan ons toegestuurd voor advies. Dit advies heeft u op 27-06-2018 van ons ontvangen. U kunt deze brief als aanvullend advies op onze eerdere reactie beschouwen

In onze 1e reactie is gesteld dat wij bijlage 4 en 5 zouden beoordelen zodra deze ter beschikking werden gesteld. Beide documenten zijn door ons beoordeeld. Uit de beide documenten blijkt dat aan de geldende veiligheidsafstanden en veiligheidsnormeringen¹ wordt voldaan. Beide documenten geven verder geen aanleiding tot het maken van op-of aanmerkingen. De risico's worden in voldoende mate beheerst.

Uit de onderzoeken blijkt dat het risico op een ongewenst voorval erg klein is.

Omdat een incident niet uit te sluiten is breng ik voor de volledigheid ook de mogelijkheden in het kader van de incidentbestrijding in beeld.

De bestrijdingsmogelijkheden bij brand en hulpverlening zijn als gevolg van de hoogte van de windmolens erg beperkt. Om personen uit de gondel te kunnen redden moeten wij externe hulp van onze buurregio inroepen. Deze regio beschikt over een team gespecialiseerd voor redding op grote hoogte.

Dit betekent een vertraging in de redtijd. Dit geldt in algemeenheid voor windmolenparken in heel het land. De brandweer beschikt in 4 regio's over hoogtereddingssteams. Deze teams opereren landelijk.

Bij brand zal het optreden van de brandweer zich beperken tot het ontruimen van de omgeving. De gondel zal uitbranden en kan, indien aan de orde geblust worden nadat de gondel naar beneden is gevallen. Er bestaat geen noodzaak voor een bluswatervoorziening in het plangebied.

Tot zover onze reactie op het voorontwerp-bestemmingsplan, ik hoop u hiermee van dienst te zijn geweest. Voor vragen of opmerkingen kunt u contact opnemen met ondergetekende.

Met vriendelijke groet,

Paul de Kort
Specialist Risico's en Veiligheid

---

¹ Handboek Risicozonering windturbines 2014

BRANDWEER

Gemeente Oss
Mevr. Y de Graaf
Postbus 5
5340 BA Oss

Orthenseweg 2b
5212 XA s-Hertogenbosch
Postbus 218
5201 AE s-Hertogenbosch
Telefoon 073-6889555
Fax 073-6889599
info@brwbn.nl
www.brwbn.nl

Datum	27-06-2018	Behandeld door	P de Kort	Bijlage	-
Onze referentie		Telefoon			
Uw referentie		E-mail	risicobeheersing@brwbn.nl		
Onderwerp	Vooroverleg reactie op Voorontwerp (eindconcept) bestemmingsplan Windmolenpark Elzenburg-De Geer				

Geachte Mevr. de Graaf,

Op 01 juni j.l. ontving ik van u het voorontwerp (eindconcept) bestemmingsplan Windmolenpark Elzenburg-De Geer ter kennisneming.

In het plan wordt in § 5.4 ingegaan op het aspect Veiligheid. Deze paragraaf geeft tot dusver geen aanleiding tot het maken van op- of aanmerkingen.

In het plan wordt op pagina 75 ingegaan op de invloed van de windturbines op de verspreiding van schadelijke of toxische stoffen t.g.v. een calamiteit. Vraag is of het noodzakelijk c.q. wenselijk is dat een windturbine stil gezet moet kunnen worden indien een wolk binnen het invloedsgebied van de windturbine komt.

Wij zijn van mening dat een dergelijke voorziening niet noodzakelijk is. De kans op een brand of emissie van een schadelijke of toxische stof is erg klein. De windrichting en de afstand tot de windturbine bepaald of een wolk binnen het invloedsgebied van een windturbine komt. Als dat gebeurd is niet voorspelbaar wat de mogelijke effecten hiervan zijn. Zoals in het plan al terecht opgemerkt is zijn verschillende factoren hierop van invloed.

Tenslotte blijven de gevolgen van een emissie, lees het risico op ernstig letsel beperkt indien mensen de wolk ontwijken en binnen blijven. Deze instructies kunnen snel via social media verstuurd worden.

De beoordeling van bijlage 4 *Notitie EV gevolgen bedrijfsvoering* en bijlage 5 *Notitie EV effecten op transport* volgen nadat deze stukken aan ons ter beschikking worden gesteld.

Tot zover onze reactie op het voorontwerp (eindconcept) bestemmingsplan Windmolenpark Elzenburg-De Geer.

Ik hoop u hiermee van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,

Paul de Kort
Specialist Risico's en Veiligheid
Brandweer Brabant-Noord